

Självständigt arbete · 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitekturprogrammet

Alnarp 2022

Landskapsarkitekten och verktygen

- Fem fältstudier testar verktygens villkor, konsekvenser och möjligheter för att uppfatta och representera landskap.

The landscape architect and the tools - Five field studies test the tools' conditions, consequences and possibilities for perceiving and representing landscapes.

Alva Lindau

Landskapsarkitekten och verktygen – Fem fältstudier testar verktygens villkor, konsekvenser och möjligheter för att uppfatta och representera landskap.

The landscape architect and the tools – Five field studies test the tools' conditions, consequences and possibilities for perceiving and representing landscapes.

Alva Lindau

Handledare: Jitka Svensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur planering och förvaltning

Examinator: Victoria Sjöstedt, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur planering och förvaltning

Bitr. examinator: Marie Andersson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent project in Landscape architecture

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2022

Omslagsbild: Alva Lindau

Nyckelord: verktyg, representation, plan, sektion, landskap, arkitektur, process, metod, design, skiss, elevation, snitt, projektion, perspektiv, perception, diagram, vandring, upplevelse

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammandrag

En av landskapsarkitekturens utmaningar är att kontinuerligt utveckla och modellera de verktyg som arkitekten använder på sätt som löser de problem som definierar relationen mellan människa och miljö idag (Corner 2014; Balmori 2014; Wingren 2009; Oles et. al 2014). I detta examensarbete undersöks några sådana verktyg för representation i relation till landskap. De representationsverktyg som används förstås som medlare mellan arkitekt och landskap.

I fem olika fältarbeten används och undersöks, särskilt verktygen plan och sektion, men även skiss, foto och collage. Särskilt fokus läggs på fältstudier och verktygens roll i direkta möten mellan arkitekt och landskap.

Syftet med undersökningen är att klargöra den roll dessa verktyg spelar, praktiskt och ideologiskt, för relationen mellan arkitekt och landskap, och diskutera dem kritiskt utifrån arbeten i fält. Målet är att ge plats för ett mer experimentellt testande av metod, samt att uppnå ett mer medvetet förhållningssätt.

Undersökningen visar hur landskapsarkitekten identifierar och definierar det fysiska

landskapets beståndsdelar, dels med hjälp av representationsverktygen, dels med stöd i samhälleliga ideologier och idéer om en god livsmiljö. På så sätt bygger hon ett värdesystem som i sin tur får konsekvenser; i landskapsarkitektens fall ofta att sätta igång och gestalta olika sorters förändring.

Ett av undersökningens resultat är att problematisering av hur en bild blir till, kan leda till att betraktaren, (här förstådd som allmänhet, kund och/eller arkitekt) frigörs från representationens makt och värdesystem. Resultatet kan tolkas som ett led i en ambition att demokratisera den situation som betraktaren hamnar i, ställd inför det språk som landskapsarkitekten använder (i skiss, ritning, text mm). I arbetet har denna 'frigörelse' sammanfallit med vissa handlingar och aktiviteter: 1. Användningar av verktygen som ger uttryck för mer mångtydiga karaktärer och tolkningar av landskap, 2. Kritisk reflektion, 3. Utveckling av det egna språket, 4. Att uppnå ett växelspel mellan olika perspektiv, 5. Och att fatta beslut och göra egna ställningstaganden.

Genom att använda och samtidigt kritiskgranska verktygen har en rörelse kunnat genereras mellan dessa olika perspektiv.

Abstract

One of the challenges of landscape architecture is to continuously develop and model the tools that the architect uses, in order to solve the problems that define the relationship between humanity and the environment (Corner 2014; Balmori 2014; Wingren 2009; Oles et. al 2014). In this master thesis, some of these tools for representation are investigated in relation to landscape. The representational tools used are understood as mediators between architect and landscape.

In five fieldworks the tools are used and tested, primarily plan and section, but also sketch, photo and collage. Special focus is placed on field studies and the role of these tools in when the architect and the landscape meet.

The aim of the investigation is to clarify the role these tools play for the relationship between architect and landscape. A discussion based on work in the field is also made with the goal of inviting more experimental testing of methods and achieving a more conscious approach.

The survey shows how the landscape architect identifies and defines the components of the

physical landscape using representational tools. Also, how they depend on societal ideologies and ideas about a good living environment. In this way, they build a value system, which in turn has consequences. Namely initiating and shaping different kinds of change.

One of the results of the investigation is that problematizing how an image is created can lead to the viewer, here understood as the general public, customer and/or architect, being liberated from the power and value system of representation.

The result can be interpreted as part of an ambition to democratize the situation of the viewer. When faced with the language that the landscape architect uses (in sketch, drawing, text, etc.). In the work, this 'liberation' has coincided with certain actions and activities: 1. Uses of the tools that give expression to more ambiguous characters and interpretations of landscapes, 2. Critical reflection, 3. Development of one's own language, 4. Achieving interplay between different perspectives, 5. Making decisions and define one's own positions.

By using and critically examining the tools, a movement has been generated between these different perspectives.

Förord

Arbetet med detta exjobb har pågått växelvis under två år. Många personer har på olika sätt stöttat min idé från början till slut och jag är djupt tacksam för ert ovärderliga bidrag till det här arbetet.

Jag vill särskilt tacka min handledare Jitka Svensson för din knivskarpa feedback och förmåga att nysta upp det mest hoptrasslade i diskussioner.

Ett stort tack till mina föräldrar, Kristina och Jesper, som lyssnat till mina tanketornados och utmanat mig att tänka annorlunda kring mitt arbete, och till Alex, för idéer och samtal varje dag. Tack till Ella och Annika för stenis och till Wilmer för nya landskapsutforskningar med fyrbent kompis.

Slutligen ett stort tack till alla som vandrat tillsammans med mig och mött upp längs vägen; Alma Rödholt och Elsa Bally från på Alnarp, Chris och Fiona Lendon, Jamelia Flack, Pete Sheldon, Jacob Nelson, med flera i Storbritannien. Er vilja att dela med er av er kunskap och era perspektiv har öppnat mina ögon för nya sätt att se på landskap.

Innehåll

Inledning	13	Teori	21	Fas 1 - Pilotstudier:	29
En inledning och introduktion till de teoretiska och metodologiska ställningstaganden som gjorts i arbetet.		En introduktion till begrepp i arbetet och en problematisering kring användandet av representationsverktyg inom landskapsarkitekturen.		Pilotstudier i Malmö och Stockholm. En presentation av metodologiska och teoretiska utgångspunkter, empiriska resultat samt analys, reflektioner och slutsatser.	
1.1 Bakgrund	13	2.1 Begreppet representation	21	3.1 Att börja: vardag i förändring	29
1.2 Syfte, mål och frågeställningar	16	2.2 Begreppet landskap	21	Från A till B	30
1.3 Målgrupp	16	2.3 Representation och landskap	22	<i>I fält: ögonblick och fragment</i>	30
1.4 Material och metoder	16	2.4 Begreppet verktyg	24	<i>I studio: färgstudie atmosfär och känsla</i>	30
1.5 Avgränsningar	20			<i>Reflektion</i>	32
				3.3 Landskapets tänjbarhet	33
				Runda	34
				Undersöker: Att minnas i bild	34
				<i>I fält: Att följa</i>	34
				<i>I studio: minneskarta</i>	35
				<i>Reflektion</i>	35
				3.5 Minnen till mätbart	37

		Fas 2 - Fältstudier	53	5. Diskussion	95
		Två koncentrerade fältstudier i Storbritannien. En presentation av metodologiska och teoretiska utgångspunkter, empiriska resultat samt analys, reflektioner och slutsatser.		Redovisning och diskussion kring examensarbetets övergripande slutsatser utifrån frågeställningarna, samt en reflektion om arbetsprocessen, fältstudierna och möjliga vidareutvecklingar.	
Undersöker: Att mäta landskap	38	4.1 Brytpunkt och förändring	53	5.1 Verktygen som medlare	95
<i>I fält: Att mäta</i>	38	Natt och dag	56	5.2 Valet av arbetsmetod och verktyg	99
<i>I studio: teknik och illustration</i>	39	Undersöker: Natt	56	5.3 Metodreflektion	101
Reflektion	40	<i>I fält</i>	57	5.4 Fortsatt forskning	103
3.7 Relationer, positioner o. engagemang	40	<i>I studio</i>	58		
3.8 Att undersöka med andra	41	Undersöker: Dag	66	Referenser	106
Brofästet	42	<i>I fält</i>	67		
<i>I fält: spridas och samlas</i>	43	<i>I studio</i>	67		
Slutsatser och reflektion	46	Reflektion - ljus	70		
3.10 Halvtidsreflektion: röd tråd	52	Reflektion - dag och natt	71		
		Att fånga rörelse	73		
		<i>I fält</i>	77		
		<i>I studio: sammansättningar</i>	83		
		Reflektion	89		
		4.5 En sista resa	93		

Inledning

1.1 Bakgrund

Representation av landskap är en grundläggande del av landskapsarkitektens arbete. Med hjälp av olika verktyg formar denne det fysiska, genom föreställningar om och av landskap. I gestaltungsprocesser används verktygen för att tolka det existerande landskapet, definiera designproblemet, komma fram till olika lösningar och i slutändan förverkliga en omgestaltung. Landskapsarkitektens relation till landskap formas därmed delvis genom dessa mellanliggande översättningsverktyg (Bick Hirsch 2014:24). Att medvetandegöra relationen mellan verktyg, idéer och fysisk plats blir därför en viktig del av landskapsarkitektens arbete med att utveckla den egna praktiken och färdigheterna.

Carola Wingren beskriver två roller som ritningen har i arkitektens arbete; rollen som

verktyg och som representation. Landskapsarkitekten producerar bilder som representerar en idé för en tänkt gestaltning, men bilder utgör även verktyg i arbetsprocessen, för att utveckla och testa nya idéer och verkligheter. Verktygen används reflekterande och analyserande, men har också en genererande funktion, dvs. de beskriver något som ännu inte finns i verkligheten (Wingren 2009:128-129). Verktygen kan sägas ha en medlande roll mellan arkitekten och det historiska, nutida och framtida landskapet. Detta ger verktygen, i bilder, skisser och ritningar, en stark ställning i relation till det landskap som gestaltas och i förlängningen till platsens brukare.

Två av de grundläggande verktygen inom arkitekturen är plan och sektion. Med ursprung i det antika Grekland och geometrin har använd-

ningen av dessa verktyg förändrats över tid, i takt med skiftande samhällsideal, miljöförändringar och den tekniska utvecklingen av olika instrument och tekniker för representation och konstruktion.

Corner lyfter fram en kritik kring bland annat plan, och ifrågasätter hur dessa verktyg används i planprocesser på sätt som leder till *en synoptisk objektifiering* av landskap. Genom verktygen försätts betraktare och skapare i en *distanserad*, förskönande och översiktlig blick på den fysiska verkligheten. Ett förenklat synsätt där denne kan agera härskare över alla existerande aspekter och framtida händelser. Corner betonar en sorts förlorad *närhet* som framträtt genom de formelmässiga praktiker som utvecklats i den moderna kulturen och planeringssamhället. Med ett fokus på landskap tyder det på att ett enbart distanserat förhållningssätt, och

ett alltför begränsat urval av landskapets aspekter kan leda till att man förbiser de ideologiska, främmande och estetiserande effekter som kommer av att frigöra subjektet från det komplexa i att vara en deltagare i världen (Corner 2014:243-244). Det sätt som verktygen används på kan bidra till att förstärka vissa tankesätt och praktiker, både önskvärda och mindre önskvärda, som positionerar människan i relation till sin omgivning. Verktygen är på så sätt en del av människans begreppsliggöring av världen, men också dess konstruktion.

Thomas Oles har beskrivit sin väg in i landskapsarkitekturen. Först blev han fascinerad av bilder av landskap; kartor och målningar. En föreställning om bilder som representationer av en verklighet fick dock landskapet att framstå som en "bluff". Denna föreställning skapade en klyvning mellan materia och representation. Oles beskriver denna förståelse för landskap som *ett sätt att se*. I nästa steg blev han intresserad av landskap i fält. Han började interagera med landskap, både med den fysiska miljön och människor. Oles berättar hur han i det arbetet med tiden hittade fram till andra sätt att förhålla sig till landskap. I

hans nya synsätt hamnade fokus på sociala relationer och på hur de förändras över tid. Denna förståelse för landskap beskrivs som *ett sätt att tänka och vara i världen* (Oles 2014:21-23).

Oles kopplar sin ändrade förståelse för landskap till ett mer allmänt skifte, från 1990-talet och framåt, i det sätt på vilket vi tolkar landskapsbegreppet (Oles 2014:22-23). Samma tanke finns hos Corner, som på ett likande sätt skiljer mellan två grundläggande synsätt som vart och ett ligger till grund för praxis inom landskapsarkitekturen.

Det ena synsättet definieras som baserat på ett sceniskt eller naturskönt koncept (eng. *the scenic concept*), med sitt ursprung i det engelska begreppet 'landskip'. Det andra synsättet är grundat i en arbetsbetonande landskapssyn (eng. *working landscape*) som i sin tur har sitt ursprung i tyskans 'landschaft' (Corner 2014:41-44). Enligt Corner leder dessa båda synsätt till två olika förståelser av förändring. Det får i sin tur konsekvenser för hur landskapsarkitekten använder bilder och representationsverktyg. Ett fokus på utseende och beteckningar blir effekten i den brittiska traditionen, och en betoning på det performativa och

händelser i den tyska (Corner 1992:245). Hur valet av verktyg och angreppssätt sker, grundar sig alltså inte endast på tekniska överväganden, utan också på underliggande ideologiska och mer personliga ställningstaganden. Detta möjliggör olika tolkningar av samma problem och plats.

Balmoris och Corners grundsyn liknar varandra, men Balmori betonar att problem i samtida landskapsrepresentation uppkommer i relation till två aspekter av förändring. Hon framhåller en förändrad syn på naturen, från en statisk till en föränderlig ekologisk grundsyn, samt den märkbara accelerationen i förändringstakt och människans roll och ansvar i detta (Balmori 2014:181). Framtiden för landskapsarkitektur som kulturellt betydelsefull praktik, oavsett valt synsätt, beror på den skapande agentens förmåga att uppfatta världen på nya sätt och sen förkroppsliga dessa bilder i uppfattningsbara, produktiva uttryck (Corner 2014:253). Landskapsarkitekter behöver alltså använda verktygen annorlunda för att kunna föreställa sig landskap på andra sätt.

Dessa tre teoretiker ger olika perspektiv och lösningar på hur landskapsarkitekten kan arbeta

på mer autentiska sätt. Alla tre söker efter nya metoder att representera och arbeta med landskap, och föreslår verktyg och tekniker som de ser på mer användbara sätt kan lösa de problem som definierar relationen mellan människa och miljö idag. Men om landskapsarkitekter arbetar huvudsakligen med representationer, vad är då landskapet?

Det som landskapsarkitekter arbetar med är i slutändan landskap. Idag beskrivs landskapsarkitektens arbete allt oftare som situationsbundet eller platsspecifikt, och att det som görs tar utgångspunkt i landskapet och dess sociala situation (Andersson 2022). Men det existerande landskapet föregår och efterföljer alltid arkitektens skapande. Skillnader mellan att forma det levande landskapet och att forma genom statiska bilder är substantiella. Aspekter som tredimensionalitet, förändringstakt och materialitet gör att landskapsarkitekten kontinuerligt behöver ifrågasätta de verktyg som används och dess relevans i den särskilda situationen. Att reflektera över och ifrågasätta landskapsarkitektens praktik lyfts i detta arbete fram som en viktig del av yrket, särskilt då valet av metoder och gestalt-

ningsprinciper får fysiska konsekvenser i miljön, och i förlängningen också för människors liv.

Samtidigt förändras övergripande konceptuella idéer om samhällsutveckling och om vad som utgör en god livsmiljö i de framtida landskap vi ämnar forma. I denna process spelar verktygen en stor roll för hur vi kan föreställa oss alternativ till det vi har; att bryta med konventioner och skapa en bättre och mer förankrad landskapspraktik. Hur kan landskapsarkitekturen gå från att representera en främmande utomstående blick till att bli en inkännande och inneboende deltagare i förändringen av platser? Vilka verktyg behövs och på vilket sätt kan de användas för att skapa andra tankesätt?

Inom landskapsarkitekturen utvecklas olika svar på dessa frågor, varav några tar fasta på en fältbaserad praktik. Exempel på praktiker som särskilt intresserat sig för landskap, så som det ter sig på plats är: Lawrence Halprin, arkitektgruppen runt Travelling Transect, Alice Foxley och Vogt, Thomas Oles och Henrik Schultz. Deras metoder formas ur erfarenhet och genom en sorts diagnosticering över tid; till exempel i ett upprepat testande, en *trial and error-approach*, ett utbyte av erfarenheter med

andra, och utveckling av olika verktyg. Arkitekten samlar många olika metoder i en sorts kognitiv erfarenhetsbaserad verktygslåda. Denne arbetar kontinuerligt med dem och väljer ut, lägger till och förändrar innehållet i lådan beroende på det problem som ska hanteras.

Oles tidigare nämnda mentala resa, från landskap föreställt som representation till ett sätt att vara, betonar vikten av en rörelse mellan olika perspektiv och sätt att vara i ett mer dynamiskt landskapsarkitektoniskt tänkande. En inspirationskälla i arbetet har varit en guidebok i fältundersökningar: *Go with me - 50 Steps to Landscape Thinking* som Oles varit med och skrivit. Där sammanfattas hans hållning:

(...), this book is about different habits of mind. It holds that the essence of landscape thinking is its capacity to bridge the rational and the irrational, subject and object, qualitative and quantitative – indeed, it is thinking that does not accept these as opposites at all. It says that it is possible to be both scientist and artist, both mind and body at once, and that this is actually essential if we are ever to put back together a world where, to quote Ian McHarg, ‘all the fragments lie on the ground’. This book may sometimes make the design process harder, but that is only because it ought to be. Landscape thinking is not a recipe for good design, but rather its precondition (Oles 2014:23–24).

1.2 Syfte, mål och frågeställningar

Detta examensarbete ämnar bidra till en diskussion kring representationsverktyg inom landskapsarkitektens undersökande och gestaltande av landskap. Arbetet tar utgångspunkt i två väletablerade verktyg inom arkitekturen; plan och sektion. Ett särskilt fokus läggs på fältstudier för att klargöra och exemplifiera verktygens roll i direkta möten mellan arkitekt och landskap.

Målet med arbetet är att uppnå ett mer medvetet förhållningssätt till några av landskapsarkitektens representationsverktyg och särskilt den roll de spelar för relationen mellan arkitekt och landskap.

Med utgångspunkt i syftet har jag formulerat följande två frågor:

- Hur fungerar verktygen som medlare för den som studerar landskap innan, under och efter en fältstudie?
- Vad har valet av arbetsverktyg och metod för inverkan på förståelsen och uppfattningen av landskap?

1.3 Målgrupp

Målgruppen i arbetet är de som är intresserade av landskap och arkitektur, med särskilt fokus på undersökande och experimentella metoder i fält.

1.4 Material och metoder

Kunskap om studieämnet har i huvudsak samlats genom ett skapande arbete i fält, litteraturstudier samt reflekterande text i journal. Alla tre tillvägagångssätten har använts växelvis och ibland parallellt under arbetet. Fynd i litteraturen har till exempel påverkat vilka fältstudier som gjorts, hur verktygen har tillämpats och vad som antecknats i journalen. Det som hittats på plats och reflekterats över i journalen har i sin tur påverkat vilken litteratur som undersökts vidare.

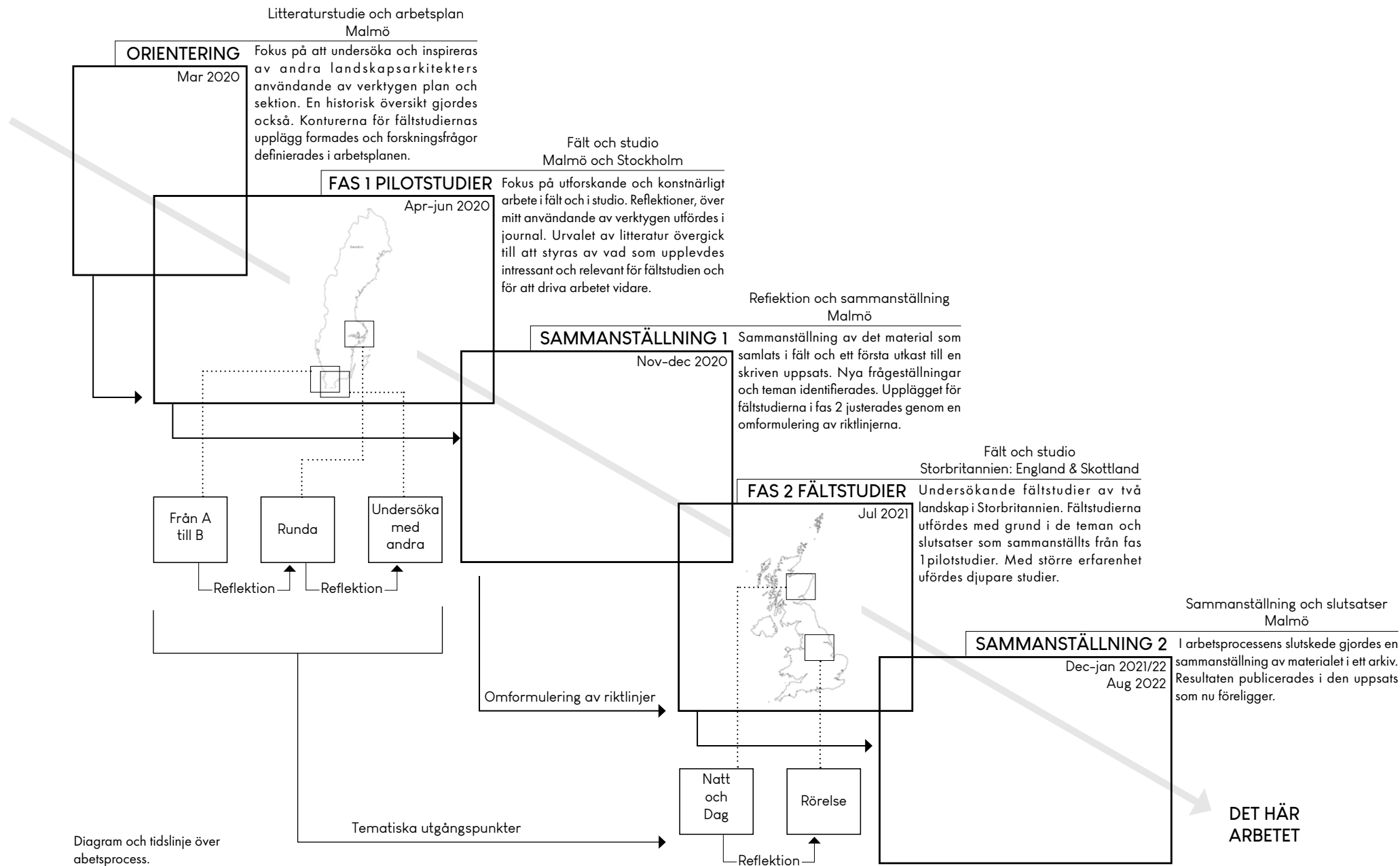

Diagram och tidslinje över arbetsprocess.

Fältstudier

Begreppet fältstudier

En vanlig beskrivning av fältstudier är att någon studeras i sin naturliga miljö, alltså i sin kontext och inte i en kontrollerad sådan, och är ett vanligt angreppssätt i forskningsfrågor där det är svårt att lyfta ut det man vill undersöka från sitt sammanhang utan att det förändras eller till och med upphör att existera.

Inom landskapsarkitekturen kan fältstudien liknas vid begreppet platsbesök. Likt andra studier i fält innebär platsbesök arbete ute i landskap. Detta sätts ofta i motsats till arbete i studio. I en platsstudie är frågeställningarna oftast kopplade till olika behov i plan- och gestaltningsprocessens olika faser.

Diana Balmori (2014) lyfter en användning av fältstudier inom landskapsarkitektens praktik som sker utanför plan- och gestaltningsprocesser. Hon beskriver en koppling mellan resande och anteckningsböcker (eng. *notebook*). Under resor används anteckningsboken mer för att göra observationer av vad arkitekten ser i landskapet, än för att ge uttryck för idéer eller beskriva för

någon annan. Under resor har arkitekten ofta mer tid till ett öppet skissande. Denne konfronteras också med många nya och oväntade bilder som flyttar förståelsen för världen. I detta betonar Balmori att skissandet är arkitektens primära sätt att föra anteckningar (Balmori 2014:41-43,49).

Drawing is the vehicle by which I absorb all the newness of the journey (Balmori 2014:45).

Skapandet av dessa bilder är viktiga för personen, vilket gör dem viktiga i en professionell praktik. Det som skissas i fält blir inte direkt en del av ett projekt, men är kopplat genom att arkitekten är en och densamma (Balmori 2014:44). Balmoris syn på anteckningsboken i fält liknar hur både verktygen och fältstudierna använts i detta arbete.

Fältstudier i examensarbetet

I det här arbetet har begreppet fältstudie använts i definitionen arbete i landskap. Detta innebär att undersökningar och information om verktygen samlats med ett aktivt engagemang i och med de fem landskapen.

Fem fältstudier

Representationsverktygen har testats och undersökts genom fem experimentella fältstudier. De

tre första utgör pilotstudier där jag testade olika riktningar i det vidare arbetet. Varje studie definieras utifrån olika uppgifter, tillvägagångssätt och teman och innefattar arbete både i fält och i studio. Genomförandet delades upp i två faser, med något olika perspektiv på användandet av verktygen.

Fas 1 - Pilotstudier

24 april - 16 juni 2020

- Från A till B - Södra innerstan, Malmö
- Runda - Årsta, Stockholm
- Att undersöka med andra - Brofästet, Malmö

Här användes plan och sektion som huvudsakliga representationsverktyg. De användes i syfte att undersöka upplevelser och användningar av platsen och i efterhand för att visualisera och reflektera över denna upplevelse. Fas 1 efterföljdes av en första sammanställning vilken kom att utgöra grunden till en omformulering av riktlinjerna inför Fas 2.

Fas 2 - Tematiska fältstudier

2 - 25 juli 2021

- Natt och Dag - Collingham, England
- Rörelse - Cairngorms, Skottland

Under den andra perioden användes representationsverktygen på ett friare sätt. Plan och sektion användes i den samlande funktion de observerats inneha, men jag begränsar mig inte till dem grafiskt. Detta för att möjliggöra överlappningar med andra verktyg som svarade bättre på det valda landskapet och dess teman.

Pendelrörelse mellan fält och studio

I motsats till undersökningarna i fält har arbete i studio också utförts. Studioarbetet har skett på flera platser under arbetets gång; i mitt eget och andra personers hem, i tält eller på andra platser

utomhus. Gemensamt är att studion befunnit sig med distans från det studerade fältet och att jag skapat ett arbetsrum på den platsen.

Fält och studio utgör två fysiska positioner i relation till de studerade landskapen och jag rör mig växelvis mellan dessa. Arbetet i studio har varit ett återkommande läge som efterföljer en fältstudie och förekommer nästa.

Material och redskapslåda:

Innan	Kartor: digitala och analoga Google sök	
Under	Bekväma skor Passande kläder för väder. Vantar med öppna fingrar och tumvantar över. Pennor Skissblock (Spiral och hård baksida) Skrivplatta/ritunderlag i A3 (Hemmagjort av plattan på baksidan av ett A3 skissblock tillsammans med pappersklämmor)	Lösa pappersblad i olika kvalitet och storlek (allt från skrivarpapper till Akvarell rough 300 g) Mobilkamera, Iphone XR. Canon systemkamera Anteckningsblock Tumstock Bärbara penslar Vatten Skisspapper i ark Andra människor
Efter	Akvarellfärg Penslar Pipetter Vatten Skisspapper på rulle Lösa pappersblad (allt från skrivarpapper till Akvarell rough 300 g)	Material från fältstudier: Skisser Fotografier Anteckningar Böcker Guideböcker Samtal med medvandrare

Fältstudieprocess

Varje fältstudie byggdes upp av tre delar: avgränsning, genomförande och efterarbete.

Avgränsning (i fält och i studio). Inom varje fältstudie avgränsades uppgiften geografiskt och med en frågeställning, oftast gällande ett särskilt tema av aspekter som behandlas. Avgränsningarna definierades inte alltid innan själva vistelsen i fält. Istället arbetar jag mig fram, genom observation och testande av verktygen, till en intressant uppgiftsformulering för den särskilda platsen.

Genomförande (i fält). Under arbetet i fält har vandring använts som tillvägagångsätt för att undersöka landskap, men också avgränsa studieplatser. Vandrigen har, tillsammans med användandet av verktygen, varit grundläggande i att aktivera ett engagemang med omgivningen. Utifrån avgränsningen i terräng studeras aspekter i det valda temat med de valda verktygen, särskilt plan och sektion. I fält har verktygen undersökts med analoga tekniker och redskap, såsom skissande med olika pennor och akvarell. Även digitala hjälpmedel såsom foto och anteckningar med smartphone och mobilkamera har använts.

Efterarbete och konstnärliga experiment (i studio). Efter fältstudierna utfördes konstnärliga experiment i studio för att tolka och utveckla det som hittats i fält. I studio gjordes visuella studier och reflektioner med analoga illustrationstekniker, men hybrider mellan digitalt och analogt har även undersökts.

Journal

Journalen har använts för att logga händelser och föra ett samtal med mig själv kring representationsverktygen och mina upplevelser under arbetet. Genom skrivprocessen abstraherade jag direkta upplevelser som utgör grunden till att positionera mig själv i fältet. Skrivandet användes i en dialektisk process med syfte att konkretisera de kopplingar mellan design, fysisk form och materialitet, landskapsprocesser och sensorisk upplevelse som studerades i fält.

Journal fördes genom hela arbetet, med målet att skriva minst en gång per dag. Journalen användes särskilt efter en fältstudie och har haft en nyckelroll under sammanställningsperioderna av arbetet den kompletterar material från fältstudierna som empiriskt underlag.

Litteraturstudier

Litteraturstudierna har genomförts på tre olika sätt:

1. Först gjordes en litteratursökning och läsning för att ge en bakgrund till hur representationsverktyg använts inom landskapsarkitekturen, idag och historiskt.

2. I samband med fältstudierna kompletterades litteraturlistan för att gå djupare i intressepunkter, frågor som uppkommit i samband med vistelse i fält och för att svara på frågeställningarna. Litteratursöket inkluderar etablerade metoder och teorier för fältstudier och representation, men söker även utforska mer experimentella och konstnärliga tillvägagångssätt för att närma sig landskap.

3. Under de två sammanställande perioderna studeras litteraturen djupare.

Litteratur hämtades ur sökningar i Sveriges lantbruksuniversitet biblioteksök, LIBRIS, sökmotorn Google Scholar, Google-sökmotor.

Sökord: Plan, sektion, elevation, snitt, landskapsarkitektur, representation, visualisering, skissa, drawing, landscape, architecture, design,

landskap, projektion, perspektiv, perception, diagram, fältstudier, vandring, walking.

Utöver litteratursöket användes litteraturlistorna för tre masterskurser som jag deltog i vid landskapsarkitektutbildningen på SLU Alnarp: LK0387 Design project - Composition and Materiality, LK0370 Planning Project - Driving Forces and Contemporary Tendencies och LK0362 Design Project - Advanced Planting Design. Läsandet av dessa texter skedde inledningsvis inte inom arbetet, men de ses ha skapat en bas för hur jag formulerat min positionering i problemformuleringen under arbetsprocessen.

1.5 Avgränsningar

Representationsverktyg utöver plan, sektion och elevation undersöks bara om de ger kontext eller adderar till förståelsen för dessa. Tekniska ritningar skapas inte under och arbetet föreslår inte heller något färdigt gestaltungsförslag. Den kunskap som bildas i arbetet kan utgöra grund till gestaltungsförslag som utförs efter arbetet slutförts, men detta har inte varit en målsättning.

Verktygen har använts för att undersöka fem existerande landskap. Arbetet försöker inte kommunicera eller representera en helhetsbild av dem.

En hel överblick över användandet av verktygen inom yrket görs inte på grund av arbetets givna tidsram och storlek. De undersöks huvudsakligen ur ett svenskt och delvis europeiskt perspektiv, och används i en västerländsk tradition utifrån fältstudiernas geografiska avgränsning.

Enbart ett urval av de frågor som uppstått till följd av den undersökande metoden besvaras.

Arbetet startade samtidigt som utbrottet av Coronapandemin. Smittskyddsåtgärder, i form av förbud och rekommendationer, har påverkat tillvägagångssätt och val av studieplatser under hela arbetet, både i Sverige och Storbritannien.

Teori

Det här arbetets frågeställningar hanterar representationsverktyg inom landskapsarkitekturen, i denna del presenteras och problematiseras begreppen representation, landskap och verktyg.

2.1 Begreppet representation

Representation är ett begrepp som ibland används på ett oproblematiserat sätt inom landskapsarkitekturen. I vid bemärkelse betyder representation något som betecknar något annat. I vardagligt tal syftar en ofta på att något ska vara representativt, såsom en vald representant, alltså att representationen överensstämmer med det den ämnar representera.

I landskapsarkitektens fall syftar representationen nästan alltid på det landskap som en arbetar med. Representation likställs ibland även med de ritningar och bilder som arkitekten

producerar. Detta innebär att det i landskapsarkitektens värld finns flera nivåer av representationer. Här hittar vi den byggda anläggningen i form av till exempel kulturlandskapet och trädgården, men också ritningen av anläggningen (Wingren 2009:126). Samtidigt ställer Wingren ställer en brännande fråga som knyter an till ett annat begrepp:

Men om representationen är det som representerar landskapet, vad är då landskapet? (Wingren 2009:126).

2.2 Begreppet landskap

I en vid bemärkelse beskrivs landskap som människans omgivning, både naturliga och av människan skapade delar (Nationalencyklopedin u.å.). En grundförutsättning är ofta att landskapet är något fysiskt, en miljö som människan kan uppleva direkt genom kroppen.

Landskap beskrivs ytterligare som ett medium för symbolisk representation. Genom landskaps element, har människan skapat kraftfulla platser av förkroppsligad mening. Denna tolkning av landskap knyter an till idéer om människans levnadsmiljö, idéer som historiskt inspirerat människors konstnärliga och kulturella förhållningssätt gentemot natur (Corner 1992:165). Detta kan jämföras med exempelvis de svenska landskapen, där ett visst landområde, såsom Öland eller Dalarna, kopplas till olika kulturella särdrag, men också specifika naturkaraktärer.

En tolkning av vad landskapsarkitekten gör i sitt arbete med bilder är att denne manipulerar landskapet fysiskt, för att reflektera och uttrycka dessa mänskliga idéer kring natur och vistelse i den. Arkitekten ämnar på så sätt inte endast förbättra miljön, utan även att tillhandahålla

kultur som förmedlar en existentiell orientering genom konstruerandet av en symbolisk miljö. Landskapsarkitekturen är på så sätt konceptuell, då den schematiserar miljön och mänsklighetens plats inom den. Den landskapsarkitektoniska praktiken innebär därmed en figurativ och representativ färdighet (Corner 1992:161-162).

2.3 Representation och landskap

Visualisering och föreställningar

Ett sätt på vilket landskapsarkitekten representerar ett landskap är i bild. Lange och Bishop (2005) har formulerat tre viktiga punkter om varför visualisering är en viktig del av representation inom landskapsarkitekturen.

- Möjligheten att se, uppleva och förstå förändringar i miljö innan de sker.
- Dela och utforska idéer kring framtida förändringar tillsammans med andra. Detta är särskilt ett stöd i beslutsfattande om samhällens framtid.
- Lära oss mer om förhållandet mellan mänskliga och miljö, en nyckelfaktor i beslut kring miljön (Lange & Bishop 2005:2).

Arkitekten arbetar med bilder som verktyg och representerar landskap på olika sätt, beroende på i vilket stadie av gestaltningsprocessen ett projekt befinner sig. Diana Balmori (2014) har definierat detta som tidiga skisser och sena bilder.

Tidiga skisser ritas ofta i början av en designprocess och försöker representera de initiala konceptuella idéerna för en särskild uppgift och plats. De visar en abstrakt och obearbetad sida i ritandet och präglas av ett testande; vissa skisser avfärdas och efterföljs av nya tester. De förkroppsligar övergångarna från en abstrakt idé till en konkret design och utgör i slutändan grund för vidare utveckling av en idé (Balmori 2014:55-54). Genom dessa bilder testar arkitekten hur landskapet bör gestaltas och representeras.

Sena bilder används för att beskriva den gestaltning som arkitekten har valt att utveckla. Bilderna ämnar ofta övertyga kunden om att välja att bygga denna gestaltning och förbinder också designer och klient i ett finansiellt avtal baserad på en delad vision. I dessa bilder är läsbarheten viktig, då de dikterar hur landskapet bör byggas, och bilderna är generellt explicita och

specifika. Idag görs sena bilder ofta som renderingar i perspektiv, planer, sektioner, strategiska diagram och kartor (Balmori 2014:64-65). Även ritningar för byggnation kan räknas in i detta stadie av gestaltningsprocessen.

Bilders representativa begränsningar

Genom att arkitekten använder bilder för att gestalta det fysiska landskapet skapas möjligheter att föreställa sig framtida förändring. Arkitektens gestaltning begränsas dock samtidigt till de förutsättningar som bilden ger, och detta på tre sätt.

Den första begränsningen är *det avlägsna och det indirekta*. Landskapsarkitekten arbetar oftast inte med att direkt forma och bygga landskapet hen gestaltar, i motsats till exempel trädgårdsmästare. Istället formas det fysiska genom en mellanhand och ett översättande medium, såsom ritande och bilder. I studio befinner sig landskapsarkitekten på avstånd från de element, i form av växter, jord, vatten, sten och ljus, som i slutändan utgör landskapet. Den kreativa åtkomsten till det faktiska landskapet blir därför avlägsen och indirekt (Wingren 2009:132, Corner 2014:162).

Den andra begränsningen beskrivs som *ritningens abstrakthet*. Det fysiska landskapet (ämnet) och ritningen (representationen) är inte samstämmiga. Den direkta och kroppsliga upplevelsen av att befinna sig i landskapet kan inte förmedlas eller ersättas av att betrakta en bild. Arkitektens verktyg, penna, papper eller dator, fungerar inte på samma sätt som trädgårdsmästarens mer direkta, såsom spade och kratta. Ritningen betraktas endast med ögat, till skillnad från trädgårdsmästarens verklighet som beträds och tas i anspråk med hela kroppen. En tänkt flerdimensionell verklighet beskrivs tvådimensionellt på ett platt papper (Wingren 2009:132). Corner beskriver tre fenomen som präglar upplevelsen av ett fysiskt landskap; landskapets spatialitet, temporalitet och materialitet. Dessa är omöjliga att i helhet representera i bild och skapar stora utmaningar i landskapsarkitekturens arbete med att förmedla den tänkta fysiska gestaltningen (Corner 1992:165).

Den tredje begränsningen kommer ur att landskapsarkitektens är *förekommande*. Ritningen kommer *före* den plats som den föreställer. Detta

lyfter fram tidens påverkan på representationen och på det fysiska landskapet. Gestaltungs- och byggprocesser tar tid och i slutändan är det inte alltid så att det som byggs liknar den ritade idén. Särskilt arbete med träd och levande material aktualiserar detta, då det tar lång tid för dessa att växa upp och bli det som representationen en gång föreställde (Wingren 2009:133).

Sammanfattningsvis visar de tre begränsningarna på hur idén, representationen och det fysiska landskapet befinner sig i konstant förändring, innan, under och efter ett projekt verkställts på en fysisk plats. Wingren beskriver det som att projektet aldrig är färdigt. Bilden skiljer sig alltid från både det som byggs och det som upplevs. Detta menar hon gör det viktigt att leta efter nya och alternativa representationsmetoder inom landskapsarkitekturen (Wingren 2009:132-133).

Wingren för en argumentation kring att det är svårt att sätta upp några exakta och gemensamma regler för hur landskapsarkitektens arbete ska gå till. För varje plats och situation måste arkitekten finna metoderna för att nå ett optimalt resultat, vilket medför en skyldighet att

ifrågasätt regelmässiga eller schablonartade sätt att med bild och text beskriva framtidsbilden av ett landskap (Wingren 2009:136).

Representationer närmare landskapet
Idag försöker många landskapsarkitekter hitta nya arbetssätt som kommer runt dessa ovan nämnda begränsningar.

Corners två förhållningsätt, presenterade i inledningen av det här arbetet, det sceniska och det arbetsbetonande, kan här användas som exempel för hur landskapsarkitekter idag skiftar i förhållningssätt och förståelse för landskap; mellan två typer av praxis. Vissa landskapsarkitekter rör sig längre från den sceniska representationen, och fokuserar på de strukturella, systematiska eller sociala arbetsprocesser som kan bygga landskap. Denna tolkning är mer överensstämmande med den arbetsbetonade förståelsen. Andra håller fast vid den sceniska representationen och förståelsen av världen, ofta då det ger en tydlighet till bilderna, vilket gör dem lättlästa för andra inblandade inom projekt och begreppsliggöring av landskap (Corner 2014:41-44). Förståelsen för landskapsbegreppet

är här central för att definiera vad arkitekten försöker närma sig och på vilket sätt detta bör göras.

Landskap som process

Både Balmori och Corner, med flera, beskriver den största samtida och framtida utmaningen i landskapsarkitektens arbete som hur arkitekten förstår och tolkar natur som process. Särskilt viktigt beskrivs att landskapspraktiken på olika sätt fångar upp och utgår från den föränderliga karaktär som är inneboende i natur (Balmori 2014:140-141; Corner 2014:167-168). I detta ligger att hitta arbetssätt som är förenliga med landskapet som process och det sätt som projekten hanterar och landar i det specifika landskapet.

För att utveckla arbetssätt i ett mer processuellt tänkande pekar Balmori ut två dimensioner av landskap som viktiga ämnen: *uppfattning av tid och hur människan genom sinnena uppfattar landskap*. Tolkningen av dessa två dimensioner kan vara olika. I projekt kan uppfattning av tid till exempel hanteras som utveckling, vilket antyder en kontinuitet, eller förändring, vilket antyder diskontinuitet. Sinnesuppfattningar kan hanteras exempelvis genom fokus på de olika

sensoriska och mentala vägar som landskap kan uppfattas genom. Utöver dessa dimensioner ser Balmori att det finns stora skillnader mellan olika praktiker i dagens landskapsarkitektur. Arkitekter har vitt skilda syften och mål, samt vilka medel de anser behövs för att hantera landskap som process (Balmori 2014:140-142).

Hur representationsverktyg används, hur saker ramas in och sätts upp i arkitektens bilder har en roll i att förändra en statisk grundsyn till en mer dynamisk. Bilden uttrycker i sig ingen sanning, utan kan användas av arkitekterna för att avslöja nya inneboende möjligheter på den givna platsen genom att formulera och ställa olika frågor till betraktaren. Corner lyfter fram att hybrid- och komposittekniker kan möjliggöra framsteg i landskapsbildningen. Dessa tekniker tar vara på ritningens instrumentella funktioner i avseende på produktion, men används för dess effektiva kvaliteter snarare än dess representativa. Genom att arkitekten använder en mångfald av tekniker kan denne införliva flera nivåer av information för att genom bild skapa produktiva relationer mellan delar (Corner 2014:251,253).

Balmori föreslår två sätt som kan integrera framtida representationsverktyg och tekniker med en föränderlig landskapssyn. Hon identifierar först behovet av ett nytt språk som kan beskriva världen ur denna grundsyn. Även hon föreslår datatekniker som kan hybridisera olika data. Balmori betonar dock att detta inte innebär att representation endast bör ske digitalt. Det andra sättet som representationsverktygen kan användas annorlunda lyfter de idéer som representeras. Hon uppmanar till en förändring av idén om Arkadien, där samhällsomställning drivs av idealbilder som är mer föränderliga än statiska. I bild föreslår Balmori en övergång från konstruerade bilder av ett fixerat paradiset till mer poetiska bilder som kan fånga och uttrycka förändring som ändå ger glädje (Balmori 2014:181-187).

2.4 Begreppet verktyg

Landskapsarkitektens arbete i plan kan som produkt ofta likna kartor till utseendet. Både kartan och ritningen skapas i textuella medium, sekundära till det aktuella landskapet, men arkitektens

ritande och skapande av bilder är en generativ aktivitet (Wingren 2009:129). Ritningen agerar som en idégenererande katalysator (Corner 2014:162). Gestaltandet blir en dialog mellan verktyget som arkitekten väljer att representera med och dennes fantasi (Wingren 2009:130).

Representation beskriver endast ett skede i arkitektens skissande, där det slutgiltiga målet är att bygga ett fysiskt landskap. Bilden som representation kan därmed ses som en länk på vägen mot den färdiga anläggningen och dess karaktär och egenskaper har därför betydelse för slutprodukten (Wingren 2009:126).

Bilder som verktyg för tolkning

Wingren lyfter att människor ofta utgår ifrån att en konventionell karta, exempelvis en topografisk, är en objektiv redovisning av verkligheten. Denna objektivitet kan ifrågasättas då alla bilder förutsätter ett urval av aspekter för att förtydliga information i ett visst syfte. Kartor visar exempelvis traditionellt inte förändring eller förhållanden under natt- och vintertid. Vi lär oss att tolka kartans symboler så att vi förstår dess betydelse i landskapet (Wingren 2009:127-128).

Bilden kan avbilda och beskriva, men utifrån bilden tolkar människan också verkligheten.

Den sinnebild som människan skapar utifrån både kartan och landskapet beror på våra tidigare erfarenheter. Denna uppfattning om en plats kan förändras genom besök där bilden stäms av mot den yttre verkligheten. Människans minnen av välbekanta landskap, kartbilden och den yttre verkligheten blandas samman i ett nytt inre mentalt landskap, vilket blir en del av upplevelsen av den yttre verkligheten. Landskapsbegreppet, beskriver hon, blir därför aldrig neutralt och statiskt (Wingren 2009:128). Människans förståelse för och relation till landskapet är i förändring genom en pågående begreppsligöring av vår miljö.

Inom landskapsarkitektutbildningen talas ofta om att en sätter på sig olika 'glasögon'. Att olika metoder och angreppssätt tillämpas i relation till ett definierat problem och därmed också olika synsätt på både landskapet och problemformuleringen. I boken *Go with Me: 50 Steps to Landscape Thinking* tar författarna upp detta och förklarar det med att alla människor ser landskapet på olika sätt, då de har olika anledningar att

tycka och tänka om det de upplever och engagerar sig i. De betonar dock att designerns roll, trots att denne ser landskap på sitt eget sätt, är att överstiga gränserna för sin egen vinkel och försöka se världen så som andra gör. Att designern ska försöka förstå varför de ser landskapet som de gör och lära sig uppfatta många olika perspektiv på samma gång (Oles et al. 2014:143).

Wingren beskriver hur det finns de som hävdar att landskapet inte finns så länge vi inte tittar på eller upplever det. Enligt denna uppfattning är landskapet något som skapas i människans huvud, som en bild av det som finns utanför. Detta synsätt kan vara värdefullt för att beskriva hur det yttre landskapet förvandlas genom arkitektens ögon, huvud och hand till en beskrivning i bild (Wingren 2009:127).

Att landskapsarkitektens bilder används för att beskriva något som ännu inte finns i den fysiska verkligheten komplicerar relationen mellan fysisk verklighet och bilden. Det som beskrivs genom verktygen finns ännu endast i arkitektens huvud. Landskapsarkitekten kan på så sätt inte endast hitta en plats och utforska hur

där ser ut, utan måste istället utforska sitt inre och beskriva det genom olika former av representationer (Wingren 2009:128).

Där kartan är ett komplement till en befintlig fysisk verklighet, måste arkitektritningen lita till fantasin om en framtida tänkbar sådan (Wingren 2009:128).

Skissande som ett verktyg för att se
För Balmori är skissande i skissbok, egentligen allt skissande, ett sätt att se och hon beskriver dem som *the seeing drawing*. Hon refererar till den kända akvarellisten JMW Turner, som kallade sina akvareller för *begynnelse* (eng. *beginnings*), och hur han ämnade fånga de viktigaste egenskaperna i den första anblicken hos något. En syntes som Balmori menar börjar med seendet. Hon kallar sina egna skisser *seenden* (eng. *lookings*). Balmori poängterar att *the seeing drawing* kan verka antyda att en ritare ser, men detta menar hon inte. Den som skissar tolkar vad den ser utifrån vad som betraktas, i stunden redigerar och väljer bort det som inte är intresserad av, till och med förvränger för att ge känslan av det som skissaren anser är viktigt (Balmori 2014:37-38,41,51).

I fält är en av skissandets styrkor att skissandet framkallar ett koncentrerat tillstånd hos betraktaren. Det uppstår en inre stillhet och en förställd tystnad runtom, där skissaren blockerar allt annat och, från nervernas känsel och muskler, djupt betraktar och försöker fånga det som är ute efter. Detta fysiska svar på att betrakta omgivningen är central då det är i interaktionen mellan det aktiverade synsinnet och den skissande handen (dvs. observation och tolkning) som njutbarheten i skissandet ligger. Skissandet sätter igång tankar kring landskapet, vilket inspirerar nya sätt att se på det som en upplever (Balmori 2014:37,44,45).

Det djupa betraktandet gör skissandet till ett idealt verktyg för observation, som utmärker sig från andra genom att *frammana en närhet till det som ritas*. Ritandets användbarhet ligger i att det håller ritaren i kontakt med det haptiska. Fältskisser kan ses som fragment av betraktarens perception av omgivningen (eng. *fragments of perception*) då de är dionysiska (här tolkat i betydelsen intuitiv, instinktiv och upplösande av gränser mellan skissare och miljö, sensoriska,

spontana och känslomässiga aspekter av den mänskliga naturen). I skissboken blandas den inre och yttre världen, likt i tidiga projektskisser. Den som skissar har ofta en känslomässig tillgivenhet till skissboken och det som ritas, en vill "ta" i bilderna. Utöver det är skissandet också ett sätt att djupdyka in i idéer om en plats. Genom ritandet får en förståelse för särdrag hos landskapets olika element (Balmori 2014:38, 44-45, 48-49).

Vandring som verktyg för engagemang
Balmori beskriver hur sinnen och betraktandet aktiveras genom verktygen. Henrik Schultz beskriver på ett liknande sätt hur detta sker när en undersöker landskap genom vandring. Han betraktar både gestaltning av och vandring genom landskap som en iterativ process; en process som upprepas genom *trial and error*. Han för fram tre mentala tillstånd av engagemang (eng. *phases of engagement*) i gestaltningsprocessen som sammanfaller med hur landskap begreppsliggörs av människan under en vandring (Schultz 2014:7).

I upptäckandeläge (eng. *discovery mode*) engagerar vandraren sig i en intensiv perception

av rummet för att fånga relevant kunskap och generera idéer. Detta läge alternerar med flödesläge (eng. *flow mode*) som stimulerar samverkan mellan intuition, kropp och förnuft i vandringen. Växlingarna mellan ett direkt kroppsligt engagemang och ett intuitivt erfarenhetsbaserat varande behövs för att kunna greppa komplexa förhållanden mellan landskapets beståndsdelar som helhet. Den typ av kunskap som genereras från vandringen beskrivs som implicit. Genom att inta ett reflekterande läge (eng. *reflective mode*), som stöttar organisering, kan vandraren omformulera kunskaperna genom att rekonstruera avståndet i idéer, uttryckta i ord och bilder (Schultz 2014:7-10).

De tre typerna av engagemang kan ses som olika sätt att närma sig landskap. Vandringen sammanbinder dem och tillåter dessa att infinna sig, utmana och inspirera varandra. För att förstå den iterativa process, som Schultz menar är grundläggande i all gestaltning, måste arkitekten själv bli en del av den. Vandringen sammanför perception och flöde på ett liknande sätt och kan generera idéer, stimulerar varseblivningen och

formulering av samband i ett samspel mellan intuition, kropp och förnuft så att vandraren kan uppnå en djupare förståelse för miljön (Schultz 2014:7,9-10). Kunskaperna från vandringar kan ha direkta konsekvenser på planeringen av studien, nästa steg och efterföljande frågeställningar (ibid.; Foxley & Vogt 2010:12).

Fas 1 – Pilotstudier

3.1 Att börja: vardag i förändring

Arbetets inledningsfas sammanföll med pandemin och stora förändringar i vardagen för människor över hela världen. Den 18 mars 2020 gick universiteten över till distansstudier. Restriktioner påverkade rörelser i landskapet och upplevelsen av frihet ställdes mot ställningstaganden om säkerhet och solidaritet. Det skapades en tveksamhet mot att vara ute. Ingen visste vad som skulle hända eller hur länge det skulle pågå.

I detta läge påbörjar jag mitt examensarbete. Innan pandemin hade jag planerat att utföra fältstudier under denna period och hade en stark längtan att komma ut i landskapet, resa och undersöka. Det var bara det att rörelse nu hade fått en helt ny kontext. Så här skrev jag i journalen den 27 mars:

Tror att den nya distansen till andra och mig själv påverkar om jag går ut på dagen. Det känns som att vårsolen både lockar och provocerar. Vi försöker väl fånga den. Igår skymtade jag de första bladen på rönnarna på Göingeplan och körsbärsträden slår ut en efter en. Knopparna brister i en omgivning i kris. Det känns som att det egentligen inte händer, att tiden inte går (Journalen 27/3/2020).

Att undersöka det närmaste

När fältstudierna inleddes var valet av studieområde begränsat. En idé var att undersöka landskap *på avstånd*, genom till exempel digitala media. Jag var dock intresserad av kopplingar mellan *den direkta upplevelsen* av landskap och representationsverktyg. Därför förkastades den idén. I stället valde jag *mitt vardagslandskap* som tema. Idén med detta var att använda mig själv som en ”vehicle”; en figur och utgångspunkt för att möta landskapet. Fältet skulle definieras och

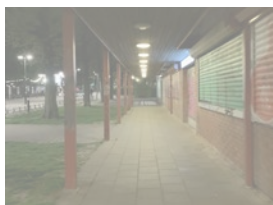
följa av min rörelse. Genom mina vardagliga rörelser skulle jag titta på relationerna och utarbeta, beskriva och utvärdera metod genom att granska några av de verktyg som är etablerade inom landskapsarkitektur.

Definitionen av mitt vardagslandskap lämnade stort tolkningsutrymme för vilka miljöer som menades och jag började fundera över vad det var jag ville beskriva i mina studier. *Vad var mitt vardagslandskap?* Rörelser blev viktiga för att definiera en avgränsning i terrängen, men i en vardag som innebar distansarbete och isolering, fanns det ens några egna rörelser att bygga en studie på? Jag rörde mig baserat på vissa behov, som att gå till affären och hem igen, eller möjligtvis ta en promenad. Kunde mina rörelser säga något om landskapet?

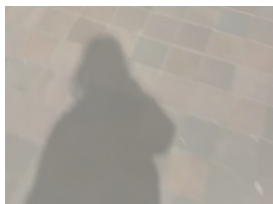
Fokus: Från A till B

Plats: Malmö

Denna studie karaktäriserades av ett undersökande i rörelse. Snabba noteringar och intuitiva foton fångade ögonblick som i efterhand kom att framstå som fragmentariska minnesbilder längs med en vandrad linje. Efteråt, i studio, utforskades de upplevda atmosfärerna genom experiment med droppmålad akvarellfärg, vilka sattes i ett sammanhang med hjälp av en egenritad kartbild. I den resulterande bilden och processen att skapa den, komprimerades hela rörelsen i en bild som ger uttryck för min upplevelse, och känslorna, av att vandra genom staden i tidig natt.

23:36
Ett tjejjgäng cyklar förbi på cykelbanan. Ska jag gå genom folkets park?

23:40
Rött marktegel och pågen doftar. Ser monsteror och rottinglampor genom fönster. Stökig lägenhet

Två fotografier och anteckningar från fältstudien i Malmö.

I fält: ögonblick och fragment

24 april 2020, 23:20– 23:45.

Vandring mot ett fast mål; från A till B. Snabb takt, genom hårdgjord stadsmiljö i södra innerstaden.

Material: Fotografi och anteckningar med smartphone.

Under fältstudien kände jag in landskapet och observerade sådant som direkt fångade min uppmärksamhet: påträngande ljud, ljusskillnader, människors beteenden, vädret, kroppen och känslor, minnen, atmosfärer och upplevd trygghet.

Materialet samlades in snabbt och under kort tid med hög uppmärksamhet på rummet. Tillvägagångssättet gav en begränsad inblick i de enskilda rummen längs med vandringen, men möjliggjorde att mer förgängliga aspekter av landskap, såsom ljus och skugga, uppmärksammades. Upplevelserna vid enskilda platser kom att ”bäddas in” i de specifika situationerna medan jag, som betraktare och deltagare, inte fick tillfälle att landa i dem. I efterhand bidrog detta till en samlad upplevelse av att ”vandra genom staden i tidig natt”. Denna känsla låg sedan till grund för experiment i studio.

I studio: atmosfär och känsla

25 april, ca 12:00 – 15:00

Material: Papper (grundfuktat mixed-media 250g i A3-format), stiftpenna, sudd, gouachefärg på tub droppmålat med pipett. Lagerblandning i photoshop.

I studio utforskades *två aspekter* av upplevelserna i fält; atmosfärer och känslor anknutna till dessa. Atmosfärer kan beskrivas som dolda aspekter, utan fast geografisk position, men med högst närvarande, känslomässig och sensorisk påverkan. Se bild från arbetet i studio på nästa sida (s. 31).

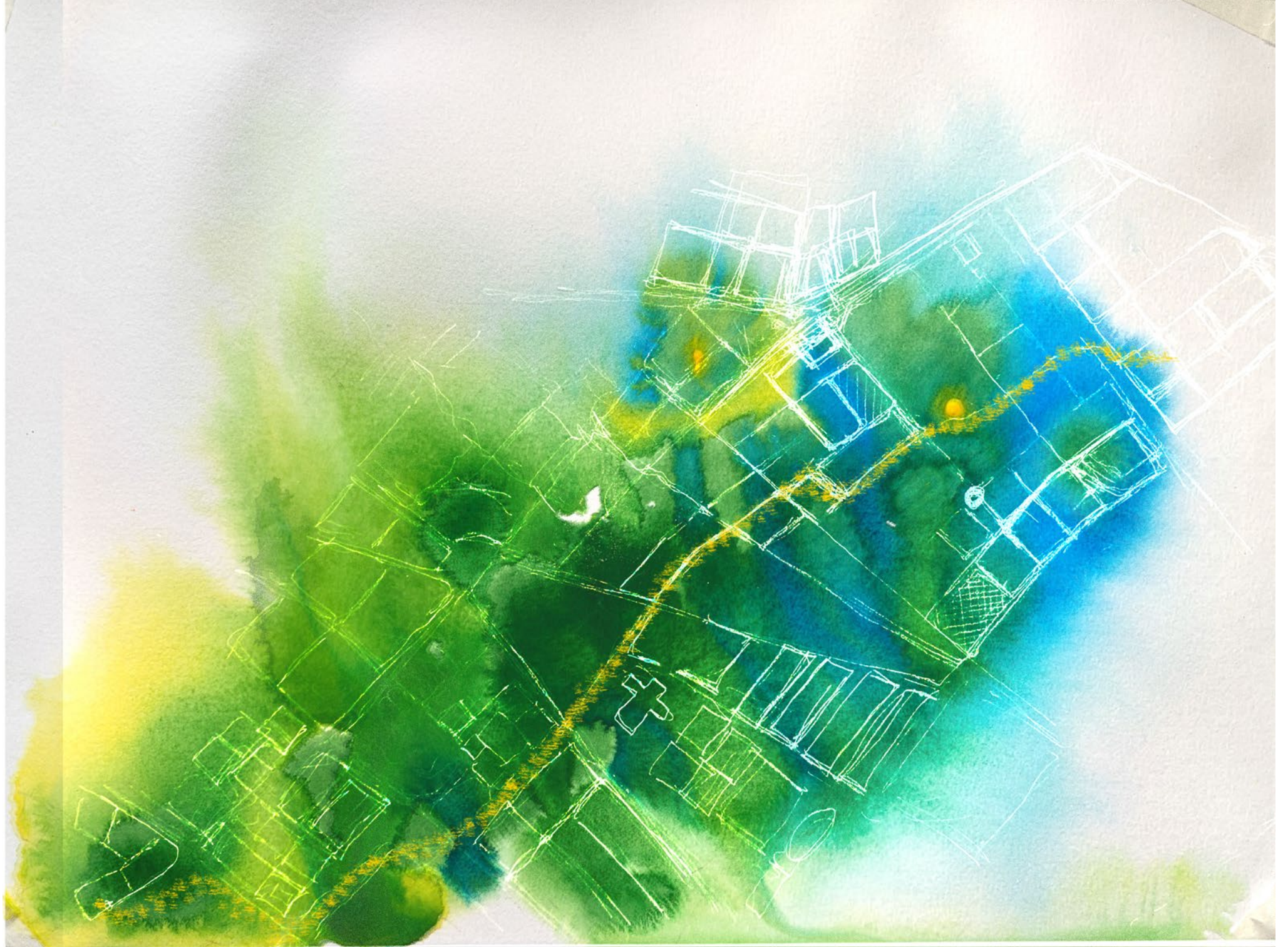
Blyerts-karta

Genom att jag känner stadens gator kunde jag rita kartan på frihand, vilket uppmärksammade skillnader mellan upplevelse och det representerade, samt visualiserade förståelsen. För att översätta vandringens geografiska sträckning till en planimetrisk bild gjordes även ett urval av information. Resultatet är en förenklad bild av staden i en bild som, likt en karta, möjliggör orientering.

Jag kan Malmös karta i huvudet, det är lätt att föreställa mig min rörelse genom staden (Journalen 27/4/2020).

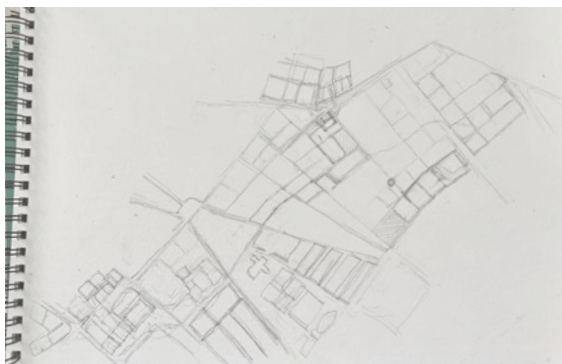
Färgexperiment och atmosfär

För att abstrahera känslan av de upplevda atmosfärerna testades akvarellfärger och tekniken

vätt i vätt. Atmosfärerna upplevdes lika svåra att fånga som färgerna som flöt ut på pappret. Detta kan sägas vara en inneboende egenskap hos atmosfärer; de är föränderliga och mångtydiga. Vattenfärgen och tekniken bidrog till att ge uttryck för dessa karaktärer och hjälpte att beskriva sådant som är svårt att konkretisera.

Ett uttryck för helheten och enskilda upplevelser I efterhand hade minnet av vandringen inte enbart linjär karaktär. Jag kunde minnas specifika platser, men även koppla ihop händelser mellan olika platser längs vandringen. Bilden upplevs inte kunna representera de mångbottnade sinnenupplevelserna under fältstudien, men möjligtvis upplevelsen av rörelsen genom staden som en följd

snabba intryck. Upplevelsen kunde *komprimeras i bilden* och på så sätt gestaltas som en helhet.

Kombinationen mellan de två lagren satte atmosfärerna i en kontext, men de bands också geografiskt till rummet; de kan beskrivas som "frusna i tid". Riktningar i rummet kunde översättas på pappret, genom exempelvis solens position, mörka och ljusa delar av promenaden fick uttryck med olika valör och nyans. Färgerna kunde symbolisera ljusrelationer, men också ge uttryck för känslor.

Mörkret vid idrottsplatsen kändes otroligt omslutande, en lampa var sönder vid cykelvägen. Droppade några extra droppar mörkgrönt där (Journalen 27/4/2020).

Lagren ger betraktaren olika information och tillsammans beskriver de något mer än enskilt.

Reflektion

Resultatet av arbetet i studio, i form av bild, likväl som mina upplevelser i fält, i form av sinnebild, kan inte sägas vara "sanna" för platsen. Denna typ av användande av plan som verktyg kan utgöra en metod för en mer öppen tolkning av plats än en direkt föreställande.

Att utforska på detta sätt fick mig att ställa frågor om landskapet och verktygen, till exempel kring ljus och skugga och hur jag beskriver min upplevelse av miljön, och i arbetet kunde jag fundera aktivt kring min upplevelse, såsom vilka känslor jag känt på en särskild plats och varför. Dessa frågor ledde till utgångspunkter att arbeta vidare med, och var ett steg på vägen mot att formulera idéer

Processbilder: de två lagren.
Över: blyerts-karta. Under: Färg och atmosfär.

3.3 Landskapets tånjbarhet

Genom att undersöka mitt vardagslandskap började jag fundera på vilka idéer och förförståelse jag bär med mig in i de landskap jag undersöker. Alice Foxley (2010) beskriver ett besök på Tate Modern i London där hon observerade häckande pilgrimsfalkar på skorstenarna; det tidigare kraftverket verkade som ett lämpligt substitut för klipporna på fåglarnas naturliga häckningsplats. För henne förvandlade falkarnas närvaro muséet till en landskapsmodell. Foxley menar att representationer inte bara är bilder och föreställningar om platsen, utan är inbäddade i vår förståelse för världen. Världen framstår relationell över både rum och tid genom vår förförståelse (Foxley 2010:289). Att undersöka atmosfärer blev ett sätt att närma mig egna känslomässiga kopplingar till landskapet så att jag kunde få syn på dem.

I denna situation uppkom frågan om det kunde bli landskapets *tånjbarhet* som jag skulle undersöka. I grunden skulle jag i så fall studera ett område, dess utsträckning och föränderlighet i fysisk mening samt min uppfattning av detta "landskap". Landskap skulle alltså kunna undersökas mer i form av ett tillstånd, eller *mood*.

Arkitekt och författare Vittoria Di Palma uppmärksammar sociala och kulturella förhållningsätt till landskapet som grundar sig i det mest basala och mänskliga: våra känslor. Dessa förhållningsätt formar det människan ser och i förlängningen vad som skapas (Di Palma 2016:15,28). Di Palma sätter fingret på diskussioner kring tolkningsföretade och ifrågasätter enbart tekniska angreppssätt av landskap. Att tala om landskapets tånjbarhet i förhållande till känslor kunde vara ett sätt att närma mig hur mina uppfattningar om plats samspelar med det fysiska landskapet genom bilden.

Konstnären Peter Frie beskriver själv sina tavlor som någon form av dröm- och önskelandskap, där han målar naturen så som han vill att den ska se ut (Frie 2004 se Sjören 2008:19). Han reser in i landskap som passar hans sinnesstämningar och landskapen i målningarna uttrycker detta tillstånd (Talvitie u.å.). Frie berättar:

De horisontala målningarna uttrycker upplevelsen av att besöka landskapet, av att resa igenom det (...). Hemma äger jag mitt landskap, men i Norge och Finland kände jag mig som en främling... jag ville att man skulle få samma känsla som jag hade, av att resa igenom och lämna bakom sig (Frie 1998 se Sjören 2008:15).

Fries konst inspirerar mig då han lyfter föreställningar om landskap som inte är fysiska, men ändå förnimmer om tid, minne och plats. Han framhäver dimensioner av mänsklig upplevelse som måste uttryckas på andra sätt än vad som direkt kan avbildas. Det betonar för mig betydelsen av vem som är skapare, men också betraktare.

Uttryck som *känslolandskap* och *landskap som tillstånd* framhäver de mentala aspekterna av människans förståelse för och relation till landskap. Dessa aspekter av landskapsupplevelser, som härrör mer från minnen och erfarenheter, existerar i vår relation till det fysiska landskapet, på plats och på distans, men också i människors användning av och relation till bilder av landskap. Landskapsarkitekten ämnar i slutändan forma det konkret fysiska, men det är människors reaktioner och handlingar som bilderna frammanar; reaktioner som producerar fysisk förändring. Detta har lika mycket med vår förståelse för det fysiska som vår känslomässiga relation med landskapet att göra.

Fokus: Runda

Plats: Årsta/Liljeholmen

Vid ett besök i Stockholm undersöktes områdena mellan Årsta torg och Liljeholmen. Studieområdet avgränsades av en motionsrunda som en medvandrare sprang och gick varje dag som en del i den vardagliga motionen under distansarbetet. Jag vandrar denna sträcka och dess omgivning flera gånger och vägen är inte känd av mig sedan tidigare. Därmed ökar förkunskaperna och förståelsen för landskapets sammansättning med varje vandring.

Sträckan undersöktes på två olika sätt, fritt och genom mätning. Detta präglade även de respektive arbetena i studio; minnen och teknisk illustration.

Undersöker:

Att minnas i bild

Att minnas i bild är den första av de två studierna som utfördes inom fokus Runda. Vandringarna gjordes tillsammans med en medvandrare som ledde vägen; idén var att följa med i en annans rörelse och underordna mig denna. I övrigt undersöktes landskapet fritt. I studio användes metoden minneskarta för att illustrera och undersöka minnen från vandringen genom landskapet.

I Fält: Att följa

17 maj 2020

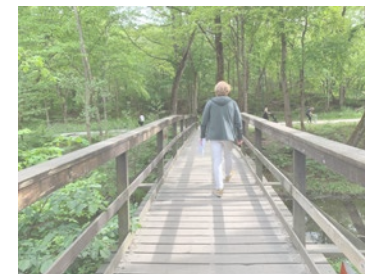
Rask motionsvandring.

Material: Ett antal foton tas med smartphone på sådant som fångar mitt intresse.

Arbetet befann sig i en testande fas; där studieobjekt, rutt och fokus blev definierat genom att gå ut och göra. Förberedelserna inför denna studie var därmed begränsade. Vi knöt skosnörena.

Det som präglade studierna i fält var framför allt samtalet med vägvisaren som flödade fritt mellan oss i gensvar på rummet. Diskussioner om vägen och det vi mötte skedde spontant och vi svarade och utvecklade varandras teman i pågående dialog.

Fotografier från fältstudien i Årsta- Liljeholmen.

I studio: minneskarta

17 och 18 maj 2020

Material: Papper (mixed-media i A4-format 250g), stiftpenna, suddgummi.

Efter vandringen gjordes en minneskarta över promenaden. Detta är en metod som uppkom under skrivandet av mitt kandidatarbete "Att skapa relation till rum" (2018) som skrevs tillsammans med Linnea Nyman.

Minneskartor ritas utan att ta hänsyn till papprets ram. När linjen vill gå över kanten på pappret läggs det till ett nytt bredvid, vilket expanderar ritytan. Metoden användes för att illustrera och uppmärksamma minnen från promenaden i efterhand. Det som uppmärksammades illustrerades fritt och skalan är varierande.

Medan minneskartan ritades fördes även anteckningar i Journalen.

09:02 Försöker föreställa mig helheten över pappret. Pappret sätter ramen mina upplevelser av verkligheten. Vattnet och strandlinjen orienterar min upplevelse av rummet i stort. Förhåller mig till den som en ram. Mot fastlandet i söder har jag mindre uppfattning om landskapets sammansättning. Jag ritat allt på pappret (Journalen 17/05/2020).

Reflektion

Stor skiss för stor rörelse

I fältstudien undersöktes en stor rörelse i terrängen med en mångfald av upplevelser. Detta innebar ett behov av att reducera genom tolkning och grafisk abstraktion. Den stora rörelsen förde även med sig ett behov av orientering i landskapet, både i fält och i studio. I fält bidrar exempelvis starka gränser i landskapet, såsom strandlinjen, till denna orientering. I efterhand och vid senare

besök kunde dessa användas som referenspunkter och referenslinjer för att lokalisera sig i landskapet och på pappret som visuella referenser till landskapet. Genom att använda minneskartan, där ritytan har flytande gränser, gavs utrymme för reflektion över ett mentalt begreppsliggörande av olika landskapselement, både i mer detaljerad skala och de större sammanhängande landskapsupplevelser som i efterhand knyter samman en vandring.

Norr Minneskarta Runda
10 st A4:a papper

Skiss med vissa konventioner

Den oprecisa kvaliteten i skissandet gjorde minneskartan användbar både som diskussionsunderlag och anteckningsmetod, men även för att testa idéer. Skissandet bidrog till att identifiera frågor knutna till det specifika landskapet, här kring exploatering och upplevelsekvaliteter, och i och med att reflektionen skedde över tid, kunde jag identifiera kontexter och relevanta samband.

Att minneskartan är frikopplad från strikta kartografiska konventioner, såsom rutnät eller projektion, ger den en 'låg äkthet' som representation. Men metoden möjliggjorde ändå reflektion över upplevelser och rumsliga sammanhang, utan att binda sig till en särskild skala eller fokus, och gav uttryck åt tankar och idéer. Den resulterande bilden föreställer sig inte heller vara mer sann än den är. Att kartan ändå ger uttryck för en del konventioner gör den stabil nog att organisera en upplevd eller föreställd geografi på pappret. Detta skulle kunna göra minneskartan användbar i andra studier där det finns ett behov av översättning mellan fält och mer specificerade bilder.

Multimedia-collage; minnen till mätbart.
Material: akvarell, fiberpenna, fotografi.

3.5 Minnen till mätbart

Efter studien att minnas i bild fortsatte jag fundera över relationen mellan arkitekturens bilder och upplevelse av landskap. Planer och sektioner definieras i grunden som projektioner, med de konventionella geometriska reglerna, men inom landskap, arkitektur och planering används även bilder som inte konstrueras med direkt projektion.

Jag dyker ner i betydelse av en vardaglig användning och skapande av kartografiska representationer. Jag blir inspirerad av Shutrick och Wingquist (2005) som diskuterar *diagram*, situationisterna och Debord (1955, 1956) som framhåller *Dérive* och *psykogeografiska kartor*, samt Corners (2014) generativa *mapping*.

Diagram, situationisterna och mapping uppmärksammar alla bilden, kartans och rörelsens förmåga att kommunicera strukturer, sedimentera förståelse, men också en potential att generera alternativa gester. Texterna uppmärksammar att handlingar sker i tiden; att användning av verktygen har olika innebörd och inverkan på processen om de används innan, under eller efter vistelse i fält och verktygen genererar representationer men framförallt nya

handlingar. I mina studier är särskilt tid och fält kopplade då avgränsning av fältet sker med beslut i tid; att jag säger 'nu börjar' eller 'nu slutar' jag min fältstudie begränsar studieområdet.

Genom att undersöka Derivé och den psykogeografiska kartan uppmärksammade jag min egen roll i skapandet av en förståelse för landskapet med de synsätt och förkunskaper jag lägger in som meningsfulla i relation till det jag undersöker. Mina fältstudier och studioarbeten kan på liknande sätt tjäna på att beskrivas som performativa då det minskar värdet av de spår jag lämnar efter mig och sätter istället fokus på händelser i rummet. Själva *läroprocessen* och mitt *skapande av relation till landskap*. Det är endast en relation om kommunikationen sker åt båda hållen.

Genom minneskartan och Derivé testades relationerna mellan bildens föreställande förmåga och min egen förståelse för landskapet. Detta fick en motpol i den efterföljande undersökningen; att mäta landskap. Att undersöka samma landskap i olika perspektiv var ett sätt att testa verktygens begränsningar och få en känsla för dess användbarhet.

Undersöker:

Att mäta landskap

I denna studie undersöktes landskapet med ett fokus på det mätbara. Studien fokuserar på sektioner gjorda i fält och i två olika skalor.

Landskapets mätbarhet undersöktes genom förhållandet mellan rummet och den egna kroppen, med metoder såsom stegning och syftning. Genom detta undersöktes min uppfattning av och om spatia proportioner. I studio togs resultatet från fältarbetet vidare och illustrerades med olika tekniker.

Temat valdes eftersom kopplingen mellan mått, rum och upplevelse lyfts fram under landskapsarkitektutbildningen. Människan relaterar till rum genom kroppens mått och sinnessens uppfattningsförmåga av djup, och en taktil och spatial kunskap om detta påverkar gestaltningens kvalitet och förverkligande.

Utöver människans mått inspirerade även gatusektioner arbetet i denna studie. De är vanliga inom stadsplanering och används som referenser i det gestaltande arbetet och för att kommunicera hierarkiska förhållanden mellan trafikslag och vistelseutrymme i form av standarder och strategier.

I Fält: Att mäta

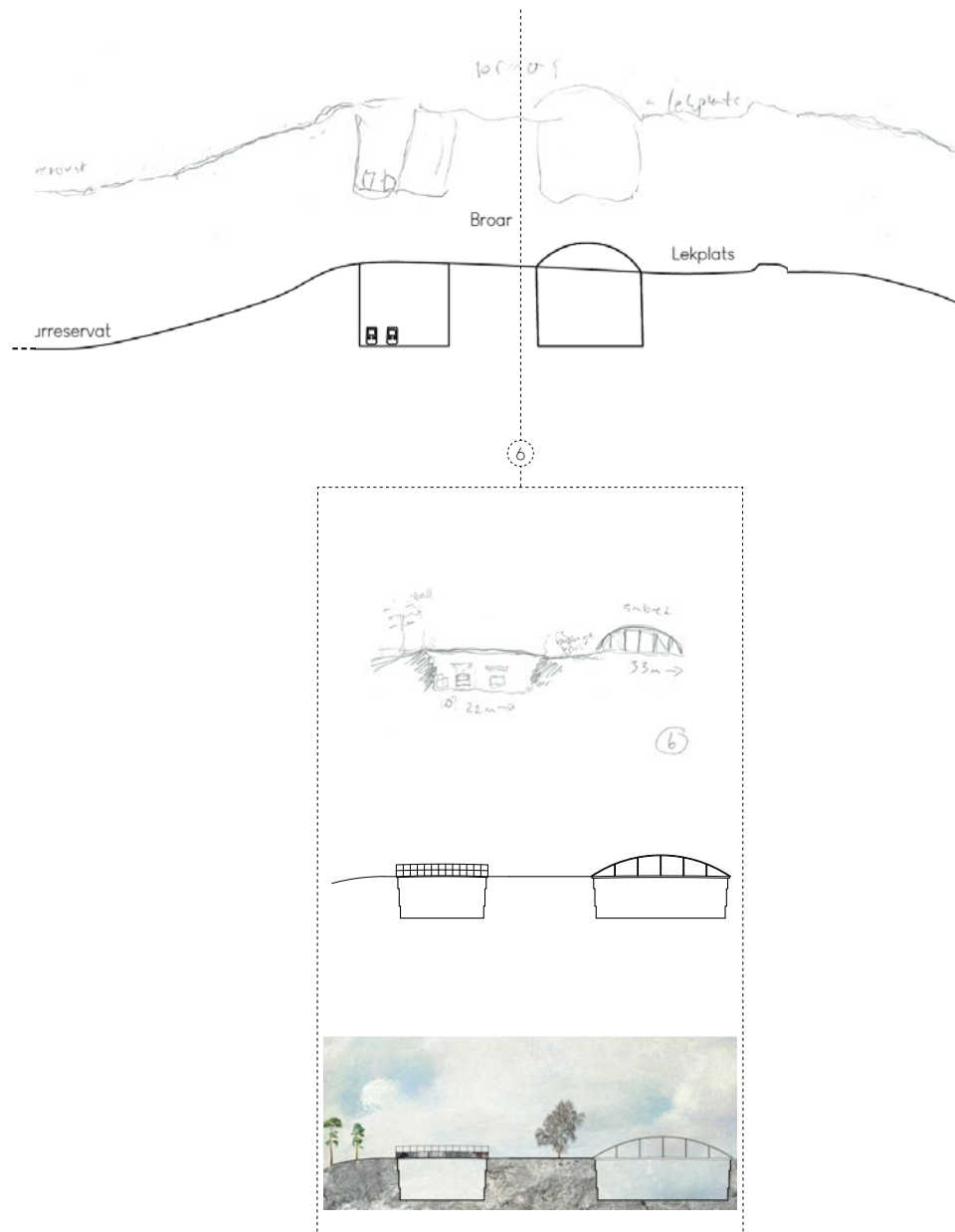
27 maj 2020. Långsam vandring.

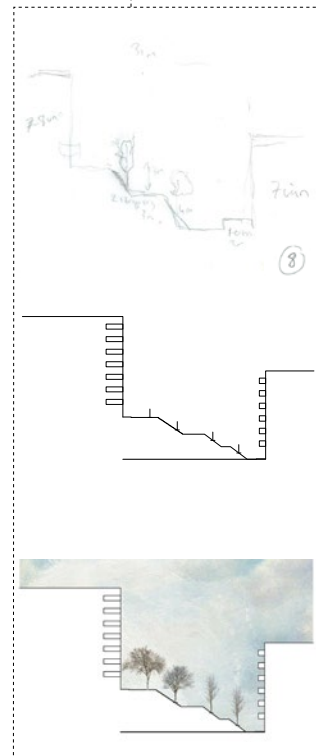
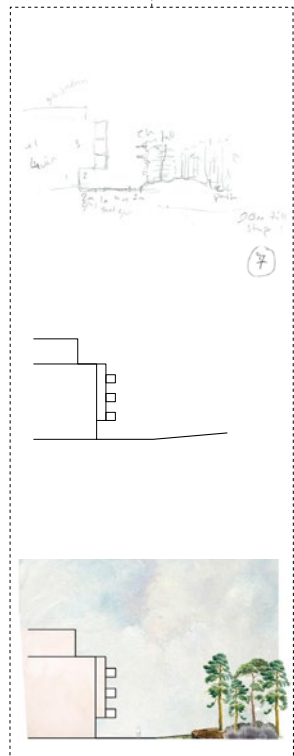
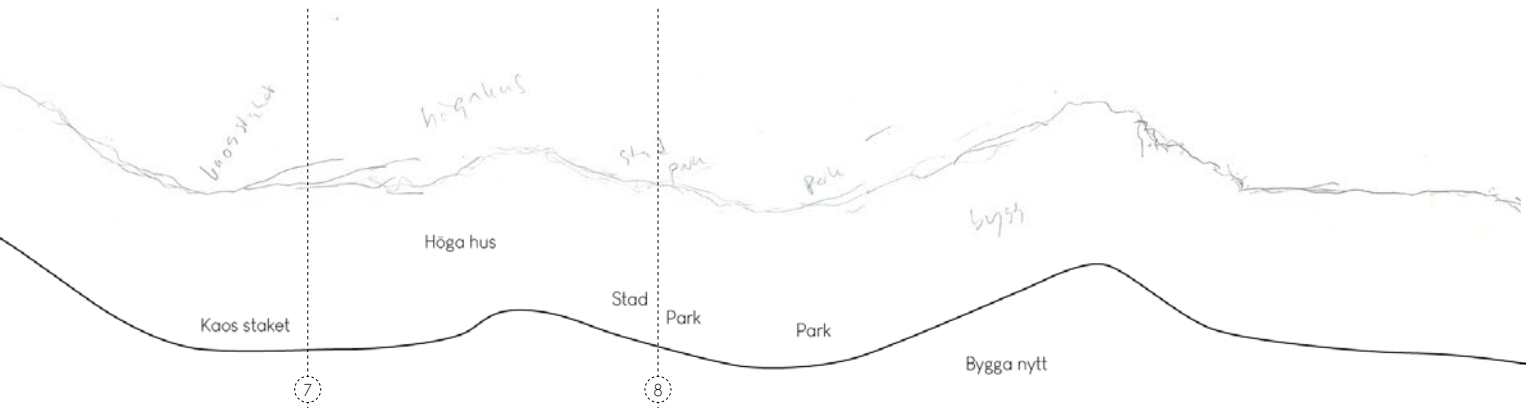
Material: Underlagskarta, blyertspenna, spiralblock.

För att mäta rummet användes olika tekniker. Genom att stega, syfta och med tumstock måttade vi upp ytor och bredder, vilket jag skissartat dokumenterade i två typer av sektioner i ett spiralblock. De två typerna av sektioner benämndes topografisk- och detaljerad sektion.

I den topografiska sektionen ritades en linje längs hela den vandrade sträckan och visar på upplevelsen av markens lutning. Vid sidan av linjen gjordes anteckningar om byggnaders våningshöjd, platsnamn, objekt och karaktärer. Detaljerade sektioner gjordes vid intressanta platser längsmed sträckan; totalt 20 stycken. Här mättes särskilt gatubredder och sektionerna är reducerade men illustrativa.

I spiralblocket ritades de detaljerade sektionerna relation till det topografiska, varje snitt fick ett nummer, och deras position noterades på kartan. De två typerna av sektioner och kartan relaterar till varandra. Tillsammans skapar de en övergripande bild av upplevelser av höjd under vandringen i flera skalor. Olika typer av information noterades i de olika detaljeringsgraderna.

I studio: teknik och illustration

I studio påbörjades ett arbete med måttmässigt korrekta sektioner, med fältanteckningarna som grund, för att visualisera relationer i höjd och längd. Idéen var att testa olika sätt att illustrera de inmätta sektionerna och reflektera över illustrationsmanér och -teknikens påverkan på olika sätt att representera upplevelsen. Detta utvecklades inte vidare, men en lista över idéer för illustration skrevs ner i journalen:

- Collage (för hand och i dator)
- Svartvitt eller färg
- Svartvitt fokus på vissa element
- Fokus grönt, träd etc
- Ekologi växter djur
- Fokus människor och aktiviteter
- Rumslighet
- Vatten
- Årstider
- Trafiksnitt
- Handritat
- Ljus - dag och natt
- Volym
- Lager över och under mark
- Skit, vad en ser på olika nivåer

(Journalen 27/5/2020).

Över: Utsnitt av den topografiska sektionen och tre detaljerade sektioner (Numrering visar placering av detaljerad sektion).
 Under: Måttmässigt korrekta och illustrerade detaljerade sektioner.

Reflektion

Strikt format blev tydlig uppgift

Det strikta formatet, de två sektionerna och mätandet, gjorde uppgiften tydlig i fält. Detta gjorde att jag kunde fokusera på att undersöka platserna istället för att fundera på hur eller vad jag skulle illustrera. Detta gjorde mig mer engagerad i att undersöka landskapet. Striktheten ledde dock till att aspekter som passade formatet lyftes fram, medan annat sållades bort direkt i fält. Särskilt lyftes landskapets fysiska egenskaper fram, såsom byggnadshöjder, avstånd, funktioner och marklutning.

3.7 Relationer, positioner och engagemang

Efter fältstudien reflekterade jag över vad de olika fältundersökningarnas tillvägagångssätt innebär för mitt engagemang i landskapet. Idén om landskapets tänjbarhet framträdde som särskilt tydlig genom mina vandringar. Den fysiska förflyttningen medför en förflyttning av tankarna, vilket leder till att jag kan betrakta det jag upplever ur olika perspektiv. Jag blir uppmärksam på min position i rummet vilket fick mig att fundera på.

Närhet, distans och engagemang

När jag läste Andersson och Persson (1999) och Foxley & Vogt (2010) började jag fundera på begreppsparen *närhet* och *distans*, samt *distans* och *engagemang*.

Avstånd och närhet lyfter fram positioner, relationers förhållanden och att det finns olika perspektiv. Begreppsparet leder till associationer i olika riktningar: till fältet, till informanter, till empirin och materialet, till testerna, till teorin och till resultatet. Rörelsen mellan närhet och distans är viktig för att de båda på var sitt sätt representerar endimensionalitet och sociologiska kunskaper

berikas av fler dimensioner som bryts mot varandra (Andersson & Persson 1999:193-196).

Avstånd och engagemang som positioner belyser relationen mellan forskaren och forskningens ämne, i landskapsarkitektens fall ofta den givna platsen. I landskapskontoret Vogts praktik är vandring en grundläggande del och det är genom rörelsen som den distanserade blicken över tid förvandlas till ett engagemang för de specifika teman som är bundna till ett särskilt landskap. Vogt kallar detta *den gåendes perspektiv* (eng. *the walker's perspective*). Vandrarens perspektiv, rum såsom upplevt, sätts i motsats till en mer yttlig synvinkel, rum sett utifrån (Foxley & Vogt 2010:7-12).

I mitt arbete blir jag inspirerad av de två texterna men också utmanad att fundera djupare på vilka ställningstaganden jag tar gentemot landskapet. Texterna gör mig uppmärksam på hur jag i valsituationer skapar eller inte skapar relation till det jag möter. Beroende på var jag positionerar mig och vilka verktyg jag använder i fält har jag redan börjat göra val som i slutändan påverkar vad jag lär mig och vilken kunskap som genereras.

3.8 Att undersöka med andra

Under de sista veckorna av fas 1 började jag fundera på hur jag kunde involvera andra i mina fältstudier. Fött ur Corona och den långa isoleeringen skapades ett behov av rörelse, både fysisk och social, vilket sporrade en vilja att hitta nya sätt att arbeta tillsammans med människor.

Tillsammans för fler perspektiv

I många forskare och landskapsarkitekters texter är undersökande med andra arkitekter och yrkesgrupper vanligt. Ämnen inom humaniora, konst och även landskapsarkitektur grundar sig inte enbart i en evidensbaserad kunskap utan en utmanas i stället att använda sin bedömningsförmåga. Den förmågan stärks genom att lyssna in och ta till sig fler perspektiv än det egna.

I Schultz forskning är sammankomsten av olika experter en viktig del av vandringen som ett verktyg i design, för att utveckla idéer om och undersöka olika perspektiv på en särskild plats och landskap (Schultz 2016:140). Genom att undersöka tillsammans kan experterna diskutera och reflektera över olika erfarenheter i landskapet från andras och sitt eget perspektiv (Schultz 2014:6). Vandringen berör känslorna vilket

låter människor med olika förståelse närma sig abstrakta diskussioner om landskapets utveckling och exploatering på både kreativa och praktiska sätt (Schultz 2016:140).

Att generera rörelse

Inspirerad av litteraturen och lockad av landskapet började jag fundera på hur jag kunde involvera andra i mina fältstudier. Jag tog utgångspunkt i frågan: Vad behöver människan som är isolerad inomhus?

Att flytta från plats till plats kan sägas vara ett mänskligt grundtillstånd. Jag tog fasta på det återkommande temat *förflyttning av perspektiv*, där en genom vandring kommer in i en dynamik av relationer och landskap. Rörelsen genererar alltså dynamik och därmed uppkommer nya tankar och idéer, ”en kommer på saker”.

I fält förflyttas perspektivet genom rörelser som svarar på landskapet, när människan agerar men också känner in. För att skapa perspektiv måste därmed rörelsen genereras, vilket jag valde som uppgift. Med instruktioner, som skapar ramar för rörelsen, skulle den kunna genereras för andra. Att undersöka med andra blev en

möjlighet att inkludera fler perspektiv på vad ritandet i plan och sektion innebär och ett sätt att diversifiera min undersökning. Vandring blev nu också en fast utgångspunkt i mina fältstudier. Detta tog jag med mig in i nästa undersökning vid brofästet.

Fokus: Undersöka med andra

Plats: Brofästet

Studien karaktäriseras av ett undersökande tillsammans med andra där vissa instruktioner för uppgiften definierats i förväg. Dessa styr med lätt hand och skapar fokus i vårt undersökande av området mellan Öresundsbrons fäste och Sibbarps camping. Själv skriver jag så här i journalen:

17:02 Vi väljer områdena kring brofästet. Bron är en stark symbol för kopplingen till Europa och världen. Bron är fortfarande stängd... (Journalen 15/6/2020).

Arbetet tar utgångspunkt i Henrik Schultz instruktioner och metod för vandring i storskaliga landskap, men knyter även an till tidigare tankar om situationisternas begrepp *Derivé* och *Go with Me: 50 Steps to Landscape Thinking*.

Regler eller vägledning

Schultz beskriver hur han innan en vandring definierar ett antal regler att utgå ifrån (Schultz 2014:6-7,10; 2016:136-137). Att ha ett ramverk menar han främjar ett kreativt engagemang och skapar en kombination av planerade och oplanerade element i vandringen (Seggern 2000 se Schultz 2016:137).

Schultz definierar själv sina utgångspunkter så här:

- *Walk the whole day.*
- *Choose a direction rather than "the right path".*
- *Experiment with following beaten tracks and with crossing the terrain by following a straight line.*
- *Walk alone most of the time, at least half of the journey.*
- *Start a conversation with people you meet on the way.*
- *Observe places with all their scents, flavours, views and textures.*
- *Open up to the landscape. Play walking.*
- *Take as few photos as possible. Draw and write only the most important things that come to your mind.*
- *Breathe calmly through your nose and try to find a rhythm that suits you (Schultz 2016:137; 2014:11).*

Reglerna är inte begränsande utan ska fungera som en generell vägledning och formuleras i syfte att sätta igång deltagarnas kreativitet (Schultz 2014:10). Detta förhållningsätt till reglerna tolkar jag som att de bidrar till att styra vandringsvandringen, inte för att hitta entydiga svar, utan för att utstaka en väg som på ett betydelsefullt sätt bidrar till att formulera idéer om det undersökta. Reglerna utgör en avgränsning för betraktande i fält och fokuserar blicken på aspekter med relevans för en viss frågeställning och landskap. Att diskutera reglerna i grupp verkar även kunna vara en del i att konkretisera dessa frågeställningar.

Mina instruktioner

I min uppsättning regler utgick jag från Schultz angreppssätt, men riktade fokus mot plan och sektion. Reglerna organiserades i fyra kategorier och formulerades så här:

UPPGIFT

- *Fördjupa oss i landskapet.*
- *Vad kan vi lära oss här?*
- *Vilka frågor och idéer kommer upp när du vandrar?*

REGLER

- *Vi rör oss från startpunkten dit vi tycker det känns intressant.*
- *Njut av utflykten.*
- *Uppmärksamma din egen vandringsrytm.*
- *Ta högst 10 foton. Anteckna kort varför du tagit dem.*
- *Under och efter promenaden dokumentera bilder och frågor som promenaden resulterade i.*

FRÅGESTÄLLNINGAR

- *Hur ser det du möter ut i plan och sektion?*
- *Vad lär du dig av att använda plan och sektion?*
- *Vilka andra sätt att undersöka platsen skulle kunna hjälpa dig i din undersökning?*
- *Vilka frågor ställer du dig själv i landskapet?*
- *Vilka idéer kommer upp?*
- *På vilket sätt rör vi oss?*
- *Vilka kvaliteter har din upplevelse? Till exempel: Skala, struktur, sceneri, koreografi*

EFTERÅT

- *Vad lärde du dig av att vara i landskapet?*
- *Vad lärde du dig av ritande i plan och sektion?*

I fält: spridas och samlas

16 juni 2020 10.30- 16.00

Start: Sibbarps camping, rör oss mot brofästet.

Deltagare: Två landskapsarkitektstudenter, 4:e året, SLU Alnarp. Jag deltog även själv i fältstudien.

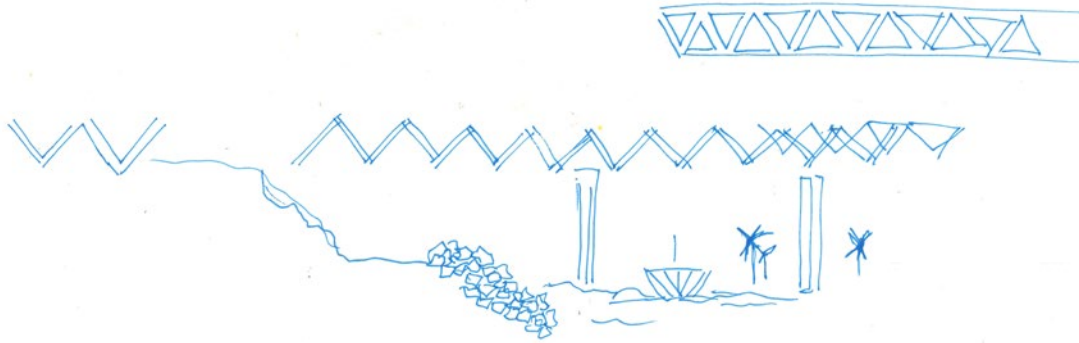
Initialt reflekterade jag över om deltagarna borde vara med och definiera reglerna för fältstudien, såsom Schultz beskrivit, men beslutade att reglerna i stället kunde utmanas av deltagarna och att vi diskuterade deras betydelse i efterhand. Innan vi började vandra satte vi oss i gräset och samtalade kring hur instruktionerna kan tolkas.

I fält rörde vi oss snirklande längs stranden och långsamt mot brofästet. Vi kombinerade att fritt vandra var och en för sig och att mötas upp, vilket genererade både en egen och en gemensam pulserande rörelse, där vi pö om pö rörde oss bort från och sen närmade oss varandra igen. Detta gjorde så att vi fick egen tid att fundera och rita själva och sedan samlas upp och diskutera osäkerheter, frågor eller något spännande som vi hittat. Det var skönt att få se vad någon annan gör och få in ny energi. På så sätt kunde vi *härma, imitera och utveckla* varandra.

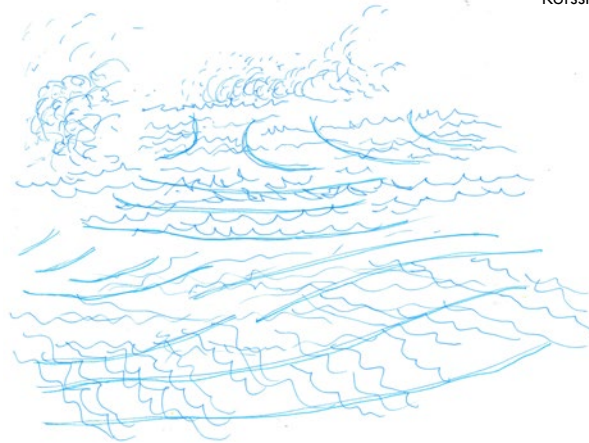
Se skisser från fältstudien på nästa uppslag.

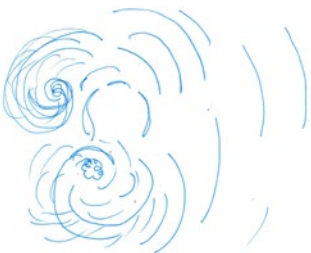
Processbild: Redskap under studien vid Brofästet.

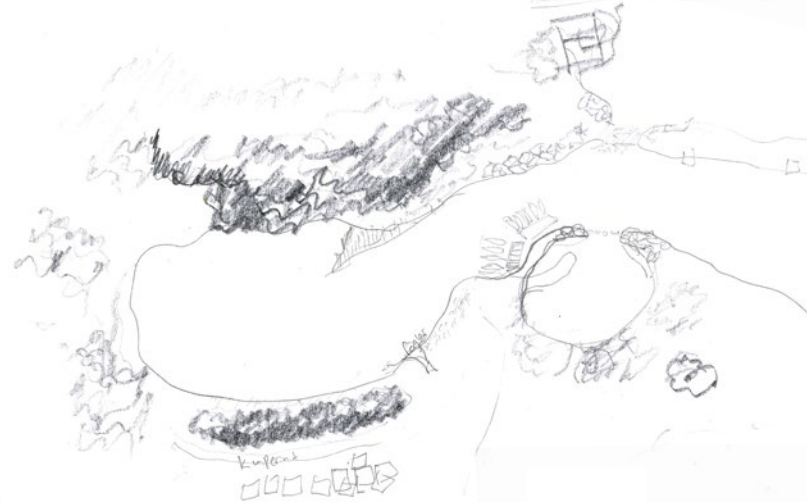
Korsstygnsbalkar Öresundsbron

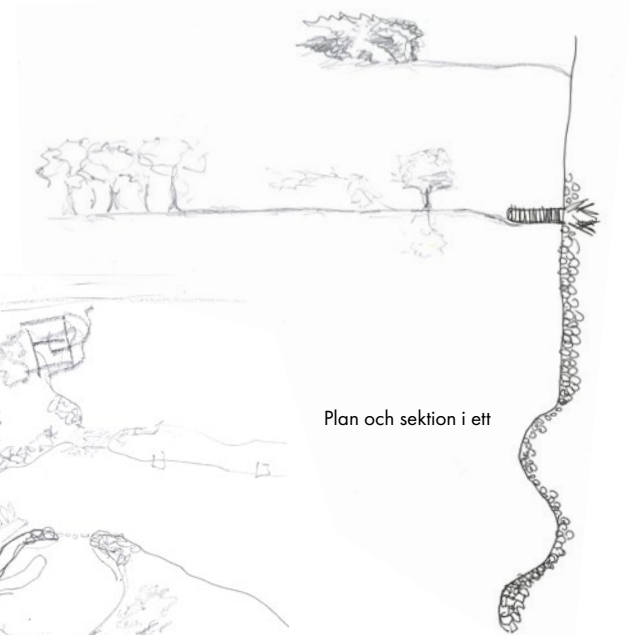
Rörelser i vatten

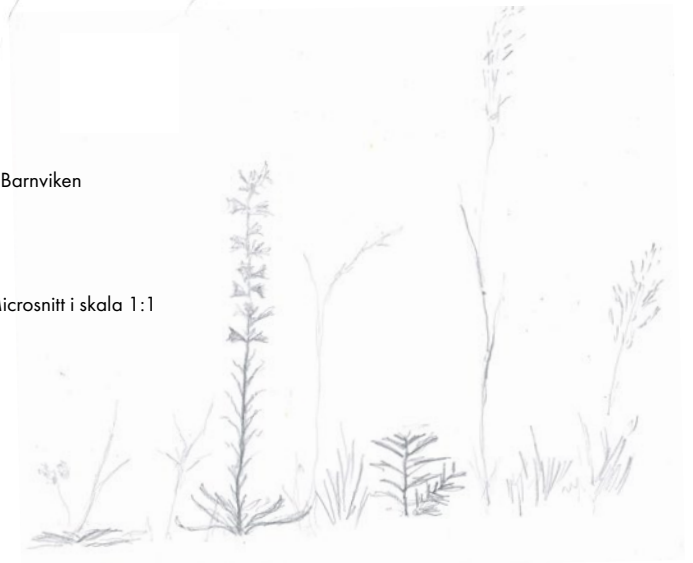
Vågmönster i sanden

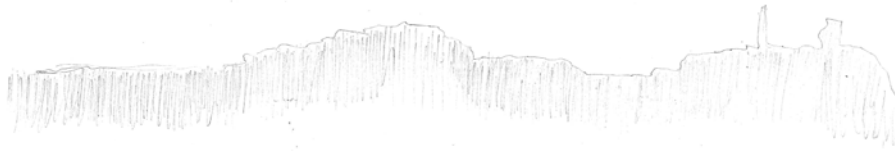
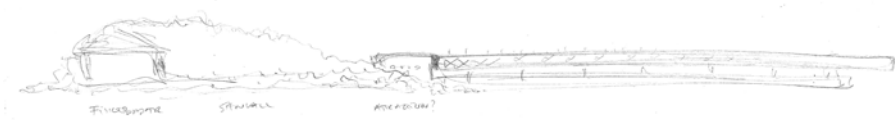
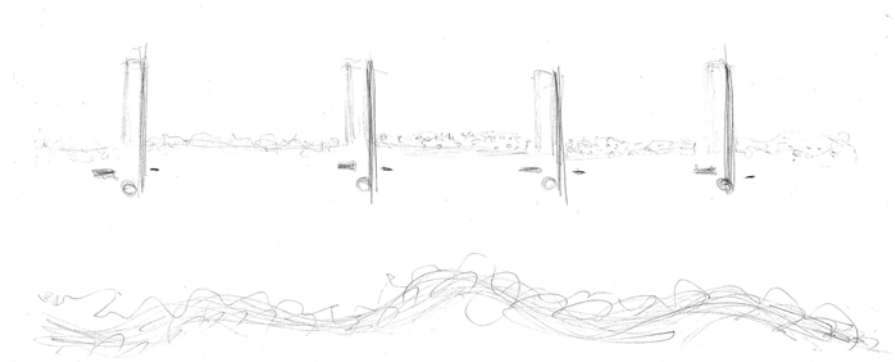
Volym längsmed sluttningar, Barnviken

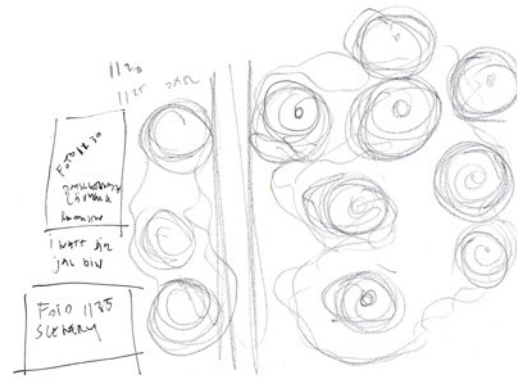
Plan och sektion i ett

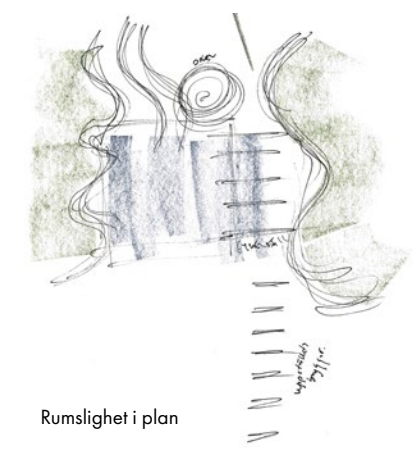
På ängen: Microsnitt i skala 1:1

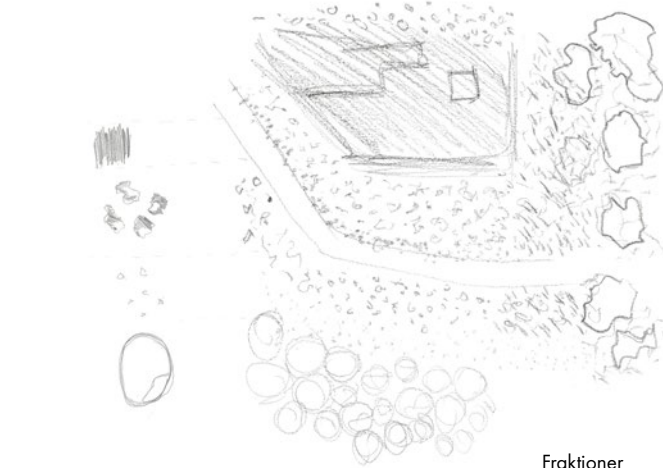
Horisonten i plan och sektion

Träd bildar rumslighet

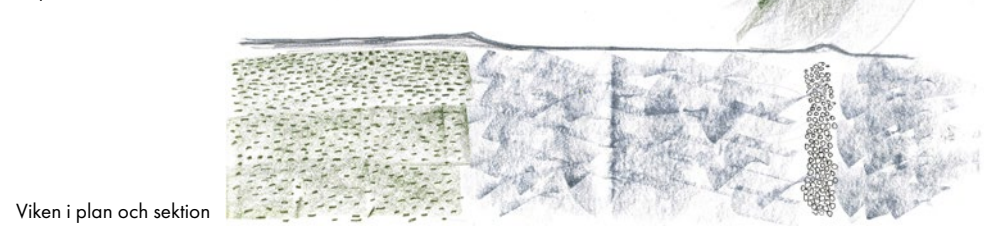
Rumslighet i plan

Fraktioner

Köpenhamn i sektion

Viken i plan och sektion

11:38 Out of place

12:19 Pekar bort

12:48 Sand, skugga och ljus

13:17 Öga

13:20 Tunga

2 x Tio fotografier. Två fotoserier från vandringen med tillhörande anteckningar. Som en del av instruktionerna var att begränsa sig till tio foton.

Slutsatser och reflektion

16 juni 2020, ca 12:00 – 15:00

Efter vandringen diskuterade vi i gruppen våra upplevelser i gräset vid Sibbarps Camping. Samtalet spelades in och citaten i denna text är transkriberade från inspelningen vid Brofästet 16 juni.

Zooma ut – en perfekt sektion långt bort?

Vi sitter vid brygga K, den sista bryggan längs Sibbarps strand. Vi kan se långt, Köpenhamns siluett, Västra hamnen och Turning Torso, småbåtshamnar och Öresundsbron. Horisonten känns som en perfekt sektion, man kan rita i 360 grader, hela vägen runt. Den långa sikten trycker ihop avstånden och förhållandena både horisontellt och vertikalt. Det är dock svårt att undvika att sektionerna blir perspektivistiska. Det vi ser med ögat och vår rumsuppfattning är ju inte planimetrisk. Kanske lurar vi oss själva i att se horisonten som en perfekt sektion.

Utan den långa sikten får vi leta mer efter vart det passar att dra snittet och det är mer arbete med att översätta och föreställa sig på pappret. Att läsa avstånden är svårt och vi fokuserar på olika saker. En av oss ritar den svaga lutningen ner mot vattnet från där vi kom, och sätter ner och upp i relation till strandkanten. Känns som att en vill komprimera det en ser i sektionerna, hitta en ram att beskriva inom.

X: Vi drar så väldigt stora snitt hela tiden. Det är inte ofta man tar bara några stenar och gör ett snitt på dom.

Y: Ne, det var ju den där horisonten man ritade, det var ju halva Danmarks kust.

Zooma in – gå nära inpå

Efter vår lunchpaus vid bron sätter vi oss på en äng ovanför. Att komma nära gräset och ner på marknivå känns spännande. Det upplevs som att landskapet plötsligt förstörats och vi diskuterar varför sektioner alltid ska vara så långa. På

ängen är det som ryms på pappret det man kan överblicka och få en direkt uppfattning om. Den tidigare stora upplevelsen av havet byts ut mot vad vi jämför med ett barns- eller myrperspektiv. Sandlådor kommer på tal.

X: Hur ofta går man ner på marknivå? Varför inte ett meterlångt snitt i gräset och förstora upp, istället för att förminska världen hela tiden. Jag tänker på sandlådor, man kände sig som en jätte i det där sandlandskapet.

Y: På mitt lågstadie startade vi något som hette Sandby, det var en hel by i sandlådan. Det kom till och med ett Sandbyblad. Det var en hel stad, alla hade egna hem. Så sade man så 'Hej, hej, får jag köpa det här av dig'. Ska gå ner till dom här och köpa detta. 'En liter sand tack!'. Ska jag bara bygga mig en liten stol här.

Att lära sig se i och läsa plan

Det vi betraktar ser olika ut ur olika vinklar. På plats måste vi föreställa oss det vi ser ovanifrån för att kunna projicera planen på papper. Vi diskuterar att vi båda upplever att vi i utbildningen lärt oss att "se i plan".

13:25 Torka vid vattnet

13:52 Evighet

14:28 Hårt mot mjukt

15:01 Skirt

15:16 Himmel

Vi kommer ihåg en lektion vi hade under första kursen i formlära. Under en platsstudie i Alnarp fick klassen i uppgift att rita kurvaturen på en slingrig väg i plan. Alla i klassen ritade den superböjd och svängig, men när vi tittade på en karta efteråt så var den knappt krökt alls. Under studierna har vi lärt oss att det är stor skillnad mellan hur det upplevs och hur det ser ut i plan. Utbildningen har gjort en medveten om saker man inte tänkte på innan. En sorts kunskap som långsamt nu satt sig i ryggmärgen. Det kan vara svårt att koppla av den där inlärda delen av hjärnan nu. Att rita något som det upplevs och inte försöka avbilda till exempel. Kanske har vi lärt oss ett sätt att se på världen.

Y: Roligt hur man kommer på sig själv, man bara 'nu ska jag rita en plan' och så är det nästan att man går in i sitt huvud och flyger upp ovan.

Upplevelsen av vissa platser vid brofästet var dock svåra att översätta i plan, särskilt när något hade många lager i höjd, såsom trädens kronor eller den intensiva upplevelsen av att ligga i högt gräs. Ju längre vi utforskade desto färre planer ritade vi. Vi spekulerade i om det kan vara så att platsen långsamt utvidgade sig och upplevelsen blev för stor för att fånga.

Färgskala, skisser och plats

Färgskalan på plats upplevdes enhetlig. Det blåa Öresund, vitt kalkigt grus och torra växter gjorde att det kändes som att vi var utomlands, kanske i Grekland. Om vi hade haft färgpennor skulle nog våra skisser fått sin färgskala av platsen; blått, vitt, grått, grönt, sandbeige. Vi upplevde förändringar i nyans längs vår promenad, mycket kopplat till sluten- och öppenhet. Vi diskuterade att med färg hade vi nog målat mer vatten och kanske hade blått blivit ett tema. Nu när vatteny-

tan i våra planer är vit flyter den diffust ut mellan skisserna, vart börjar och slutar dem?

Att formulera mål och uppgift

Vi är fundersamma kring vad det är man gör när man undersöker utanför de ramar som ges i ett projekt. Att på det här mer förutsättningslösa sättet undersöka kändes ovant. Det upplevdes svårt att både definiera en uppgift och samtidigt utföra den. Förslagsvis skulle svårigheten kunna ligga i att vi är ovana att konstant formulera och avgränsa vår egen uppgift. I ett projekt är ofta den fysiska avgränsningen tydlig, då det finns en given plats, och problemformuleringen tas fram i till exempel samtal med lärare.

Vi diskuterar att vi upplever en ökad press på att ha kunskap om sin valda metod och kunna utvärdera dess relevans. Under fältstudien kändes det frigörande att få ställa frågan "vad övar jag på här?" istället för att försöka "lösa" ett projekt.

När vi tidigare varit på platsbesök har det ofta känts som att en letat efter något att utveckla eller sådant som avslöjar något specifikt om platsen. Det som vi gjorde mycket i början av utbildningen känns nu ovant, att skissa i plan och sektion för att lära sig 'hantverket'.

Y: Ibland känns det inte som att jag tittar på riktigt.

Vi diskuterar att våra förväntningar på skissandet påverkar hur själva skissandet upplevs. Förväntar jag mig en fin bild, något att visa för lärare, en intressant idé, att lära känna det jag undersöker? Vårt skissande sker i en kontext präglad av yrket och studierna. Vi har förväntningar på att få

ett resultat genom skissandet, optimera våra praktiker.

Y: Lätt att jag fastnar i att jag vill att det ska vara..., inte nödvändigtvis fint, men jag vill att det ska se annorlunda ut från allt jag har gjort innan. Börjar bli så trött på mina såna "sätt" att rita. Manér.

X: Kanske är det därför jag tycker att det jag gör ser tråkigt ut. För att jag gjort det förut.

Y: Man kan liksom inte stå ut med det längre, jag var bara så trött på det här projektet. Allt fick tillslut bli svartvitt. Jag ville inte välja en till ful grönfärg. Vill inte att det ska se ut som det 'ska' se ut. Då ser allt ut som att det är samma sak.

Vad har vi lärt oss?

Vi diskuterar att vi upplever ett glapp mellan platsbesök och studioarbete inom projekt vi deltagit i under studierna. Ibland har det varit svårt att överföra det en hittat i fält till processen i studio. Vad har man egentligen använt platsbesök till i tidigare projekt? I några upplevs att platsbesöken blivit "pynt" till resten av projektet. Ofta ger de mycket, men ibland inget alls. Platsbesöket har varit ett bra sätt att *se platsen i sin situation*, att se vad som händer på platsen och identifiera kopplingar. Känna in någon typ av atmosfär.

13:18 Arm

13:20 Spegling

14:27 Mönster

15:03 Bryter igenom

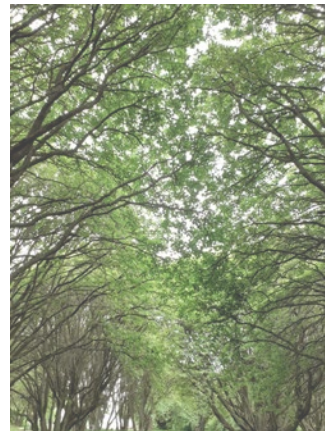
15:15 Grill, bad, picknick

Vi diskuterar också att platsstudier ger annan inspiration och idéer än arbete vid ritbordet. Särskilt *de nära detaljerna* lyfts fram och uppmärksammas på ett annat sätt. Detaljriikedomen, som kommer av att befinna sig på plats, kräver också en *reduktionsförmåga* hos den som skissar vilket ses som viktigt att öva på. Det kan finnas en poäng med ett överflöd av skisser som man sen kan göra urval av; att en på så sätt fångar många tankar i ett sorts tanklöst skissande. Båda upplever dock att de behöver öva på balansen mellan överflöd av material och urval, ett växel-spel mellan att producera och organisera.

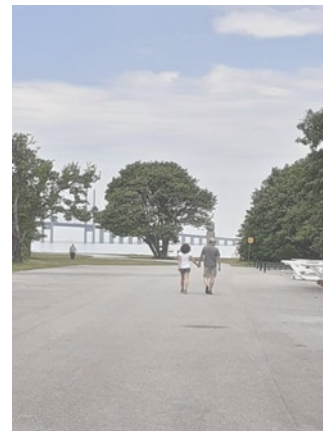
Att Brofästet valdes som studieplats gjorde att många av skisserna förhåller sig till vatten, strandlinjen och horisonten. De skapar hållpunkter som våra undersökningar orienteras kring och sätts i relation till. Platsen blir på så sätt inte bara det som representeras utan också det som motiverar sätten verktygen används på. *Den metod och verktyg som väljs säger därmed en del om vad det är för plats.* Men även mycket om våra förkunskaper och påhittighet i stunden.

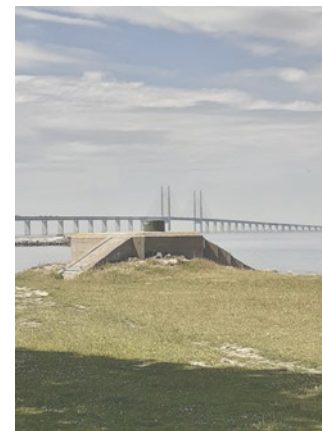
11:26 Märken

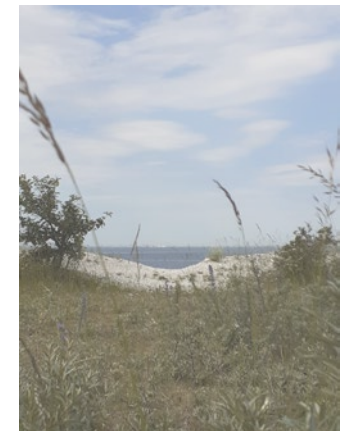
11:30 Omslutande

11:35 Scenery

12:30 Bunker

12:31 Tittar ut

Barnviken vid sibbarps camping
illustrerad med färgpennor.

3.10 Halvtidsreflektion: Identifiera en röd tråd

Efter studien vid brofästet pausades både det undersökande och skrivande arbetet över sommaren. Under den senare delen av hösten 2020 påbörjades ett arbete med att sammanställa det material som hittills samlats i fältstudier och journal, med målet att försöka ”fånga den röda tråden” och definiera slutsatser.

Röd tråd

Ju fler fältstudier jag utförde, desto mer ökade min förmåga att improvisera och omformulera ramar och synsätt. Något med mitt eget förhållningssätt förändrades också under studien vid Brofästet. Nu skapades kopplingar mellan landskapets former, upplevda på plats, och min egen process. Jag började få syn på mina egna ställningstaganden i relation till landskapet och kunde nu förhålla mig till dem. Något förändrades även under mina diskussioner med andra. Jag började inse att vi kan *härma*, *imitera* och *utveckla* varandra och att det är en kvalitet att ta hänsyn till i arbetet. Jag började bli van vid undersökandet och hade samlat på mig erfarenhet som nu hjälpte mig att ta ställning i fält.

Min röda tråd i arbetet identifierade jag som ett inre driv att fortsätta utforska landskapet så som det existerar där ute. Det fanns mycket som fortfarande skavde och att sammanställa mitt material tydliggjorde sätt som jag kunde arbeta vidare på. Jag ställde mig frågor som: *Vad letar jag efter och vad hittar jag när jag som landskapsarkitekt studerar fältet?*

Jag började sammanställa en lista över teman jag identifierat i mina fältstudier, se Bilaga 1. Denna lista användes senare som grund för att definiera utgångspunkter för studierna i fas två.

Tankar om plan och sektion

I fas ett visade plan och sektion sina styrkor i att de har en samlande funktion, att andra representationer kan relatera till dem och på så sätt representera fysiska relationer i fält. På liknande sätt används särskilt plan i gestaltningsprojekt, där andra bilder och text relaterar till planen som en huvudprojektion.

Trots att plan och sektion visat sig användbara upplevde jag att det var svårt att fånga landskapet såsom jag upplevde det genom det genom sinnena. Mellan de två faserna disku-

terade jag verktygen och mitt uppdrag mot att jag ville kunna inkludera tid i mina studier. Jag tänkte att det kanske finns andra verktyg som är mer intressanta, som kan hjälpa mig att undersöka mer föränderliga aspekter av landskap.

Fas 2 – Fältstudier

4.1 Brytpunkt och förändring

Arbetet med exjobbet upptogs igen under sommaren 2021. Att utföra fältstudier under en resa diskuterades inledningsvis i arbetet men blev omöjligt i och med pandemin. Detta återupptogs i denna period och tre veckors fältstudier i Storbritannien planerades.

Jag befann mig i ett läge där jag kommit långt men inte kände mig färdig. Genom nya fältstudier ville jag komma längre i min analys och mitt estetiska uttryck. Jag kände en dragningskraft mot fler fältstudier och ville hitta sådant som är mer intressant för mig. Jag var redo att göra något svårare och ville återigen befinna mig på gränsen till vad jag kan klara av.

Opposition mot landskapsförändring

Inför resan diskuterades en idé om att arbeta på ett sätt där jag i fältstudierna minerar mig själv

med kunskap. Tanken var att ta utgångspunkt i platsen och djupdyka i allt som hade med den att göra för att hitta svar på två frågor: Vad är det känt för? Vad är det känsligt inför? Grundfrågan föreslogs alltså vara vad som särskiljer detta landskap från andra. Är landskapet, fulare, grönare? Känt för mineraler eller strandpromenader?

Idéer på olika studier: Rita kartor, växter, lista träd, landskapstyper, typologier, topografi, byggnadstyper, väderförhållanden, miljömässiga katastrofer, historia, industri, borrning under vattendrag, fysiska snitt i landskapet, råmaterial, mineraler, landskapsblommor, djur, användning (Journalen 5/7/2021).

Genom research skulle jag ta reda på allmän kunskap om landskapet för att minska risken för att jag enbart projicerar mitt barndomslandskap på det jag möter. Detta sågs som ett sätt att arbeta med motstånd mot förändringar i landskapet.

Genom researchen skulle jag kunna få förklaringar till konflikter. I ett vackert landskap skulle det exempelvis kunna skapas motstånd mot att sätta upp en skorsten. Hur skapas motståndet och hur sätts skorstenen upp? Hur förhåller jag mig till åsikter och känslor för att inte anlända i ett landskap som gubben i månen? I arbetet hade jag sökt en ödmjuk hållning och attityd till de landskap jag möter och frågor kring förändring och makt återkom i litteraturen jag läste.

Att arbeta med motsägelser och opposition verkade dock inför arbetet i Storbritannien vara ett för brett fokus, nästan som att jag började på en ny idé. Detta anses dock vara en riktning som arbetet rörde sig i och kom att influera val och arbetssätt, såsom att arbeta mer med andra. Teman kring bilders roll i frågor om

maktutövning och tolkningsutrymme i gestaltungsprocesser har även kommit att prägla de texter som lästes under hela arbetet. Möjligtvis är arbetet en språngbräda för djupare mening och svar kring vad dessa frågor för med sig.

Omformulering av utgångspunkter

Inför denna resa diskuterades förändringar i hur jag formulerade mitt uppdrag med min handledare. Jag hade behov av att precisera mitt syfte, mål och metod för att utveckla arbetet i fält och tydliggöra sättet som studierna skulle utföras. Jag omformulerade några av mina utgångspunkter:

1. Plan och sektion får en annan roll: Planer och sektioner behövde inte längre vara det enda representationsverktyget utan sågs vidare som *sammanhållande begrepp* inom studierna. Sammanhållande för orientering i rummet och för att visualisera och komma underfund om relationer mellan objekt. Detta innebar att andra representationsverktyg och illustrationsmetoder inkluderades i större utsträckning. De skulle dock även fortsatt förhålla sig till någon typ av plan eller sektion. Detta kan verka motsägelsefullt i ett skede där tydliggörande var viktigt, men

jag ville använda en större variation av verktyg och kunna välja mer fritt i hur jag abstraherade upplevelserna. Att ändra rollen för plan och sektion var även ett sätt att *undersöka samspel* mellan dem och andra verktyg som möjligtvis kunde svara bättre på de landskap som jag mötte.

2. Lärdomar från tidigare fältstudier utgör grunden för vidare arbetet i fält: Den kunskap och erfarenhet som redan samlats hade sammanställts, vilket var en förutsättning för vidareutveckling. Teman och kvaliteter i tidigare fältstudier valdes ut:

- Att undersöka tillsammans med andra. Erfarenheterna från studieperiod ett visade att kvaliteter och perspektiv på fältarbetet kan utvecklas. Hur andra inkluderas i arbetet under resan behöver dock inte vara en upprepning av samma metod (instruktioner).
- Att definiera rörelsen i landskapet innan en fältstudie utförs, genom att till exempel sätta upp regler för rörelsen eller utstaka en rutt.
- Att definiera något typ av brief/uppdragsformulering, genom att till exempel välja ut ett tema eller någon aspekt av landskapet för att trätta ner

vad en studie fokuserar på.

3. Visuellt reflektion: Som en kompletterande del av det textbaserade reflektionsarbetet i journalen tillades att använda visuella reflektioner i en skissbok, såsom små snabba diagram som beskriver processen och verktygens användning.

Att hitta ett 'brief'

Inför resan till Storbritannien valde jag att se över mitt tillvägagångssätt för fältstudierna genom en tydligare uppdragsbeskrivning. Underliggande mål med detta var att "krympa kostymen"; komma ner i kompressionsgrad och förädla. Inom uppdragsbeskrivningen kunde jag strukturera både mitt vidare arbete och de erfarenheter jag samlat i pilotstudierna på ett sätt som tog mig längre i mina studier. Se Bilaga 2: *Uppdragsbeskrivning: ett tillvägagångssätt för att närma sig landskap*.

Fokus: Natt och dag

Plats: Collingham

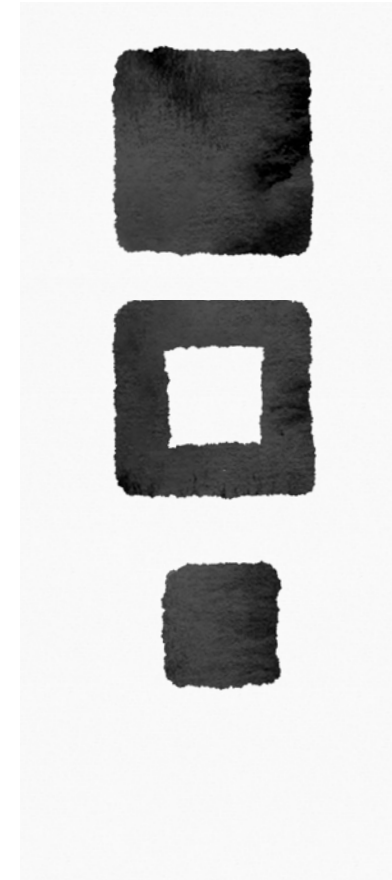
Fokus är studier utförda under olika tid på dygnet, relaterat till den ljusa och den mörka tiden. Övergripande hålls studierna samman genom att den geografiska avgränsningen är densamma; byn Collingham i centrala England, Storbritannien. Fältstudierna utfördes i två block, med fokus natt respektive dag. Inom blocken genomfördes flertalet vandringar, mestadels i sällskap med lokalbor. Med inspiration från studie "A till B" valdes ljus och mörker som den temamässiga utgångspunkten för arbetet.

Denna typ av studie skulle vid liknande studier påverkas av tidpunkten på året då samma studie utförd under till exempel vinterhalvåret kan ha fått en annan karaktär och studie.

Undersöker: Natt

Under de första sju dagarna av resan var jag, i och med de engelska smittskyddsreglerna, tvungen att isolera och undvika kontakt med andra människor. Detta gjorde att nattliga promenader med hund var den enda möjligheten att utforska landskapet. Under dessa vandringar, i olika riktningar från startpunkten, var byn Collingham fortfarande okänd för mig och under den första tiden upplevde jag den endast upplyst av månsken och gatlampor. Detta gav en möjlighet att djupt fokusera på upplevelsen av landskap i mörker.

Denna studie karaktäriseras av *rumsliga karaktärer av ljus i natten*. Till exempel identifieras att mörkret gav en upplevelse av upplösta gränser mellan golv, väggar och tak, såsom jord och himmel. Detta resulterar i ett långsamt och, jämfört med dagen, fördröjt begreppsliggörande av omgivningarna och låg orienteringsförmåga. Upplevelserna ses i efterhand som specifika för situationen under fältstudien, men där finns även allmänna karaktärer kopplade till syn och orientering på natten.

*We don't see light, we see shape
(Journalen 5/7/2021).*

Ur journalen: visuell reflektion om ljus och mörker.

I fält

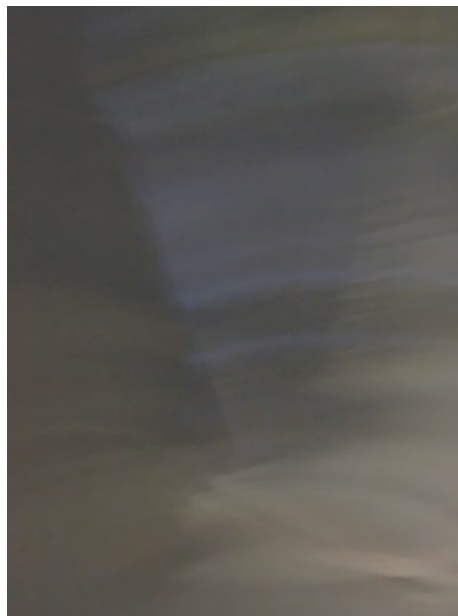
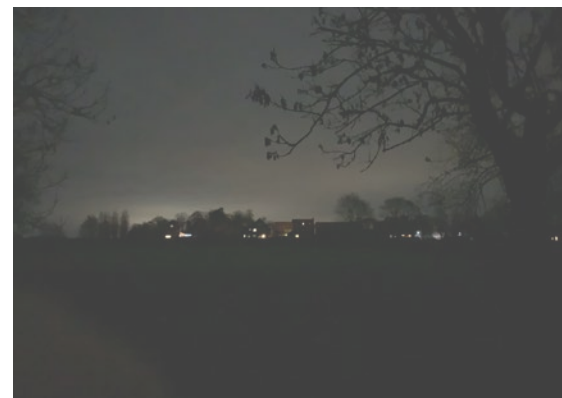
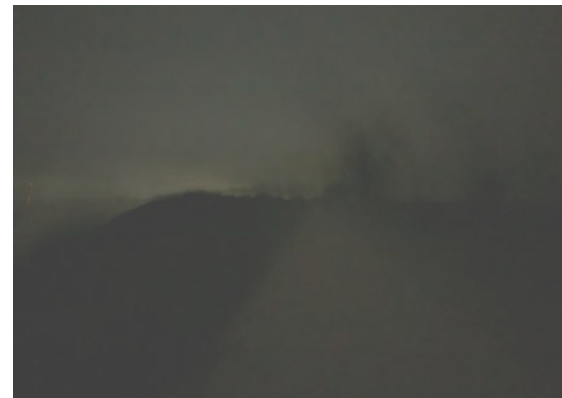
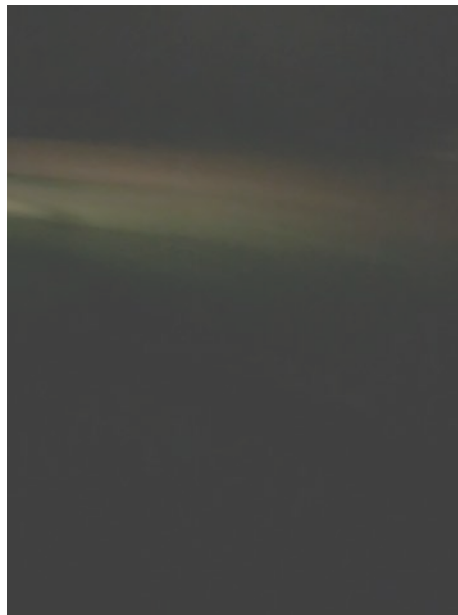
5 - 11 juli 2021

Collingham, flera promenader på natten.

Material: Foton med mobilkamera, anteckningar då det var för mörkt. Skisser på mobil.

Genom att utföra vandringar under flera nätter kunde utforskningen ske över tid och förberedelser inför varje vandring göras olika. Gränser mellan förberedelser, studier i fält och efterarbete i studio löstes upp. Anteckningar och skisser som tagits under promenaderna blev stöd till akvareller, vilka blev grunden till de berättande texter som skrevs samman över tid både i fält och i studio. Förberedelser inför nästa promenad blev därmed del av studioarbetet och fältstudien en vidareutveckling av det som gjorts i studio. Att kombinera på detta sätt blev ett sätt att hantera de fysiska och tekniska utmaningar som mörkret innebar.

Vandringarna koncentrerades särskilt runt startpunkten, i de södra delarna av byn, och mot sydväst, ut från byns centrum, vilket kom att påverka upplevelsen. Under vandringarna fördes anteckningar över upplevelser av mörker- och ljusförhållanden och nattliga fenomen som möttes under promenaderna, exempelvis upplösta gränser.

I studio

5 juli - 11 juli 2021

Material: Akvarellfärg, akvarellpapper, vatten, penslar, vit gelpenna, ordbehandlingsprogram.

Efter promenaderna målades ett antal akvareller kring upplevelsen av ljus och mörker på natten. Olika tekniker testades för att få fram effekten av de upplösta gränserna. Tekniken *vått i vått* testades igen tillsammans med olika färg *washes* då detta tycktes simulera karaktärer av ljus såsom upplevt under promenaderna. Akvarellerna ska representera intryck såsom de kan upplevas i ett ögonblick och är både föreställande och abstrakta

Till dessa bilder skrevs en berättelse utifrån anteckningar som tagits under promenaderna. Urvalet fokuserade på anteckningar kring upplevelsen av ljus och mörker, och särskilt sådana som återkommer under flera nätter. Texten samlar de fragmentariska anteckningarna i ett konstruerat narrativ, men som i efterhand tycks kommunicera upplevelserna, av vandring på natten i en rörelse bort från byn, på ett effektivt och stämningsskapande sätt. Texten är det orienterande elementet. Inspiration till detta är taget från Wingren (2009), Birgerstam (2000) och Solnit (2000).

"...De artificiella ljusen är riktade, som strålkastare mot det som tycks viktigt. Gatan och ytterdörrar framträder tydligt gentemot det tunga mörkret omkring. I periferin av lampornas sken fångas tegelväggar och murar i mer dämpad och utsmetad ton. En gatlampan är starkare än de

andra. Bländad av dess skarpa sken suddas formerna av huskropparna ut. Några steg framåt syns att asfalten är våt i ojämna fläckar vilket reflekteras i glänsande remsor längs marken som binder ljuset och betraktaren samman..."

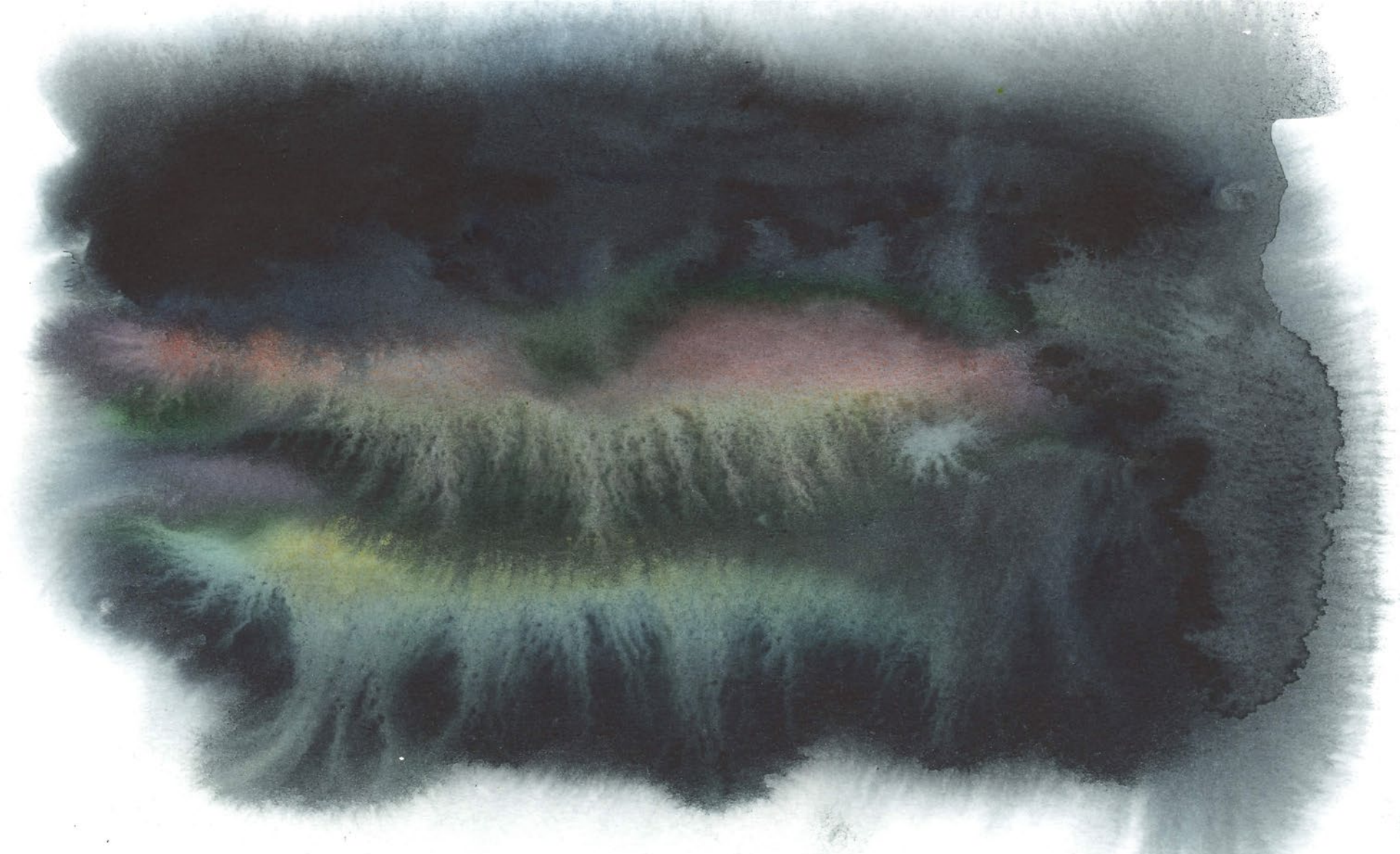
”...Genom fönster på första våningen ges då och då en blick in i vardagsrummen. En blommig gammal soffa och ett snirkligt träbord skymtas bakom en fläckad spetsgardin. Längre bort i fjärran blir de ögon i mörkret, som vargar i ett skogsbyn. Starkast ljus riktas mot fotbollsplanen vid affären som är öppen till senare på kvällen. Vitt bländande ljus påminner om arenor långt borta...”

"...Längs Low och High street bildas en jämn rytm av ljuskällor på rad. Åt ena sidan går "lanes" i form av smalare och mörkare bakgator. Med ljuset i ryggen framträder dämpade toner av rött, gult och blått mot de röda tegelväggarna. Ett putsat hus sprider ljuset mjukt mot omgivningarna och siluetterna av gräs och buskar framträder mot den ljusa väggen..."

"...Vid utkanten av byn försvinner ljusen snabbt bakom ryggen. Närmast är det famlande mörkt, det tar tid att vänja ögonen. Långsamt framträder svaga konturer av den leriga ojämna landsvägen mot de höga mörka "hedgerows" som kantar var sida. Med blicken tillbaka mot byn framträder siluetten av ett kyrktorn mot den djupblå himlen..."

"...Lukten av gödsel och gräs slår hårt mot näsan i det omslukande mörkret. Vägen lutar svagt uppåt och fälten öppnar sig. På avstånd framträder världen i stråk av mörka tonade färgfält där skuggorna omfamnar varandra.

Gränserna mellan fält, trädsmålingar och himmel löses upp. Med en gradient av toner i blått framträder på himlen, rakt ovanför ett svagt mönster av stjärnor..."

*"...På fälten kastar gatljusen ut armar
genom öppningar i grönmassan runt byn.
I vinden dansar ljuset med grenarna och
kör en bil förbi sveper strålkastarna över
säden på åkern..."*

Reflektion nattstudier

Mörker och upplösta gränser

Belysning definierade upplevelsen längs med gatorna på nätterna; utebelysning och skuggor från gatljusen. Vissa ljuskällor färgar världen ljusvitblå, och ger en någorlunda känsla för färgspektret, medan det är mörkt och odefinierbart vad som finns precis bredvid.

De artificiella ljuskällorna visar att människan ljussatt med fokus på säkerhet och för att tillgodose vissa aktiviteter, såsom spotlights på fotbollsplanen eller centrum. Ljus används för att lysa upp rörelsevägar i bebyggelsen och markerar en gatuhierarki och prioritering. Landsvägar runt byn har ingen belysning, vilket skapar en drastiskt annorlunda upplevelse än vandring bland bebyggelsen. Detta representeras i bilderna. I sådant som varningssignaler, på tågövergångar och övergångsställen, har ljus en säkerhetsfunktion som signal, men resulterar även i en atmosfärisk upplevelse och ett ljusspel. Olika lampor av olika kvalitet, färg och lumen ger en varierande upplevelse i vandringarna som går genom luddiga ljusklot där ljus och skuggor spelar spratt med ögat.

I detta tänker jag på en teater. Det är någon kvalitet i mörkret tillsammans med de utvalda placeringarna av ljuspunkter som får världen att framställas som det vore en scen där man lyst upp, markerat, och berättar historier med ljus. Ljusen leder rörelsen och dirigerar vandringen.

Text som plan - skissa med ord

I nattstudien använde jag varken plan eller sektion, istället är texten det som orienterar upplevelsen. Den beskriver en promenad, vilket binder de upplevda platserna till särskilda ljusfenomen. Detta sker inte med någon visuell geografisk metod eller karta utan mer beskrivande och abstrakt. Texten blir ett komplement till bilderna och samlar dem runt ett *narrativ* som inte representerar en särskild promenad, utan mer beskriver ett *montage* av rörelser ut från byn. Berättelsen samlar sinnesintryck och reaktioner på dessa, som till exempel bländande gatljus. Texten agerar, likt en karta, som en vägbeskrivning och orienterar läsaren, men är kanske endast specifik för dem som vandrat samma väg. Idéen är att texten, i och med att den

behöver läsas, avslöjar sig över tid och på så sätt inte kan överblickas i sin helhet.

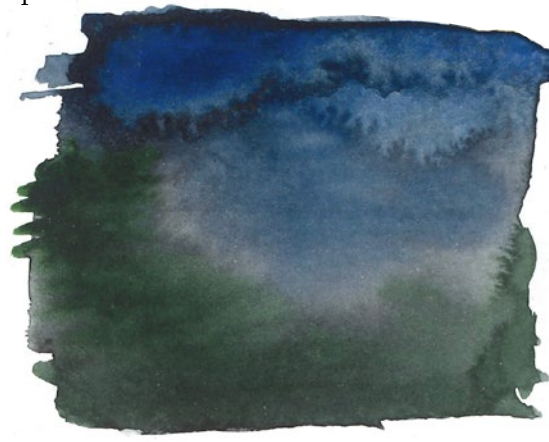
Jag blev inspirerad av ett stycke i Rebecca Solnits text *The Shape of a Walk* (2000). Hon skriver:

Språk är som en väg; det kan inte uppfattas på samma gång då det vecklar ut sig över tid, huruvida hört eller läst. Detta narrativ eller temporala element har gjort att skrivande och vandrande liknar varandra på sätt som konst och vandring inte gör (egen övers. Solnit 2000:268).

En annan som arbetat med text är Carola Wingren. Hon beskriver hur berättelser visat sig kunna generera nya idéer för henne i designprocessen. Karaktärer i historierna hänger med genom projektet och kan bli en del i att kommunicera de tänkta idéerna till fler brukargrupper (Wingren 2009:131,204).

Min text är ingen geometrisk projektion, inte ens en bild, ändå lyckas tecknen beskriva vandringen med djup inlevelse och antagligen på ett mer betydelsefullt sätt förmedla upplevelsen än vad en plan eller sektion skulle kunna. Det omslutande mörkret som jag förknippar med

mindre byar och landskap utanför städerna, tycker jag avslöjar något om de berättelser som planer och sektioner generellt representerar och vilka de inte representerar. De är verktyg som är mer passande för stadslandskapen och därmed även de mänskliga berättelserna förknippade med dem, det synliga och upplysta. Och inte minst berättelser knutna till representationer i dagsljus. Landskapet runt Collingham är högst mänskligt påverkat, framför allt jordbruksmark på slättland, men detaljrikedomen är en annan i plan.

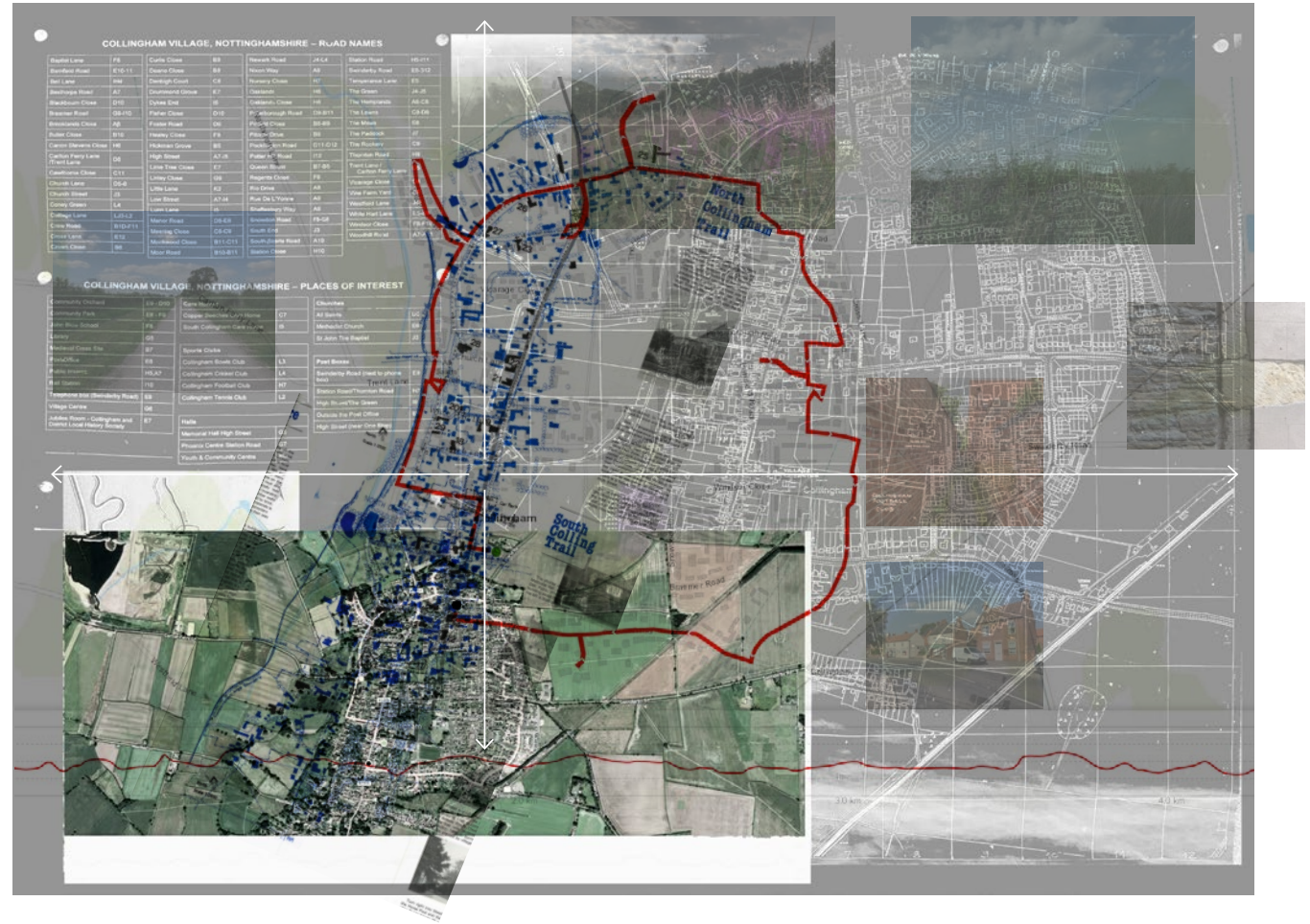
Nattvandring i plan.

Undersöker: Dag

Efter sju dagars isolering var jag fri att röra mig i byn Collingham. I fält vandrar jag först ensam med strategin "att testa många för att hitta en" där en rörelse sker från centrum i väderstreckens olika riktningar. Men studioarbetet grundar sig på de vandringar som gjordes tillsammans med lokalbor i byn.

Att till slut få röra sig fritt ledde till andra förståelser för landskapet än i mörker. I dagsljus framträdde gränser och murar. Denna upplevda förändring mellan natt och dag blev inspirationen för arbetet i studio tillsammans med hur berättelserna som medvandrar delade med sig av hjälpte göra tegelmurar och staket mindre utestängande.

Liknande nattstudien utfördes dagstudien under många vandringar vilket gjorde att utforskning kunde ske över tid och förberedelser inför varje vandring göras olika. Detta innebar att källmaterial och egna observationer ackumulerades över tid. Lokalborna bidrog även med en insamling av källmaterial kring Collinghams historia, kartor och publikationer, och egna personliga historier om människor och byn.

Multimedia-collage från arbetet i fält och studio.

I fält

Rörelser i fyra vädersträck och att följa.

Collingham i England.

Material: Anteckningar och fotografi med mobil,

Skissblock och kartor för orientering.

Vandringarna skedde först i de olika väderstrecken med hjälp av kompass på mobiltelefon. Jag upptäckte nya platser på egen hand och fick en känsla för orientering och egna intressepunkter i landskapet.

Jag vandrade även tillsammans med några lokalbor. Vi började i centrum och vandrade under ungefär tre timmar i en cirkel runt byn tills vi kom tillbaka igen och gick till puben. Promenaden gick genom olika områden och karaktärer där berättelserna om byn och människorna som lever och har levt där flödade i gensvar på omgivningen. Minnen (här hände det här), fakta (den bor här) och idéer (här finns en möjlighet). Att inkludera de berättelser som jag fick ta del av blev viktigt i det vidare arbetet i studio.

Fotografier från promenaderna i Collingham.

I studio

22 juli 2021

Material: Akvarellfärg, -papper, vatten, penslar, vit gelpenna, ordbehandlingsprogram, blyerts.

I studio arbetade jag vidare med det material som samlats tillsammans med tre lokalbor. Upplevelserna representeras i en illustrativ sektion som utgår från och inspireras av denna vandring i byn.

Sektionen följer vandringens rumsliga kronologi, men är inte korrekt i skala. En kan få en uppfattning om tid och rumslig sekvens om en läser sektionen från som en bok, men genom illustrationen kan betraktaren även få överblick genom att lägga samman sidor och själv göra nedslag på särskilda intressepunkter. I detta kan visuella jämförelser göras och relationer skapas mellan till exempel byggnader, områdets uttryck, grönyta, byggnadstyper etc.

Under sektionen samlades de historier som antecknades utifrån lokalbornas berättelser från promenaden. Textstyckena antyder ett pågående skapande av mening genom att koppla samman plats med en historia, person eller användning. Dessa har placerats i relation till illustrationen för att de ska ge sammanhang åt varandra.

New town centre
Shops, co-op, pharmacy
Building moved

Library - rarely open
Football centre

Highstreet is old roman road
Things move around

Firestation

Reused Old baptist church

Walls
Curtain maker lady

Lavender bags
Fish in sardine tins

Old gardens behind hedges
Used to belong to houses, vegetable patches?

High walls around entrances are off street

The oldest house
The white house barn

What is behind the wall?
The floods are measured on the church wall

New housing

Low street
High street

Cat asylum
Brewery

Hot!
Local shop
Watering hole

Solero

Bad chinese food
Old mill

Renovations
The collingham cross (the cross is gone)
Eleanor cross

Meadow cross "queen"

Walls
Architect's house special windows inspire others

Rio drive
New-ish houses (more like mansions)

Farms with american inspiration, wide parking for many cars

Environment "friendly"

Exlectic mix of walls and fences
Fewer hedges

Flowy roads
Not uniform houses

Cars with familiar faces

Harsh change in house style. No fences or walls

Resting of wall
Feels copy-paste

Style
Uniform but with slight changes

Long walled walkway

Peek through hole in fence

Local Trent Valley Community Orchard 2011
Merryweather (1907)
Ingall's Grimoldby Gage (1924)
Peasgood's Nonsuch (1853)
Bradley's King (1880)
Herrings pippin (1908)

Macon's Incomparable (1792)

New build 2 builders one is local

Elderly care

Amazing light on the church walls when the sun shines in the morning
Old wonky tombstones

Lychen

Poppies by the cross on remembrance day 11 november

Children's afternoon playschool

Clematis cottage - houses have names, often from plants

Greedy old farmer builds houses too tight

Modern version of local style.
New england style

View onto fields

Vista
Not allowed for everone to walk

Used to be a crossing between rivers took carlton ferry crossing what is now farmland

Palm trees

Farm cottages mixed in
Pensioneers bungalow

Turquoise Area of expansion

Derelict school

Blodbok = protected tree that the locals foght for

New england style 60's rebuilt

Grass strips on pavement

Walled shortcuts through walkways and tunnels

Pause for new impressions

New community nut garden has opened

Bungalow High plank with small holes, peek through to "suburbia feel" surrounding farmland or private gardens

Traditional style but BIG

Not enough bungalows

Movement on housing market

BIG EFFECTIVE

Mix of bricks
Spatious
Could be anywhere

Video on doorbell

Zero energy

About to be built
Shops and hub to be

Forest walk

Last house on the block ruined the view

Reflektion - ljus

Snittet som gjordes i studio är illustrativt och diagrammatiskt. Urvalet lyfter fram särskilda punkter, hus och fasader som stod ut i kronologin under promenaden. Skillnader i områden framträder delvis genom ansamlingar av byggnader från en särskild tid såsom gamla Collingham. Bilden baseras på upplevelsen av gränser i landskapet och det som pekades ut av medvandrarerna och knyter an till deras berättelser om funktioner, nuvarande och tidigare användning, andra boende och lokal historia.

Igenkänning i bilden

Den färdigställda tolkningen av promenaden visades för medvandrarerna ett halvår efter promenaden. De kände igen och kunde identifiera objekt i bilden och koppla dem till platser i Collingham. Särskilt stod den rödbruna blodboken ut, möjligtvis på grund av dess särskilda form och färg. Efter detta nämndes även kyrkan som ett landmärke som definierar byn och att den kopplar bilden tydligt till just Collingham. De anser att vägen genom landskapet är avläsbar och bilden får dem att minnas vandringen och detaljer från upplevelsen och känna igen sig.

Avstånden och platser relateras till landmärken och genom deras nära kännedom om platserna.

Byns karaktärer

Snittet illustrerar även allmänna och specifika karaktärer för byn, till exempel den valda färgpaletten. Den röda tegelstenen, som är typisk för de ursprungliga byggnaderna i byn, framträder som ett genomgående element i byns karaktär, även i nyare byggnader. Färgsättningen varierar något i olika delar av byn, men det är skillnader i de arkitektoniska byggnadsdetaljerna som präglar upplevelserna mellan områden inom den mer sammanhängande bilden av byn som helhet. Mönstersättningar och sätt att förhålla sig till teglet skiljer sig mellan byggnader från olika tider. Små grönområden, inhägnade sportplaner och *commons*, såsom fruktlundar, sticker ut som gemensamma platser.

Närheten till odlingslandskapet beskriver ytterligare en definierande karaktär för byn. Det är dock svårt att få en upplevelse av det då den täta bebyggelsen och det platta slättlandskapet gör att en hamnar i tunnlar mellan husfasader, grönområden och murar vilket hindrar vyer. Vid

ett fåtal tillfällen går fälten att skymta mellan byggnaderna i utkanterna av byn. Vid dessa dras blicken ut mot åkrar och ängar där ytterligare uppdelningar i marken görs synliga.

Reflektion - dag och natt

Gränser i ljus och mörker

I soligt dagsljus framträder gränser i landskapet hårda och definitiva. I Collingham finns många uppdelningar, i form av murar, häckar och fasader, som markerar privat mark. I mitten och särskilt i de äldre delarna av byn är dessa väggar en definierande karaktär för upplevelsen av landskapet. I de trånga sidogränderna (lanes), mellan fasader och höga staket, skapas tunnlar som agerar genvägar mellan de privata tomterna. Jag undrar ofta vad som finns bakom väggarna. Längs ett högt trästaket har kvistar fallit ur och jag kan kika in på någons bakgård där flerfärgade platsleksaker och ett ofärdigt byggprojekt ligger utstrött över gräsmattan. Väggarna skapar en mystik kring det vardagliga och förstärker kontraster mellan stängt och öppet, men är även en markering av ägarskap och begränsar den visuella tillgången till landskapet. Dessa gränser styr rörelsen på dagen och därmed upplevelsen.

På natten finns dessa gränser likväl, men upplevelsen av dem är däremot en annan. Mörkret slukar landskapet både bakom och framför murarna och rörelse styrs istället mot och längs-

med det som är artificiellt upplyst. Lokalbornas förkunskaper om landskapet leder till en större tillgång till det på natten då de kan orientera sig över terrängen utifrån erfarenhet. Återupprepade besök och en kännedom om byns struktur var viktigare på natten än på dagen, då landmärken och rumslig igenkänning var mer användbara. När jag gjort flera vandringar kunde jag därmed orientera mig på olika sätt.

Historieberättande och Narrativ

I båda studierna används narrativ för att kommunicera upplevelser. I nattstudien skapas en sammanhängande berättelse som går att läsa. Genom texten leds läsaren genom bilderna och texten samlar dem. I dagstudien skapar istället snittet ett geografiskt narrativ som sätter anteckningarna i ett sammanhang.

Cenandry Kirk

Sunday service 10:30
ALL WELCOME

Fokus: Att fånga rörelse

Plats: Cairngorms, Skottland

I denna studie undersöktes temat rörelser under tre dygn i nationalparken Cairngorms i Skottland. De aspekter av rörelser som undersöktes definierades på förhand i fyra karaktärer: *rörelser i landskapet, spår av rörelser, min och gruppens rörelse genom landskapet* och *beskrivningar av rörelse*.

De konstnärliga studierna i fält karaktäriseras av ett snabbt skissande där målet var att öva på att bryta ut essensen av det jag ser i landskapet. Genom snabbheten kunde många skisser göras och den rika mängden av upplevelser i landskapet antecknas i både text, skiss och fotografi. Detta skapade en större samling observationer över tid.

Detta togs sedan vidare in i studio där arbetet övergick till att bearbeta och sammanställa det samlade materialet genom collage och olika sammansättningar. Detta för att stärka den analyserande och tolkande delen av arbetet. Angreppssättet lyfte fram exempelvis upplevelser av väderförhållanden över tid; exempelvis hur dimma och regn upplöser upplevelsen av gränser mellan himmel och jord.

Temat rörelser

I studien valdes temat rörelser. Idéen var inte att representera allt som rörde sig, utan att rörelse som tema begränsade min uppmärksamhet till dessa aspekter av landskapet. Temat valdes för att koppla undersökningarna till upplevelser av tid.

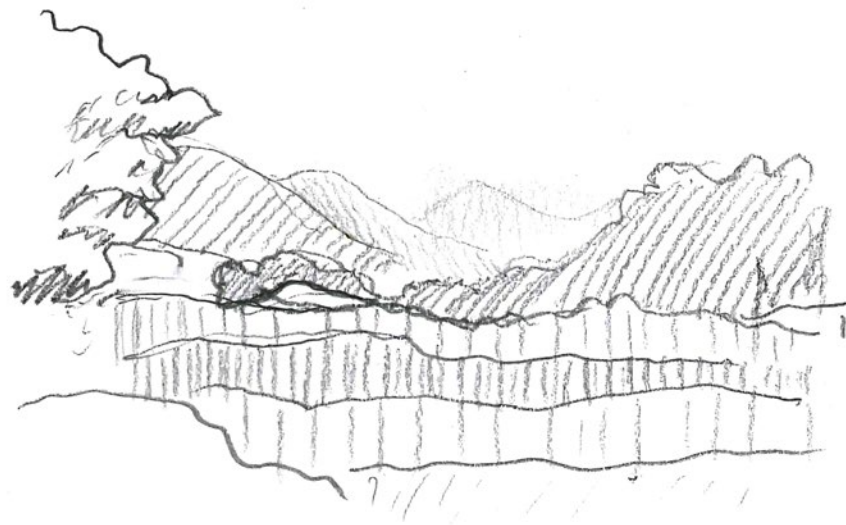
För att smalna av och tydliggöra definitionen av rörelse definierades fyra karaktärer inom temat. Dessa användes som utgångspunkt för undersökningarna i fält:

Rörelser i landskapet. Vatten i alla former, men också djur, vind och andra människor.

Spår av rörelser. Vattenvägar/stigar eller rörelser som på olika sätt format det material och substans som landskapet består av.

Min och gruppens rörelse genom landskapet. Känslolägen och tolkning av intryck, serial vision och motrörelser där kroppen svarar på den omgivande miljön.

Beskrivningar av rörelse. Planera rutter och följa redan utstakade vägar för rörelse, andras beskrivningar i litteratur och konstnärliga verk som är bundet till det dramatiska landskapet.

KO

ÅNGA
SLÖJA
KRYPANDE
STIGANDE

UPPLÖST GRÄNS

MARKERAD
FAST GRÄNS

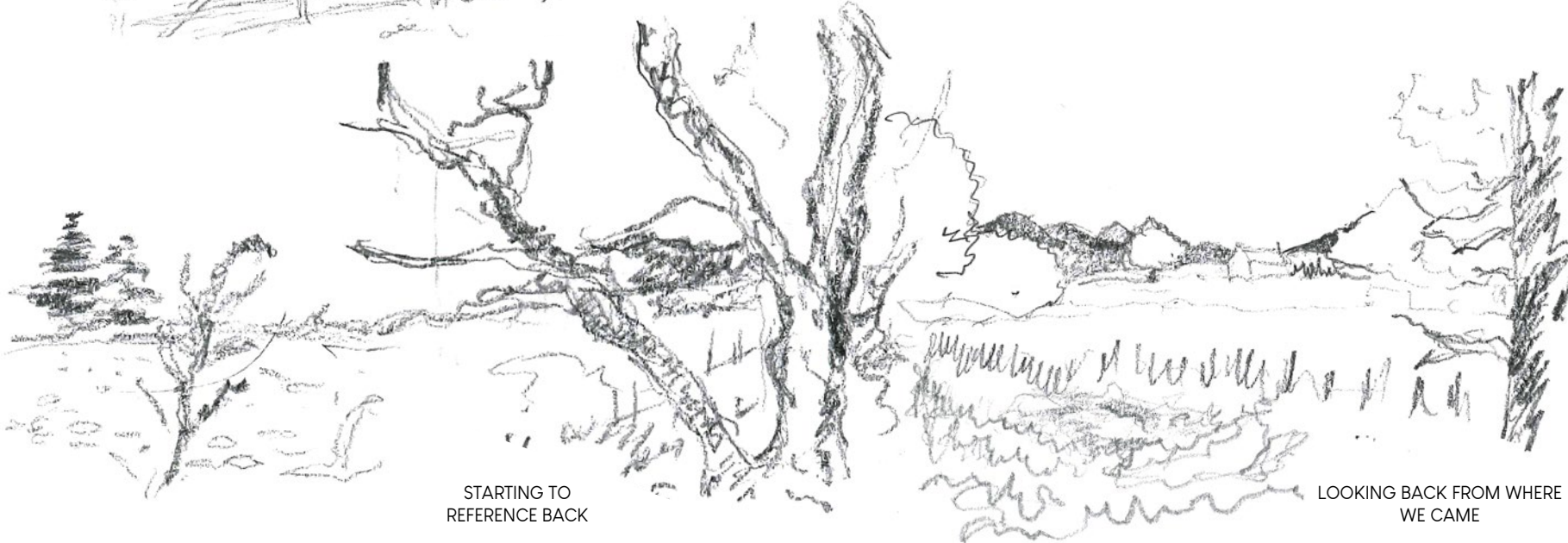
HUSET PÅ PRÄRIEN

GOING "OFFROAD"

DIMMOLN
PÅ HIMLEN OCH
MARKEN

STARTING TO
REFERENCE BACK

LOOKING BACK FROM WHERE
WE CAME

I fält

9-14 juli 2021

Rörelser över stora avstånd för att hitta vandring X.

Material: A5 skissblock, blyerts och fiberpennor, akvarell och fältpenslar, fotografi och anteckningar.

Utgångspunkt och rörelser

Fältstudierna utfördes tillsammans med fyra reskamrater. I fält utgick vi från en campingplats vid Lake Tummel. Dagarna planerades tillsammans, på morgonen och kvällen innan, genom att definiera målpunkter och rutter. Mellan campingen och de andra målpunkterna utstakades ett område inom vilket vandringen X skulle hittas.

Från utgångspunkten rörde vi oss med bil och till fots och vi arbetade pendelvis med att utgå ifrån kartor och terrängen. Det första dygnet använde vi GPS och papperskartor för att hitta till våra målpunkter och skapa en övergripande orientering över området. Under de sista dagarna kunde vi vägen mellan campingen och Pitlochry väl och började utforska omgivningarna på ett annat sätt; utan kartor och i anslutning till de vägar vi kände till. Vi rörde oss mer fritt och utforskande, en kan beskriva det som mer impressionistiskt. Rörelse i rummet genererades genom

intryck som *lockade*, dit vill vi, och av *behov*, vi behöver mat, sova med mera. Mörkret och vädret var en bestämmande faktor för när vi rörde oss. Solnedgången markerade slutet på dagen och kraftigt regn pausade rörelsen i några timmar.

Inledningsvis var min idé att konstruera en egen karta, specialgjord för vad jag ville studera. I slutändan valde jag att samla olika kartor och geografisk information som fyllde olika funktioner istället för att ha en som gjorde allt. Kartsamlingen byggdes på över tid och en skulle kunna kalla det en sorts *mapping*.

Landskapet och berättelsen

I fält möttes vi av ett rikt historieberättande. I Skottland finns en stark kultur av att berätta historier och sjunga sånger. En bokaffär i Pitlochry, som var fokuserad på lokal historia och antika böcker, gav insikter i några av landskapets mänskliga och sociala lager. Att sitta runt lägerelden på kvällen och läsa ur böckerna vi köpt gav nya föreställningar om vad landskapet varit och är. Kunskap om dessa aspekter av landskapet, som inte är direkt läsbara ur formerna eller allmän vetenskap, förutsätter samtal mellan

människor och en vilja att förmedla och dela. En interaktion mellan människans historieberättande och världen runtomkring. I fält fann vi bakgrund till betydelser i landskapet genom platsnamn, skyltning och berättelser som de vi mötte på vägen delade med oss. Vi fick på så sätt ta del av historiska skeenden och berättelser som var knutna till landskapen vi upplevde.

Vandring X - Craig Fonvuick

Dag två planerade vi en längre vandring till toppen av Craig Fonvuick. Denna blev vandring X.

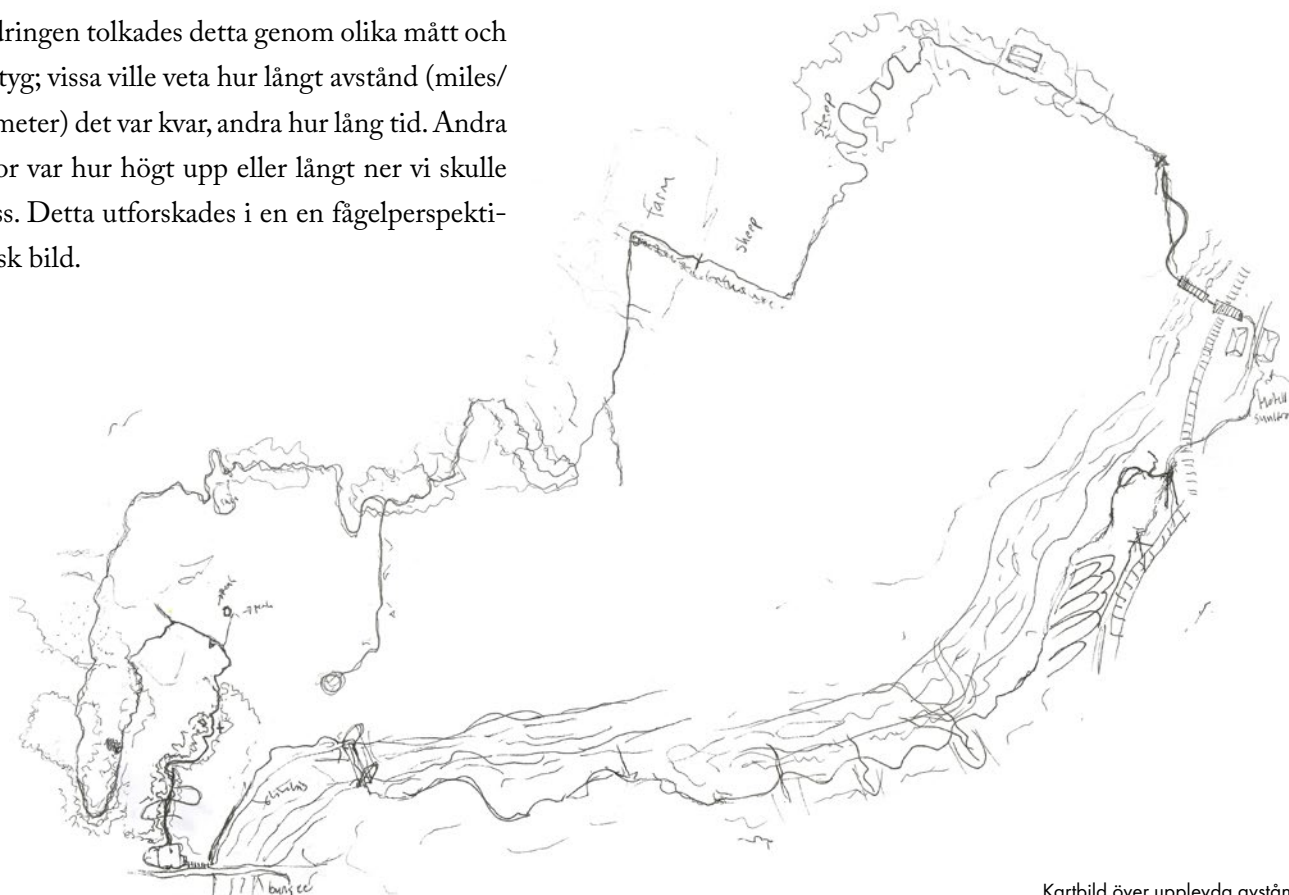
Vi parkerade vid Garry Bridge, vilket blev vandringens start och slutpunkt. För att planera ruten använde vi papperskartor och kompass, men även en turistkarta som var uppsatt på parkeringen, där några olika närliggande vandringsleder var markerade. När vi började vandra lämnade jag snabbt över *the wayfinding* till andra i gruppen och jag kunde istället fokusera på omgivningarna. Vi hittade vägen genom de medtagna kartorna, men tog också hjälp av *waypoints* och skyltning som fanns längs de mer välmarkerade lederna närmast floddalen. På vissa ställen var det lätt att missa dem och vi använde kartan mer. På

uppvägen gjorde de dramatiska höjdskillnaderna ibland att vi tappade bort oss med kartan. Uppe på berget var vi mer utlämnade och förlitade oss utöver kartan på att stigen tog oss dit vi skulle.

Under vandringen förde jag anteckningar och skissade upplevelser i en skissbok och i mobilen då det började regna. Fotografier togs med mobilkamera. Det blev en utmaning att skissa i fält då vi rörde oss i stort sett hela tiden och det började regna tungt halvvägs in i vandringen. De skisser som gjordes fokuserar på rörelser, och särskilt regnet och floden, men det öppna skissandet bjöd även in andra observationer såsom djur, upplevelsen av att röra sig igenom olika rumsligheter och sinnesintryck i landskapet.

På eftermiddagen efter vandringen regnade det kraftigt och skissarbetet fortsatte i tältlägret. Detta ledde till ett intensivt skissande och papperna fylldes snabbt med blyertsteckningar och några akvareller. Jag övade på att snabbt bryta ut essensen av mina upplevelser som fick form genom skisserna. Tillsammans skapar de en större samling av observationer över tid.

I arbetet i tältet användes de samtalsämnen och teman som kommit upp i samtal med reskamraterna. Till exempel hade reskamraterna olika sätt att relatera till avstånd och tid. Under vandringen tolkades detta genom olika mått och verktyg; vissa ville veta hur långt avstånd (miles/kilometer) det var kvar, andra hur lång tid. Andra frågor var hur högt upp eller långt ner vi skulle ta oss. Detta utforskades i en en fågelperspektivistisk bild.

Kartbild över upplevda avstånd

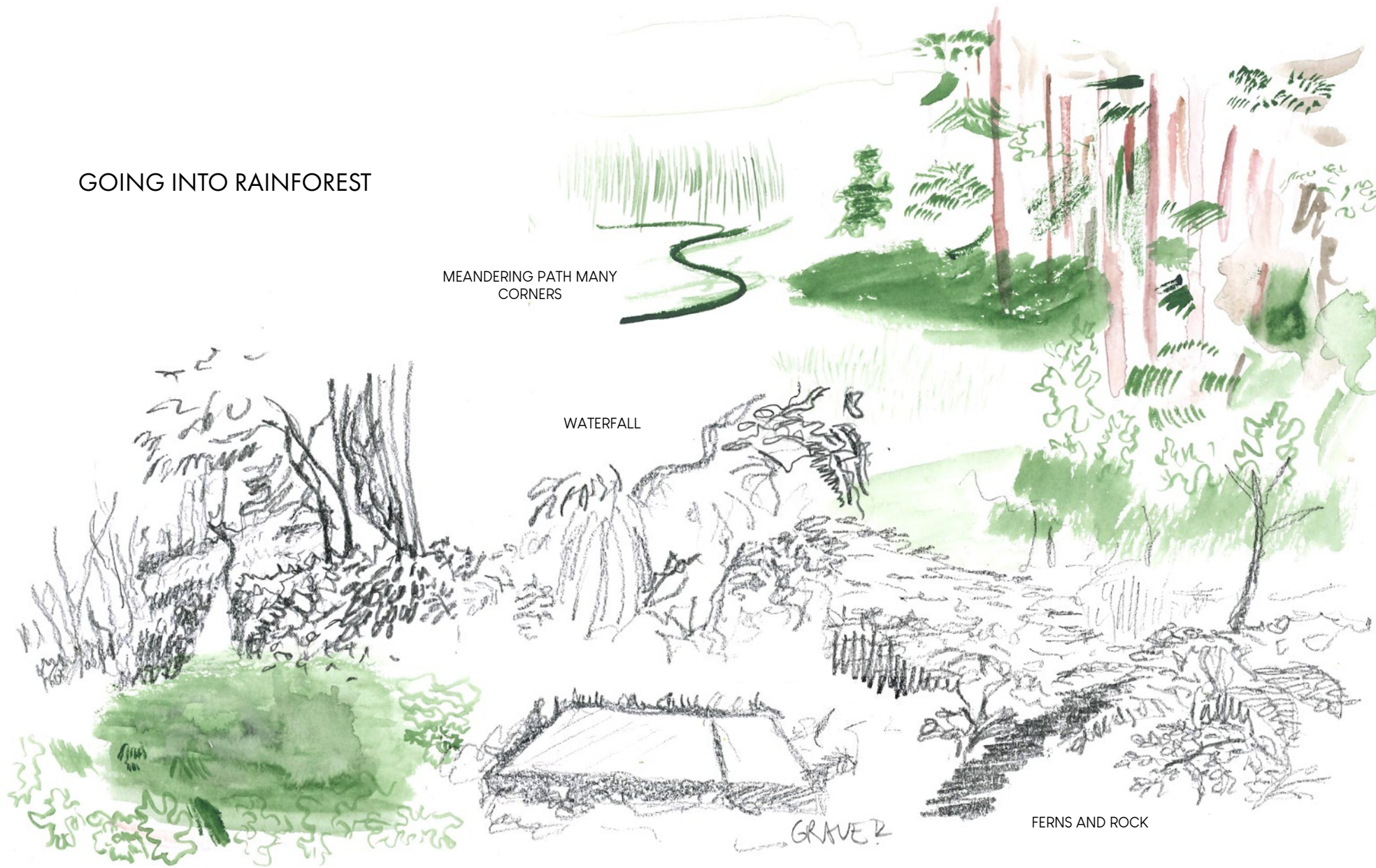
GOING INTO RAINFOREST

MEANDERING PATH MANY CORNERS

WATERFALL

GRAVE

FERNS AND ROCK

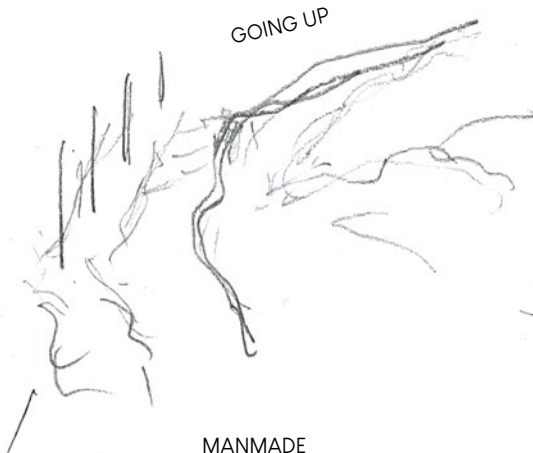

FROM CLOSED TO
FRAMED VISTA ON THE STEEP HILL

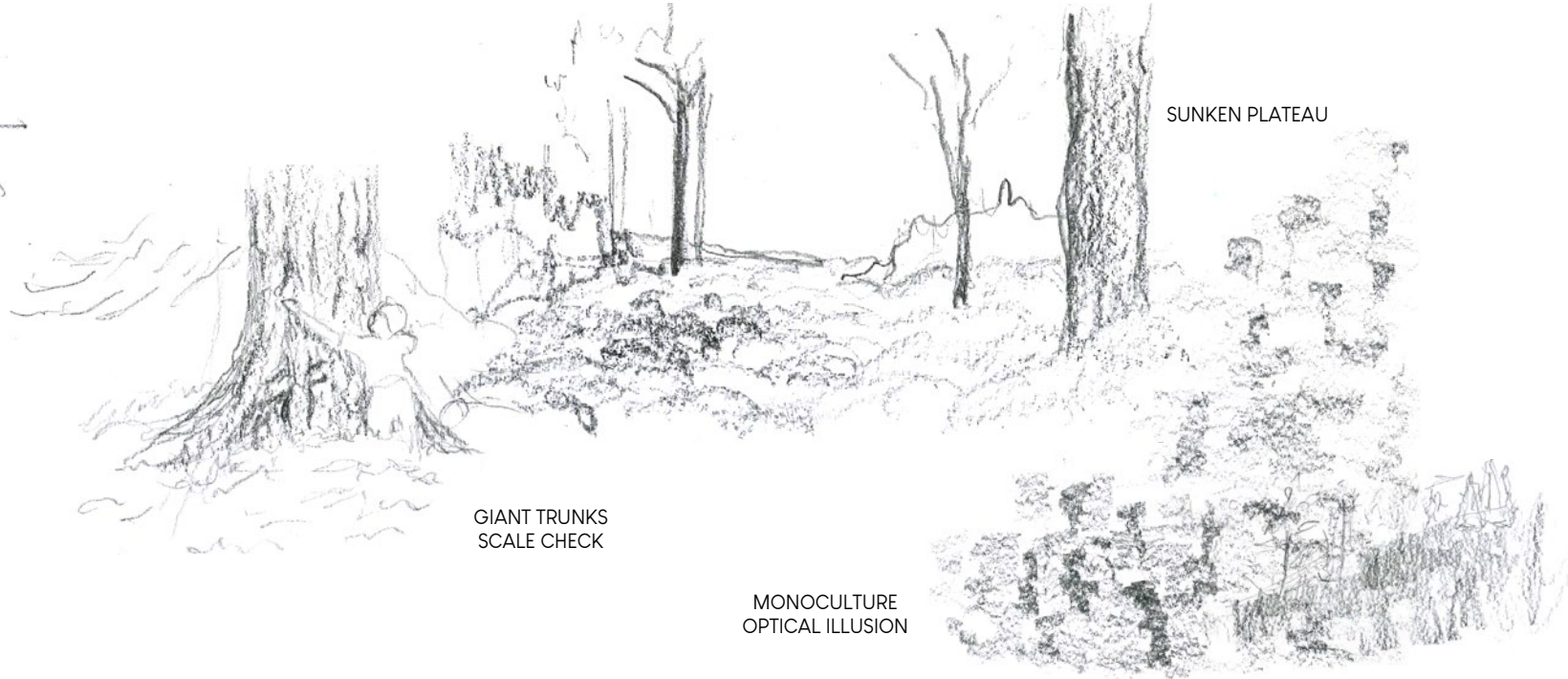

INTO FOREST AGAIN
LOOKING THROUGH TREES

GOING UP

MANMADE
OVERGROWN REMNANTS
WALLS AND STONE

GIANT TRUNKS
SCALE CHECK

SUNKEN PLATEAU

MONOCULTURE
OPTICAL ILLUSION

ABOVE THE TREETOPS

FERN FIELDS

OPENING UP
WALKING INTO A SEA OF GRASS AND FERNS

OPEN VISTAS OF
FELL WITH HEATHER

PATH SHAPES

CURVED FORWARDS

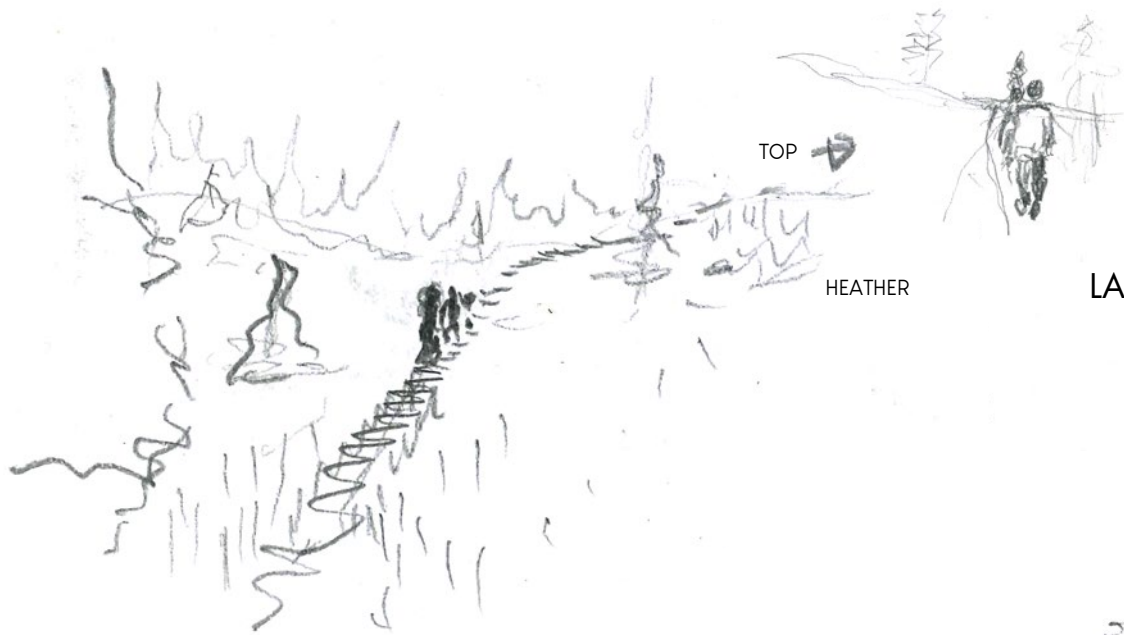
UP

DOWN

OPENNESS AND SKY

TOP

HEATHER

LAST HILL

TOP VIEW

STORM CLOUDS

DESCENDING
INTO TREETOPS

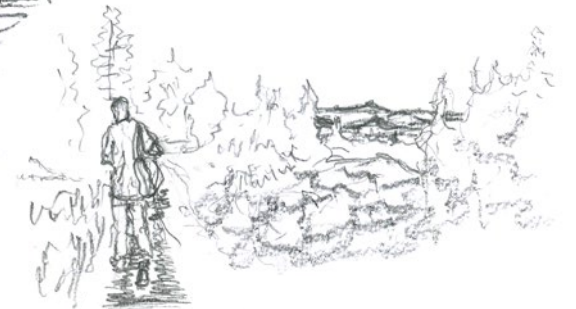
GOING DOWN
IN AND OUT OF VISTA

LARCH FOREST PATH
MARKS END OF HEATHLAND

FIELDS OF HEATHER

I studio: sammansättningar

14-21 juli 2021

Material: Samlat material och litteratur från fältstudien i Skottland (se lista). Collagetekniker och bildredigeringsprogram.

Material från fältstudie:

- Skissblock med skisser gjorda i fält och i tältet.
- Rörelser i vatten
- Panoramaskiss
- Kartskiss över upplevelser av distans
- Fotografier
- Anteckningar i fält och korta reflektioner
- Akvarell över texturer och rörelser

Böcker från antikvariat i pitlochry:

- *West Highland Tales (1985)*. Maclean, F. Pitlochry.
 - *Heritage of a Highland District (1993)*. Liddell, C.
 - *Book of the British Countryside (1973)*. Automobile Association GB.
 - *The Scots Book: Folklore, Clans, Recipes, Place Names, Proverbs and Prose (1995)*. Ronald Macdonald, D.
 - *The Cairngorms (1968)*. Alexander, H.
 - OS Explorer Map 386 (2007) och OL 49 (2015) Pitlochry and Loch Tummel - Aberfeldy, Kinloch Rannoch & Schiehallion.
-

I studio fokuserades undersökningarna särskilt på vandring X vid Craig Fonvuick, men inkluderade även andra upplevelser, skisser och anteckningar från fältstudien.

Anteckningar, fotografier och bilder från arbetet i fält skapade återigen en sorts färdskiss över vandringarna där materialet uppmärksammar vissa aspekter av landskapet. Materialet bearbetades i studio genom konstnärligt arbete med olika sammansättningar och collagetekniker. Inspiration hämtades särskilt från Travelling Transects arbete med kartografisk dagbok och Tableaux Physique (Diedrich & Lee 2019).

Kategoriseringar och relationer

Arbetet med att strukturera materialet framhävde generella teman och platsspecifika aspekter av upplevelserna av rörelse i landskapet. Dessa är sammanvävda med varandra, men präglade upplevelserna under vandringarna i olika utsträckning. Dessa sammanställdes i en lista:

Generella teman:

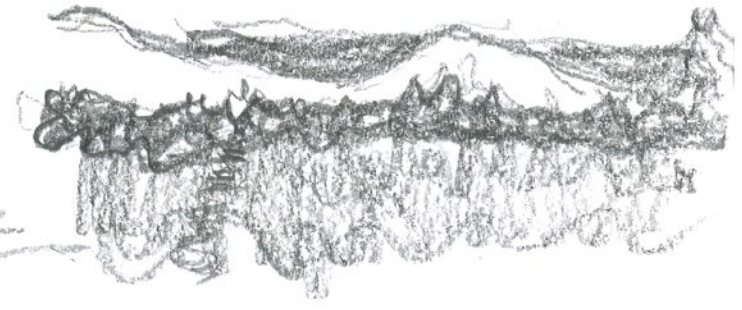
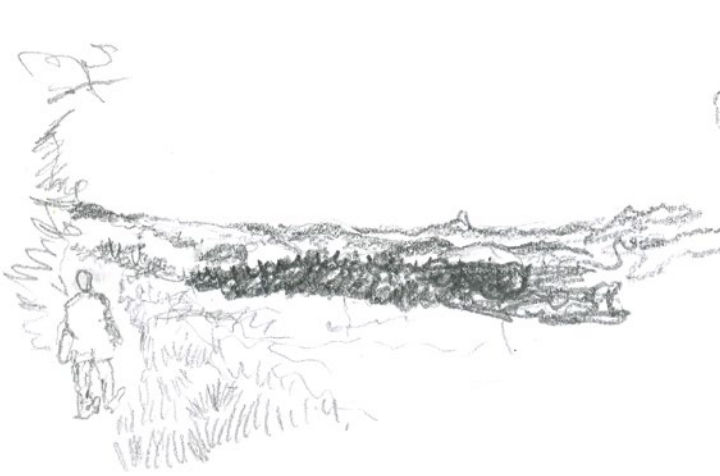
- Öppenhet och slutenhet (rumslig uppfattning). Förändring i detta över tid/genom rörelse.

- Vatten och rörelser (moln/dimma, regn, floder, vägar, mönsterbildning, riktningar).
- Rummets form och struktur, såsom riktningar i rummet, blickfång och inramningar.
- Skiftande färgsättningar och upplevelser av ljus och mörker.
- Kroppsliga upplevelser av miljön och liknelser med andra landskap.
- Utsikter och orientering över landskapet i förhållande till exempelvis mål- och referenspunkter.
- Förändringar i växtlighet på gruppnivå och särskilda individer/växttyper.
- Höjdskillnader och dramatik.

Mer platsspecifika aspekter:

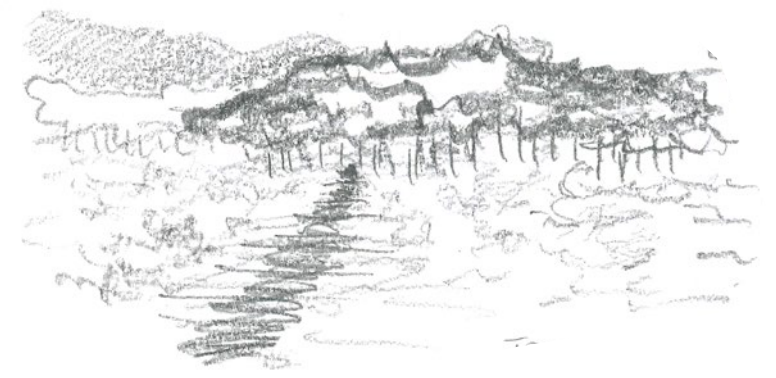
- Byggnadsverk och strukturer (kyrkan och Killiekrankie t.ex.). "Identifiers"
- Berättelser och betydelser bakom platser och landskap.

I studio undersöktes också ett sorts lära känna av plats på avstånd, genom vidare läsning av den litteratur som samlats i fält, men också internetsök.

APPROACHING
BIRCH FOREST

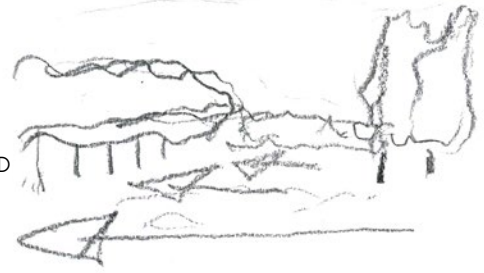
TREETOPS OBSTRUCT VISTA
BECOMES MOUNTAIN RANGE

INSIDE

CLOSED

OPEN

GOING INTO

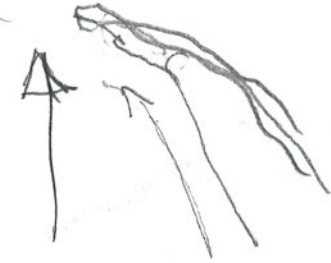

STEPPING OUT

FOLLOW ALONG LINE

STONE WALL BY PASTURES

STEEP DECENT
DOWN INTO

COMPANY

ACROSS FIELDS

SLIPPERY
RAIN CREATING
STREAMS

GOING INTO "SHADOW"

IN AND OUT
OF TREES

ALONG OUTSKIRTS OF FARM

CROSSROADS
WALKING OVER
STREAM

WALK BY
SIDE OF
SLOPE

GATE IS CLOSE NOW

PROPER ROAD

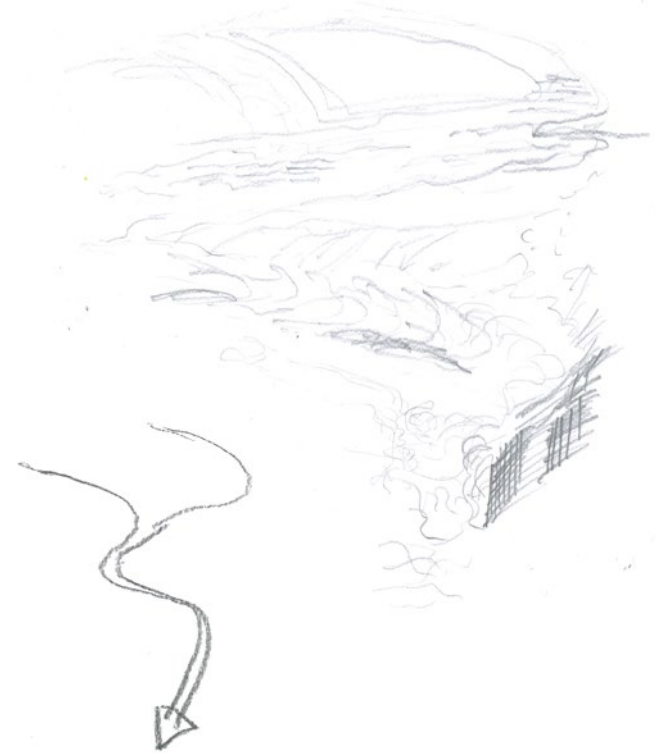
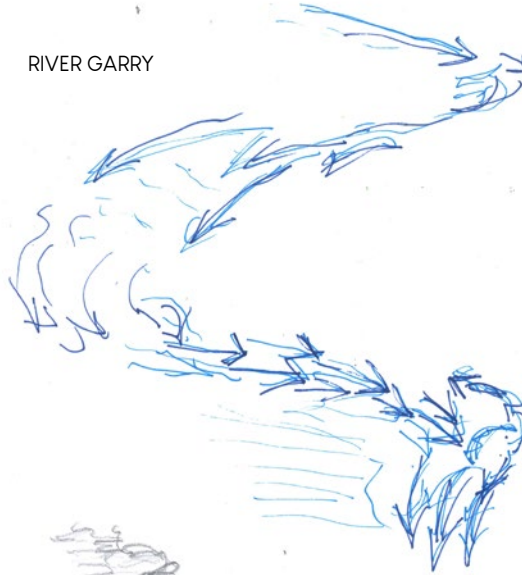

CIVILISATION

RIVER GARRY

SALMON RUAN RUARIE
"SALMON BEAT"

East bank of Garry at
pass of Killiekrankie

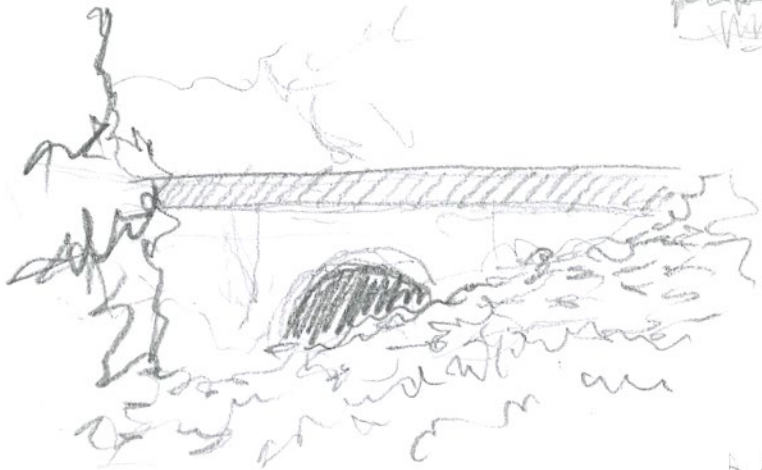

SOLDIERS
LEAP

5 m

KILLIEKRANKIE

LOOKING BACK TO THE
TOP

POINTS OF LIGHT

TRAINS

RAILWAY VIADUCT

THIS 510' LONG VIADUCT, WHICH WAS DESIGNED FOR THE INVERNESS AND PERTH JUNCTION RAILWAY (THE HIGHLAND RAILWAY COMPANY FROM 1865) BY JOSEPH MITCHELL, WAS COMPLETED IN 1865 AT A COST OF £5,730. THE TEN MASONRY ARCHES ARE EACH 35' SPAN AND THE EXTREME HEIGHT TO THE PARAPET WALL IS 54'.

Reflektion

Upplevelser av rörelse

Efter vandring X skrev jag såhär i Journalen:

I landskapet är alla sinnen är aktiverade. Höga ormbunkar och gräs kittlar på benen. Jag sluter ögonen och hörseln spetsas, det går att höra det blöta djungellika skogsrummet droppa och likväl frasantet under fötterna på den öppna och torra ljungheden. Stormen på horisonten närmar sig med ett nästan brusande kraftigt regn och lågt dunder. Genom att blunda och lyssna kan jag fortfarande identifiera mycket av omgivningarna, det är dock lättare att snubbla. Smaken av salt från en svettig överläpp blandar sig med lukten av den svampiga mossan och den fuktiga luften bland lärkar, ekar och björkar. Fötterna känns tyngre och tyngre, för att på slutet av vandringen släpa längs grusvägen i de genomblöta gymmaskorna som pipigt knarrar (Journalen 13/7/2021).

Dessa dimensioner av upplevelse genom sinnena är svåra att representera i bilderna och kan som mest antydast. Anteckningar om kroppens rörelse och reaktioner kompletterar delvis och väcker minnen av att befinna sig där. I landskapet är upplevelsen dock mycket mer än så. Känslan av ett landskap, fukten i luften, värme och kyla, kan inte på ett enkelt sätt representeras, men är grundläggande i hur landskapet känns. Erfarenheter och minnen förkroppsligar dessa sinnesupplevelser i känslor och igenkänning

är viktigt för att kunna förklara och förmedla något av det som upplevs i fält. Rika upplevelser och erfarenheter tillsammans med ett utvecklat språk gör det möjligt att kommunicera kring dessa upplevelser och aspekter av det existerande landskapet.

Att vi rörde oss genom landskapet skapade upplevelser av rumslighet; från öppet till slutet till öppet igen. Med kroppen öppnades vyerna upp framför ögonen och täcktes över igen när träden slöt tätt, i en puls med olika intensitet. Rörelseriktning och position i rummet gav en känsla för dimensioner och avgjordes genom avstånd från ögat, ljusmängder och färger. Detta kan representeras i bilderna, såväl som teman och aspekter av landskapet som framstår i någon visuell dimension.

Temat rörelse

Genom att fokusera arbetet på rörelser fångades immateriella aspekter av landskapet i skisserna; såsom hur dimma och regn upplöser upplevelsen av gränser mellan himmel och jord. Dessa hade varit svåra att fånga i tidigare studier och fick här en central roll.

Sammansättning och kategorisering i studio

Under studien försköts det kreativa arbetet till att ske i primärt i fält och bildmaterialet är mer fragmentariskt. Detta gör materialet mindre överblickbart i sin helhet, i jämförelse med till exempel dag-studien, men gav också större möjligheter vid bearbetning i studio. Stora samlingar, oavsett media: skisser, text, anteckningar eller fotografier, behöver bearbetas för att bli användbara.

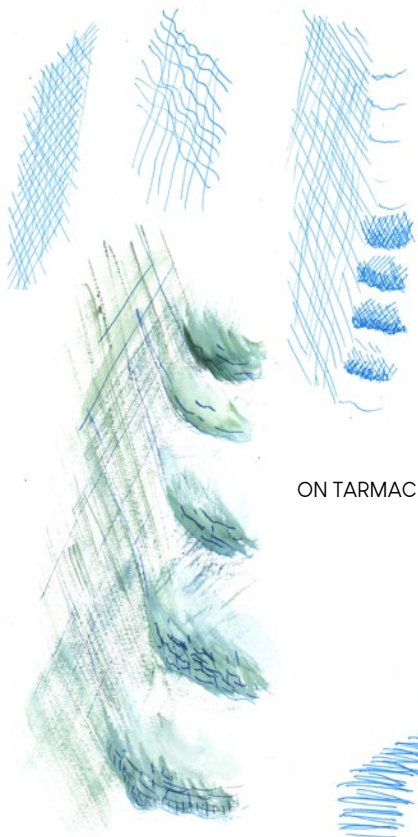
Att kategorisera materialet genom generella och specifika aspekter ledde till att vissa upplevelser lyftes ut och andra sorterades bort. Kategoriseringen i sig var användbar för att generera frågor som hjälpte i bearbetningen av materialet. Detta skapade ett mer tydligt resultat och genererade i en viss utsträckning kunskap om landskapet. Arbetet bidrog till att närmare undersöka relationen mellan platser i olika skalor och dess karaktär i olika perspektiv, exempelvis genom jämförelser såsom mer/mindre vanligt, slående eller liknande, dramatiskt eller vardagligt.

Det kan finnas en poäng i att ifrågasätta hur dessa kategorier definierades och vilka frågor

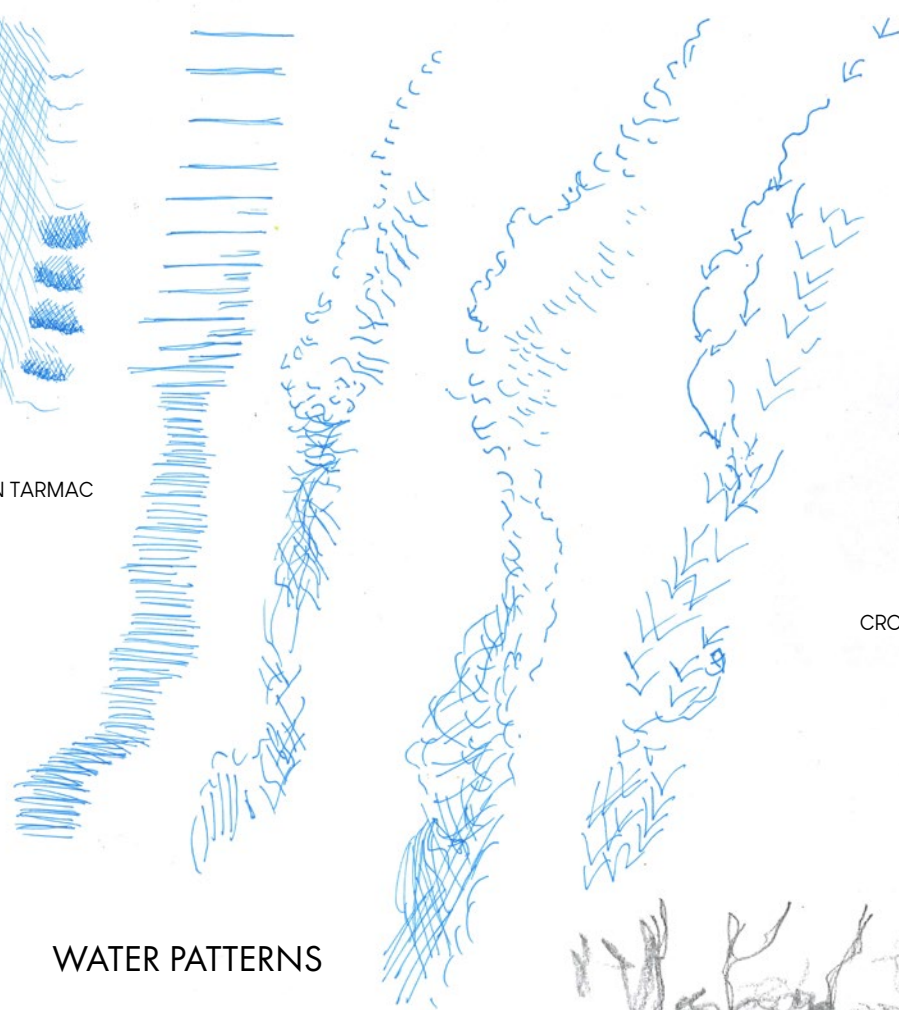
som genererades, särskilt då kategoriseringar bidrar till forandet av värderingar kring det fysiska landskapet. Dessa värderingar och ”kunskaper” om landskapet skulle senare till exempel kunna användas som en grund till att initiera förändring. Att använda kategorisering i arbetet ansågs ändå användbart, men att ifrågasätta kategoriseringen bidrar med att lyfta en diskussion kring mitt arbete till ett större perspektiv.

Sammanfattning

- Genom att fokusera arbetet på rörelser fångades i större utsträckning immateriella aspekter av landskapet i skisserna.
 - Genom användningen av verktygen i relation till temat lyftes betraktelser som gjorts över tid fram. Detta genom att rörelse förutsätter en tidsaspekt och/eller framhäver att skissandet i fält sker över tid och inte endast skapar en avbild.
 - Att blanda ett direkt och distanserat skissande i fält skapar ett varierat grundmaterial och bidrar till att undersöka landskapet ur olika perspektiv.
- Att bildmaterialet producerades i fält gjorde det mer fragmentariskt och mindre överblickbart i sin helhet.
 - En stor mängd grundmaterial gav större möjligheter för bearbetning i studio. Att denna bearbetning görs är viktigt för att materialet ska bli användbart och generera nya kunskaper utifrån upplevelserna, betraktandet och skissandet.
 - Att ha ett tydligt mål och syfte med arbetet i studio strukturerade arbetet och gjorde att bearbetningen skedde på ett tydligare sätt.
 - Att kategorisera materialet leder till att vissa upplevelser lyfts ut och andra sorteras bort. Kategoriseringen var användbar för att generera frågor som hjälpte i bearbetningen av materialet.
 - Att ifrågasätta kategoriseringen är ett sätt att lyfta fram hur bilder bidrar till forandet av värderingar kring landskapet. Detta kan ge nya ingångar till att diskutera vad materialet bidrar med i bildandet av kunskap och conceptualiseringen av ett upplevt landskap.

ON TARMAC

CROSSING ROAD

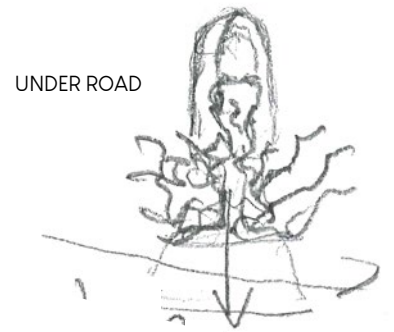

WATER PATTERNS

OVER ROAD

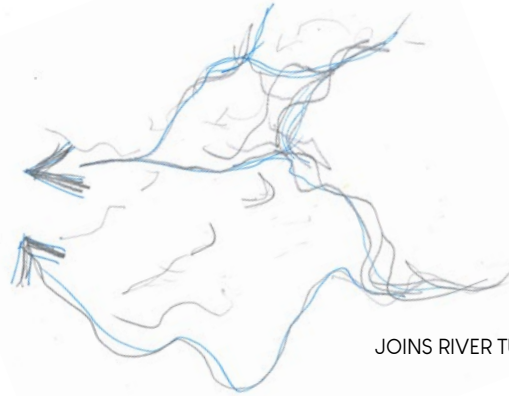
ON ROAD

UNDER ROAD

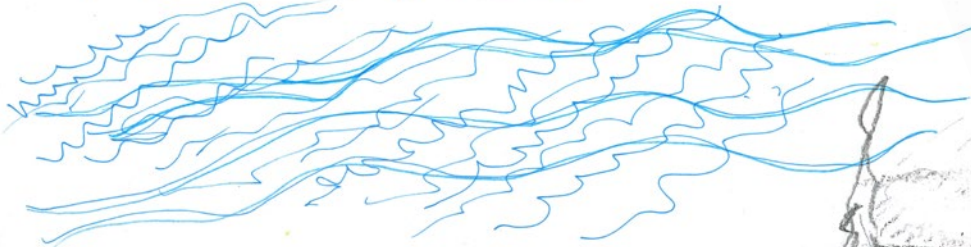
RIVER GARRY

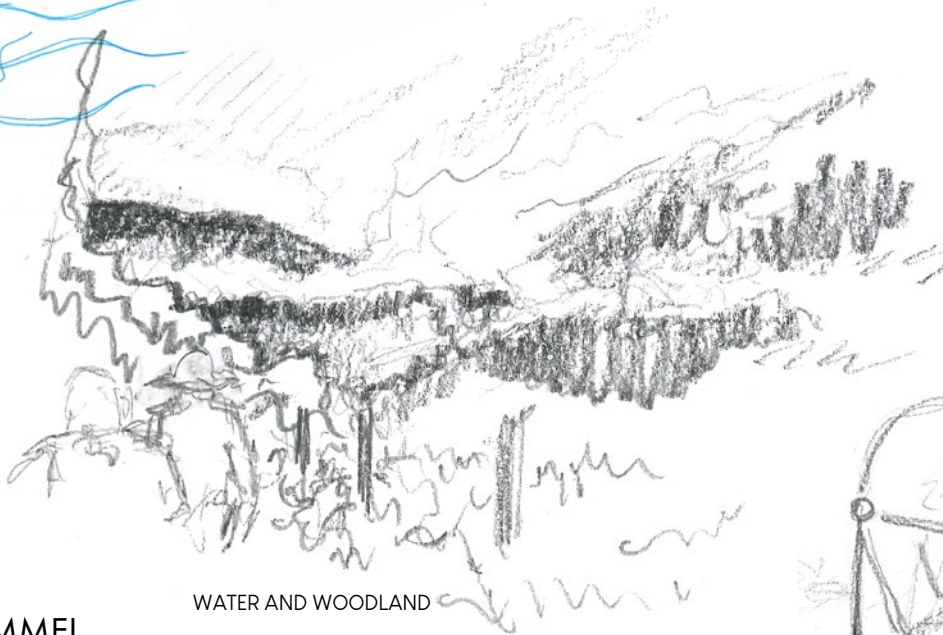
JOINS RIVER TUMMEL

RIVER TUMMEL PASS

RIVER GARRY

WATER AND WOODLAND

OVER WATER

LINN OF TUMMEL
(POOL)

GARRY BRIDGE

4.5 En sista resa

Med resan till Storbritannien och undersökningen i Cairngorms avrundade jag mina fältstudier. På flyget hem läste jag dikten *Snow* av den vandrande poeten Nan Shepherd och funderade över allt som jag hade lärt mig.

*I did not know. How could I understand,
I, who had scorned the very name of love?
Clear were my eyes and heaven was clear above;
Clarity held the long lines of the land;
Hill after hill raced proud at my demand.
Too careless to be triumphant, O enough
Of triumph had I who knew the transience of
Clear cloud and wind: clear colour; earth blown
and tanned.
And now—and now—I am mazed to find my world
Sore altered in the passing of a night
(And never a dream all night had round me curled)
No sound, no proclamation, no delight
Of haunting prophecy came, no hurricane swirled.
But at morn the earth was strange, a blur, white.
- "Snow" av Nan Shepherd*

5. Diskussion

5.1 Verktøyen som medlare mellom landskap og arkitekt innan, under og etter arbeid i fält

I arbeidet har verktøyen studerats i en medlarroll mellom landskapsarkitekten og landskap i fält. Arkitekten oppmærksammer ulike aspekter av landskapet beroende på vilket verktøy som anvænts, på hvilket stt og i hvilket syfte. Verktøyen påverkar landskapsarkitektens tankeprocess, men påverkas også i sin tur av de overgripande konteksterna som det anvænds inom. I dette arbeide kan verktøyen därmed forstås i relation till hur mitt overgripande projekt byggt opp. Olika anvændningar av verktøyen har observerats i relation till:

- Uppgift og process (innan, under og efter).
- I närhet/med distans fr fält.
- Om plan eller sektion anvænds.

Uppgift og process

Utifrån fältstudierna analyseras verktøyen utifrån var i processen det anvænts; innan, under og efter. I ulike delar av processen har verktøyen ulike funksjoner, vilket sammanställts i diagrammet till höger. Under processen kan funksjonerna likna varandra, avgränsning sker eksempelvis i alle faser på ulike sätt, men jag har här lyft fram två aspekter som skiljer varje tidslager åt.

Mellan - Kritisk omformulering og definisjon

Utöver dessa tre tidsskikt identiferas ett fjärde som oppkommit i läget mellom två fältstudier, hr anvænds verktøyen som en kritisk omformulering av den tidigare studien og definisjon av en ny hypotes inför näste. Dette reflekterande og analyserande arbeide kan jämföras med kritik inom arkitekturen. Krupinska (2016) beskriver hur kritik möjliggör ett perspektivbytte fr arkitekten.

Innan (avgränsning)

SÖKA OCH LOKALISERA

Innan fältstudien anvænds verktøyen för att avgränsa studieområdet, eksempelvis genom att identifisere en startpunkt eller rutt, eller genom ett visst rörelsemönster.

Under (utförande)

UNDERSÖKA OCH KARAKTÄRISERA

Under fältstudien underskes og karakteriseres landskap. Anteckninger frs over det som opplevs interessant, aspekter studeres djupare og det som betraktes abstraheres för att få overblick.

Efter (etterarbeide)

FORMULERA OCH REPRESENTERA

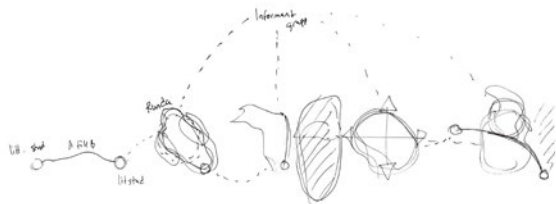
Efter fältstudien anvænds verktøyen för att formulere det som opplevs i fält i egne konstnärlige uttrykk. Ofta som en representation av opplevelsen, en startpunkt för initiala idéer.

Mellan

OMFORMULERING OCH NY HYPOTES

Mellan två fältstudier anvænds verktøyen för att abstrahere og beskrive det arbeide som utförts i den tidigare studien, i eksempelvis diagram. Dette tas vidare för att omformulere en ny hypotes till den efterföljande studien.

Diagram: Verktøyens funksjoner under processen.

Processkiss över de olika fältstudierna

Genom att positionera henne utanför designproblemet kan hon fördjupa sin förståelse för det som studeras och omformulera tolkningen av det (Krupinska 2016:151-152, 154-155, 161). I dessa mellanperioder har verktygen dels utgjort ett underlag för vad som undersöks vidare, men har också varit del i att formulera nya principer för hur arbetet förts vidare. Detta har särskilt gjorts i de diagram som beskriver olika metoder, men också visualiseringar som kopplar samman de olika fältstudierna under det övergripande paraplyet som examensarbetet utgör. På så sätt har verktygen också påverkat processen.

I närhet till/med distans från

I arbetet har verktygen använts olika i fält och i studio. Detta har kopplats samman med begreppsparet *närhet* och *distans* som utvecklas vidare av Andersson och Persson (1999) och Foxley och Vogt (2010).

Uppmärksammar i fält

Balmori (2014) för fram att verktyg är användbara då de försätter skissaren i ett aktivt betraktande (Balmori 2014:37-39). Under fältstudierna upplever jag på liknande sätt hur jag genom verktygen betraktar på ett mer aktivt sätt med bibehållen fokus i rummet. Undersökande i fält kräver och stimulerar ett engagemang från forskaren. Verktygen har varit en hjälp i att hantera de intryck och reaktioner som vistelse i fält genererar. Att skapa bilden *stärker min observationsförmåga*.

I fält samlas ett empiriskt underlag, ofiltrerad 'data' i form av erhållna sinnesintryck, erfarenheter och visuellt material från användandet av verktygen. Därmed ställs direkt krav på analys och sortering av information och bildskapandet *hjälp mig göra ett urval*. Detta kan ställas mot Krupinskas (2016) beskrivning av hur arki-

tektekter använder skissande för att avgränsa och undersöka rörelseutrymmet inom ett problem (Krupinska 2016:161,164). Att använda verktygen sätter upp förutsättningar varigenom det krävs att jag växelvis ställer användbara frågor och med verktygen testar olika svar. Jag tar ställning till det jag betraktar genom att ta ställning till de streck och figurer som succesivt arbetas fram. Det blir ett fysiskt resultat som existerar samtidigt utanför och inuti flödet av tankar, intryck och känslor.

Konstnärlig syntes i studio

I studio får jag en *fysisk distans* som passar väl för att *bearbeta* det som samlats in. Studion skapar ett slags laboratorium där jag kan reflektera och analysera det upplevda och jobba kreativt med bilder, men jag kan också lägga till saker. Jag gör en tolkning av empirin som ligger till grund för vissa slutsatser och hur jag väljer att representera mina upplevelser. Wingren (2009) beskriver gestaltande i studio som en dialog mellan det valda verktyget och arkitektens fantasi. Arkitektens egen reflektion över dialogen blir meningsfull då det inte kan bli intellektualiserat eller 'tänkt' utan-

för erfarenheten av att göra (Wingren 2009:130). Arbetet i studio kan, trots dess distans från det fysiska landskapet, på så sätt *skapa närhet* till den egna tanken och ställningstagandena.

Rörelsen emellan närhet och distans
Studioarbetet hänger nära samman med fältarbetet och mellan de två tillstånden pendlar jag. Det skulle kunna kallas en *dialektisk växelverkan*. Ett sätt att gå vidare med mina studier är att arbeta med kombinationer mellan tillvägagångssätt som skapar närhet, respektive distans för nya sätt att ta in data på. Genom upprepning av fältstudier kan jag exempelvis se mönster som återkommer, vilket i sin tur kan inspirera nya fältstudier.

I arbetet har jag upptäckt att en praktik som enbart förlitar sig på studier på distans och sekundär information, såsom kartor eller modeller, inte kan ersätta den erfarenhets- och platsbaserade kunskap som fås genom fältstudier. Dessa kunskaper kan hjälpa landskapsarkitekten att generera och förankra idéer i rummet, både fysiskt och socialt. Detta behöver dock inte betyda att projekten automatiskt blir bättre för att platsstudier görs.

Att ha kunskap om hur man kan arbeta i och möta landskap ses som en särskild kompetens inom landskapsarkitekturen. Kunskap och erfarenhet av många olika landskap är positivt då det hjälpt mig att bygga upp erfarenheter och skapa referensramar till de landskap jag arbetar med. Men det är också viktigt att kunna mycket om något särskilt. Det finns ett värde i att kunna skaffa en övergripande kunskap och en djupare lokal kunskap och att kunna byta mellan dessa perspektiv. En slutsats i arbetet är att ifrågasättandet av verktygen, och särskilt plan och sektion, har varit ett sätt att generera rörelse mellan olika perspektiv.

Att använda plan och sektion

Ett av undersökningens resultat är att jag fått en ökad förståelse för begränsningarna och fördelarna med de olika verktygen.

Fas 1 - Pilotstudier

I början av exjobbet var mitt förhållningssätt till plan och sektion mer konventionell.

I plan abstraherar jag landskapet genom att skapa överblick. Verktyget är användbart för att beskriva position och kontext, vilket bidrar till att

uppmärksamma samband och relationer mellan objekt. Detta ger ökad orientering över en yta. I plan är det svårare att illustrera och undersöka topografi och terräng och det blir snabbt för komplext för att göra detaljerade beskrivningar, särskilt i fält.

I sektion uppmärksammas terräng och position i höjdlid. Verktyget är ett stort stöd i undersökningar av skala och storleksförhållanden mellan objekt. Detta bidrar till att orientera den egna kroppen i rummet och undersöka rumslighet. I sektion är det svårare att orientera sig och definiera positioner.

Plan och sektion är etablerade begrepp inom den landskapsarkitektoniska teorin och praktiken (Corner 1992; Balmori 2009; Wingren 2009). Detta gör dem användbara då deras konventioner och betydelse är igenkännbara av många, inte bara inom arkitektur. De är delar av *ett gemensamt språk* varigenom människor kan kommunicera om sådant som finns, funnits och kan komma att finnas. Detta är del av dess funktion som representationsverktyg.

Trots plan och sektioners användbarheter är ingen av dem särskilt bra på att fånga landskapets essens; upplevelsen såsom den ter sig genom sinna och landskapets inneboende föränderlighet (Corner 1992:162; Wingren 2009:132). Ljus och mörker kommer verktygen exempelvis inte runt på ett effektivt sätt, vilket märks när jag studerar nattetid.

Fas 2: Tematiska fältstudier

I fas två gick jag ifrån det konventionella förhållningssättet till plan och sektion och introducerade andra verktyg, såsom perspektivskisser. Plan och sektion användes som ett *samlande huvudverktyg* som de andra skisserna relaterade till och samlades runt. Plan och sektion ämnade inte längre agera i en avbildande funktion. Jag ser hur detta ledde till att jag kunde föreställa mig landskapet mer abstrakt och föränderligt, mer likt ett mentalt begreppsliggörande av landskapet. Jag ser likheter mellan denna användning av verktygen och Corners (2014:241-256) beskrivning av eidetiska fält och hybridisering, och även Debords (1956) och situationisternas användning av psyko-geografiska kartor. I mitt

nya perspektiv fick dimensioner som tidigare upplevts svåra att närma sig större plats. Särskilt sociala sådana; minnen, berättelser och poesi, samt motsägelser och motstånd.

Ett större fokus på dessa dimensioner kom också av att jag inkluderade mer sociala data och källtyper, samt att jag började utforska tillsammans med andra under fältstudierna. Detta gjorde att jag började ifrågasätta min egen tolkning av landskapen. Corner (2014) beskriver att ifrågasätta de källor, data- och analysgrund som bilden byggs på är ett sätt att skapa nya förhållningsätt till kopplingen mellan bild och landskap. Olika sammansättningar av arbetssätt och käll- och datatyper kan därmed vara en nyckel att närma sig en förståelse för landskap som spatio-social konstruktion, likt Corners arbetsbetonande landskapssyn (Corner 2014:41-44,250-251).

Vikten av att undersöka med andra för att förvärva fler perspektiv betonas av många i den lästa litteraturen, till exempel Schultz (2016:140) och Foxley (2010:23-25,27). Om det tillvägagångssätt som lyfts fram i detta arbete skulle återupprepas i framtiden ser jag möjligheter med

att inkludera fler personer i studierna. I arbetet med andra i fält skapades fler perspektiv på landskapet och användandet av verktyg, och genom diskussionerna ifrågasattes det material som producerats. De många möjliga tolkningarna som framkommer genom fältstudier framhäver hur viktigt själva definitionen av begrepp är för att kunna studera perspektiven djupare. Verktygen, såsom de använts i fält, har bidragit till att testa och konkretisera dessa perspektiv utan att se den resulterande bilden som en fast sanning. Genom verktygen har jag istället kunnat testa en föreställning, som kan förkastas eller tas vidare. I utökat arbete med andra kan det gemensamma språket vara en nyckel till att lyckas med en vidare undersökning av verktygen.

5.2 Valet av arbetsmetod och verktygs inverkan på uppfattningen och förståelsen av landskap

Frågan uppmärksammar valet av verktyg, vilket sätter fokus på arkitektens roll som den som använder verktygen.

Genom verktygen *definierar landskapsarkitekten landskapets beståndsdelar*, med grund i det fysiska landskapet, samhälleliga ideologier och idéer om god livsmiljö, och på så sätt *bygger hon ett värdesystem*. Det värdesystem som skapas leder till olika konsekvenser och i landskapsarkitektens fall oftast till att sätta igång och gestalta olika sorters förändring. Valet av arbetsmetod, verktyg och begreppslig förklaringssteori påverkar därmed vilka tankestrukturer som etableras, hos landskapsarkitekten och i förlängningen de människor som betraktar bilderna. Hur landskapsarkitekten och betraktare förstår och

uppfattar landskap påverkar även hur och vilka landskap som produceras.

Val av narrativ och perspektiv

I arbetet blev jag uppmärksam på hur verktygen hjälpte mig anlägga specifika perspektiv på landskapet. Särskilda aspekter av landskapet får enklare uttryck i vissa verktyg, vilket riktar fokus mot dem i landskapet. Landskapsarkitekten kan på så sätt sägas välja perspektiv genom valet av verktyg. Att de hjälper landskapsarkitekten *'sätta på sig olika glasögon'*.

Plan som avgränsare eller frigörare

Om ett landskaps fysiska egenskaper överensstämmer med konventioner för plan är dessa landskap lättare att avbilda i plan. I fält upplevde jag exempelvis hur avgränsningar av markyta var ganska lätt att beskriva då de ofta markeras fysiskt i landskapet med olika linjeelement, såsom att ägogränser markeras med murar eller stängsel. Då planer är en avgörande faktor i konstruktionen av det landskap vi har, frågade jag mig om planen även genererar landskap som passar för beskrivning i plan. En skulle därmed kunna argumentera att landskapsarkitekter,

genom vedertagna verktyg, till viss del begränsar sig till att skapa det landskap som vi redan har. Trots den tydliga kopplingen mellan planens konventioner och landskapets attribut, har dock planen kunnat användas som verktyg för att uttrycka mer mångtydiga landskapskaraktärer.

Corner ifrågasätter att verktygen i sig skulle ha inneboende karaktärer som leder till en viss världssyn och typ av förändring, istället är det sättet de används på som avgör vilket landskap som skapas. Det som leder till att verktygen används tanklöst är att de används på formellt standardiserade sätt (Corner 2014:244; Corner 2016:229-232). Jag tolkar det som att Corner menar att mer kritisk granskning och dialog kring de faktiska betydelseerna bakom de verktyg och bilder som landskapsarkitekter arbetar med kan vara en nyckel till att hitta mer kraftfulla och autentiska sätt att använda dem på. Att verktygen, liksom landskapet, uppkommit och formats ur kulturella mönster ger fördelar för en viss tolkning av världen. Därmed kan verktygen både vara ett verktyg för att sedimentera förståelser och upplösa dem beroende på hur man använder dem.

Sektion i skifte till djupare världsbild

I arbetet har sektion ifrågasatt den terräng som framställs genom planerna och fört fram mer föränderliga aspekter av det fysiska landskapet. Sektionen drar fokus mot landskapets djup istället för dess gränsdragningar och överbryggar på så sätt de barriärer som landskapet ofta består av. När plan och sektion sattes i relation till varandra skapades en mer dynamisk tredimensionell bild av landskapet.

Da Cunha och Mathurs (2009) projekt *Soak – Mumbai in an Estuary*, lyfter fram hur valet av verktyg kan förändra förståelsen för landskapet. De framhåller exempelvis hur förståelsen för kustlinjen skiljer sig mellan fasta beskrivningar för markanvändning i plan och förespråkar sektion för att närma sig en förståelse för kustlinjen som något som förändras över tid (da Cunha & Mathur 2009). De föreställningar om miljön, som formar både representationen och själva landskapet, är starkt förankrade i komplexa kulturella och politiska praktiker som existerar inom en kulturell kontext. Genom att omdefiniera och använda andra begrepp för att definiera

landskapet och ifrågasätta de förhärskande visualiseringsmetoder som det representeras genom kan alternativa idéer om landskap uttryckas.

I detta arbete är det svårt att dra några generella slutsatser kring vad de valda perspektiven kan få för konsekvenser, men genom att ifrågasätta hur jag använt verktygen har jag belyst kopplingar mellan existerande landskap, verktygen och de drivkrafter som ligger bakom dess gestaltning.

En föreställning eller förslag på verklighet

Landskapet uppfattas olika beroende på vilket sätt det representeras. Balmori (2014) och Hutchison (2016) pekar på att bildens karaktär påverkar hur användaren förhåller sig till och interagerar med bilden. Skissartade bilder upplevs mer tillgängliga för betraktaren, medan mer färdiga bilder uttrycker en permanens som upplevs bestämmande (Balmori 2014:51-52; Hutchison 2016:101,104). Balmori lyfter fram tidiga skisser och sena bilder som exempel på hur bilder används på olika sätt i olika delar av gestaltungsprocesser (Balmori 2014:41-75). Landskapsarkitektens bilder representerar

därmed olika 'grader av färdighet' i rörelsen från ett initialt till färdigt landskapsprojekt. Olika interaktioner med bilden, och de idéer de uttrycker, präglar därmed också processens delar. I förlängningen skapas även olika förhållningssätt till det existerande landskapet för betraktaren. I detta arbete har det skissartade i motsats till det färdiga väckt frågor om hur landskapsarkitekten själv förhåller sig till 'verkligheten' i relationen mellan bilden och det fysiska landskapet. Att undersöka sena bilder har inte varit ett syfte med det här arbetet, men vissa av de bilder som visas i arbetet kan ses som mer eller mindre 'färdiga'.

Wingren betonar begreppen medvetenhet och autenticitet, och att relationen mellan gestaltungsidéen, det fysiska landskapet och representationen bör präglas av autenticitet. Detta medför en skyldighet att som landskapsarkitekt ifrågasätta regelmässiga eller schablonartade sätt att använda verktygen för representation (Wingren 2009:136). Denna autenticitet är ett ideal för bilder inom landskapsarkitekturen.

I det här arbetet har problematiseringen av hur en viss representation blivit till lett till en *frigörelse* från en förutfattad 'äkthet' i vad bilderna förmedlar. Resultatet kan tolkas som ett led i en ambition att demokratisera situationen som betraktaren (människor; politiker, lekmän, andra arkitekter, och till viss del även den skapande arkitekten själv) befinner sig i när den står inför det språk en landskapsarkitekt använder; i form av skisser, ritningar, text med flera. Att föra fram representation som en dialog, en del i en relation med ömsesidigt utbyte, är ett sätt att skapa en mer förankrad och jämlik diskussion kring representation och språket kring bilder.

I arbetet har 'frigörelsen' sammanfallit med vissa handlingar och aktiviteter i arbetet:

- **Användningar av verktygen som ger uttryck för mer mångtydiga landskapskaraktärer och alternativa tolkningar av landskapet.** Oftast genom experiment och att testa mig fram. Exempelvis hybridiserande tekniker som integrerar flera nivåer av ibland motsägelsefull information eller överraskande och ibland motsägelsefulla sammansättningar

och kombinationer av verktyg och tekniker.

- **Kritisk reflektion**, av den egna praktiken, ställningstagande och diskussion med andra.
- **Att utveckla det egna språket** för att ge uttryck för både mer tvetydiga betydelser, som ger utrymme för ett testande och övande, men ha det slutgiltiga målet att hitta mer precisa och klagörande uttryck för dessa intryck och tankar.
- **Att uppnå ett växelspel mellan olika perspektiv.** Exempelvis genom att medvetandegöra den egna positionen i distans eller närhet till ett specifikt landskap. Att närma sig och distansera sig
- **Att ta beslut kring de egna ställningstagandena.** Själva beslutet upplöser undrandet som växelspelet mellan perspektiv leder till. Uttryck och handling gör rörelsen begriplig. Arbetet har gett mig förståelse för hur bräcklig och tillfällig arkitektens representation är, och hur den är kopplad till villkoren den gjordes under. Detta utan att förminska bilden och den skapande handlingens kraft i att generera ny förståelse för och förändring i den fysiska miljön.

5.3 Metodreflektion

Jag lockades av att få vara ute och undersöka. Att på ett friare sätt, inte kopplat till en särskild designprocess eller projekt mer än undersökandet i sig, få se på landskapet så som jag upplever det i stunden (Journalen 4/10/2021).

Undersöka utanför arkitekturprojekt

I arbetet har representationsverktygen undersökts utanför ramarna av ett gestaltningsuppdrag. Detta är olik landskapsarkitektens vanliga projekt och den tradition och arbetsprocess som jag blivit tränad inom. Flera i den lästa litteraturen (Beauregard 2005; Corner 2014; Wingren 2009) uttrycker till och med att verktygen har som inneboende egenskap att initiera och generera förändring i det landskap de hanterar. Exempelvis en plan utan omformande syfte tolkas ofta istället som en karta.

I ett gestaltningsuppdrag definieras mål och arbetsbeskrivning med uppdragsgivaren i form av ett program (eng. brief) (WLA practice). Landskapsarkitekten har därmed redan ett motiv när den undersöker och representerar med verktygen i fält. Det man ska göra styr i valet av metod, och resultatet är sällan helt 'open-ended'. Det jag gjort blir på så sätt delvis något annat. Ett mål har varit att, genom språket, medvetandegöra min egen position och underliggande perspektiv. Jag har velat hitta fram till förhållningsätt och tillvägagångssätt där jag kan landa mjukare på platser jag arbetar med. Men genom att jag skriver ett examensarbete och att det görs inom kontexten landskapsarkitektur skapas ändå ett ramverk för arbetet. Trots att jag velat utforska mer konstnärliga tillvägagångssätt resulterar mina planer och sektioner ändå i ett urval av aspekter, såsom rumslighet och platskaraktärer, som är specifika för teorin inom landskapsarkitekturen. I det här arbetet har verktygen använts i en skissliknande process så att det fysiska rummet kunde undersökas och en första idé om det ges fysisk form på papper.

I den processen har jag haft stor makt i val av perspektiv, men med små fysiska konsekvenser.

Att arbetet utförts utanför de konventionella ramarna i ett projekt har gett mig nya perspektiv på landskapsarkitektens arbete. Genom att undersöka det existerande så sätter jag mig i det flöde av förändringar som landskapet består av; vädret, vattnet, djurs- och mänsklig påverkan. Detta har gjort mig mer uppmärksam på hur idéer kring och det fysiska landskapet förändras. Jag har kunnat göra ställningstaganden kring min praktik som är mer pågående än projektbundna.

Genom att föreställa mig möjligheter utanför planeringsprocessens ramar har jag fått mer självförtroende att utforska alternativa tillvägagångssätt i hur projekt går att genomföra. Genom verktygen fick jag utrymme att testa tankar och ställningstaganden utan större konsekvenser, vilket med tiden gjorde att jag kände mer frihet att göra och tänka 'fel'. Att öva helt enkelt. Jag har större tillit till att jag klarar av att ibland dra projektet bakom mig som en stenbumling i en påse och ibland bli meddragen och rulla hand-

löst nerför backarna. Dessa egenskaper, som jag övat under arbetsprocessens gång, beskrivs av exempelvis Krupinska (2014) som kvaliteter som värdefulla inom den arkitektoniska praktiken (Krupinska 2014:143-145).

Formulera uppgift

Initialt i arbetet fanns en idé att landskapet skulle vara med och forma fältarbetets uppgifter. Utmaningen var dock att landskapet i sig var beroende av att jag definierade det. Denna hypotes ledde i delar av arbetet till att undersökandet utvidgades hela tiden och jag hamnade kontinuerligt i situationer där jag behövde ta beslut för att driva arbetet framåt. Arbetssättet blev väldigt krävande, men jag fick också öva på att formulera min uppgift i ett pendlande mellan urval och utvidgning, och bli mer konkret i mitt användande av verktygen.

Genom att kontinuerligt omformulera min uppgift under de olika fältstudierna har jag kunnat identifiera relationer mellan hur jag definierar landskap och mitt val av metod. Jag har fått syn på hur jag begreppsli gör landskap, i exempelvis rum, plats, minnen och teman, med

hjälp av verktygen. Genom detta kan jag nu på ett annat sätt värdera verktygens användbarhet för att översätta erfarenheter som samlas i fält, såsom sinnesintryck, dokumentation och mer förkroppsligade upplevelser, i vidare studioarbete. Denna överföring, från fält till studio, är viktig för att kunna ta vara på de kunskaper som kräver att arkitekten är närvarande i fält; upplevelsen av ett förankrat varande på plats.

Tydlig text eller svävande skrift

Journalen har haft en betydande roll i hur jag fått fatt på begreppen och mina underliggande perspektiv. Själva skrivandet satte upplevelserna i perspektiv och jag kunde dels fortsätta reflektera, dels tydliggöra i slutsatser.

Texterna i journalen har en form där *mot-tagaren är densamma som skribenten*. Det är ett personligt reflekterande kring allt från upplevelser och känslor till slutsatser, idéer och avvisanden. Fördelen med att reflektera öppet i journal har varit att tankar får flöda utan krav på att någon annan ska läsa det som skrivits och egna bedömningar kring innehållet sker efteråt. Jag är också van vid detta öppna skrivande och använder ofta

text som komplement till konstnärligt material för att få ner tankar och idéer som annars snabbt försvinner. Det mer klagörande språket har dock varit en utmaning att nå med journalen.

Foxley (2010) beskriver hur de på kontoret Vogt skapar ordlistor med låneord från andra ämnesområden och kommer på egna för att kunna diskutera landskapet i mer precisa termer. Termerna kodar tidigare diskussioner och delade anekdoter så att framtida kommunikation kan komprimeras (Foxley 2010:277). Detta tydliggörande och mer kommunicerande språk kom jag närmare i arbetets slutfas genom att beskriva vad jag gjort och varför *för någon annan*. I journalen kände jag mig hemma; i det flerdimensionella, det mångtydiga och associationsrika. Översättningen av den större föreställningsvärlden till mer precisa ord kändes reducerande och platt. I detta har jag en tendens att bli högrävande och mystifierande i mitt språk, kanske för att hålla fast vid det ogripbara som upplevelsen av landskap på många sätt innebär. Det jag ville komma åt och öva på var dock det klara språket. Ett språk

som är tydligt för att undvika osäkerhet, men öppet nog för att möjliggöra läsarens fantasi.

5.4 Fortsatt forskning

Ofta ses platsbesök inom landskapsarkitekturen som något som görs i en initial fas, exempelvis för att lära känna plats eller för att generera idéer (Schultz 2016:140). Men platsbesökets inverkan på ett projekt och på landskapsarkitekten under längre tid skulle kunna vara intressant att undersöka. Wingrens (2009) avhandling gör försök till något liknande, men med annat tema.

Då relationen mellan det fysiska landskapet och det arkitektoniska projektet är så fundamental för förståelsen finns utrymme för ett mer experimentellt testande av metod. Olika perspektiv på och tillvägagångssätt för verktygen inom klassiska fält, såsom konstnärliga, naturvetenskapliga och etnografiska, kan vara intressant att undersöka, men för landskapsarki-

tekten finns särskilt möjligheter i att undersöka verktyg i mötena mellan dessa eller inom helt nya uppdelningar och sammansättningar av ämnesområdena. Dessa hybrida forskningsfrågor kan dock skapa oklarheter i hur data och resultat kan tolkas på användbara sätt.

Verktygen skulle också kunna testas inom olika delar av den landskapsarkitektoniska praktiken, som i olika skalnivåer eller arbetsområden (exempelvis design, planering, och skötsel). Verktygen skulle även kunna testas mer specifikt inom en planering- eller gestaltningsprocess. Här ses ett särskilt intressant område i övergångarna mellan de olika faserna och hur de påverkar användandet av verktygen.

En reflektion som gjorts under arbetets gång är dock att verktygen inte är statiska, hur vi använder dem förändras i takt med samhälle och miljö. Detta gör att ett sorts diagnostiskt arbete som söker efter fasta definitioner på verktygen eller formler för sätt att använda dem bör problematiseras. Tydlighet i vad som utgör konventioner för ett särskilt verktyg kan dock erbjuda ett användbart och i många fall nöd-

vändigt utgångsläge, exempelvis i utbildningen, för att lära sig grunderna. Det föreslås utifrån resultaten i detta arbete att framtida studier av verktygen, oavsett i vilken kontext eller fokus de undersöks, på något sätt hanterar deras föränderliga karaktär. Den historiska analysen har i detta arbete varit en nyckel för att få förståelse för detta och kan utgöra en ingångspunkt.

Referenser

- Andersson, G., Persson, A. (1999). Närhet/distans, forskare/informant, forskning/undervisning – några avslutande reflektioner. I: K. Sjöberg (red.) *Mer än kalla fakta*. Kvalitativ forskning i praktiken Lund: Studentlitteratur AB. 193–202.
- Andersson, T. (2022). Landskapsarkitektur. I: *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/landskapsarkitektur> [2022-08-06]
- Balmori, D. (2014). *Drawing and Reinventing Landscape*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Beauregard (2005). From Place to Site: Negotiating Narrative Complexity. I: Kahn, A. & Burns, C.J. (red.) *Site matters: design concepts, histories, and strategies*. New York: Routledge. 39-58.
- Bick Hirsch, A. (2014). Introduction. I: Bick Hirsch, A., Corner, J. (red.) *The landscape imagination: collected essays of James Corner, 1990-2010*. 2 uppl., New York: Princeton Architectural Press. 13-37.
- Birgerstam, P. (2000). *Skapande handling: om idéernas födelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Corner, J. (1992). Representation and landscape. I: Swaffield, S. R. (red.) *Theory in landscape architecture a reader*. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania. 144-165.
- Corner, J. (2014). The Agency of Mapping. I: Bick Hirsch, A., Corner, J. (red.) *The landscape imagination: collected essays of James Corner, 1990-2010*. 2 uppl., New York: Princeton Architectural Press. 197-240.
- Corner, J. (2014). Drawing and Making in the Landscape Medium. I: Bick Hirsch, A., Corner, J. (red.) *The landscape imagination: collected essays of James Corner, 1990-2010*. 2 uppl., New York: Princeton Architectural Press. 161-196.
- Corner, J. (2014). Eidetic Operations and New Landscapes. I: Bick Hirsch, A., Corner, J. (red.) *The landscape imagination: collected essays of James Corner, 1990-2010*. 2 uppl., New York: Princeton Architectural Press. 241-256.
- Corner, J. (2016). The thick and the thin of it. I: Girot, C., Imhof, D. (red.) *Thinking the Contemporary Landscape*. New York: Princeton Architectural Press. 117-135.
- da Cunha, D. & Mathur, A. (2009). *SOAK - Mumbai in an estuary*. <https://www.mathurdacunha.com/soak> [2022-08-27]
- Debord, G. (1955). *Introduction to a Critique of Urban Geography* (K. Knabb övers.). Les Lèvres Nues, (6), september. Situationist international online, <https://www.cddc.vt.edu/sionline/presitu/geography.html> [2022-01-25]
- Debord, G. (1956). *Theory of the Dérive* (K. Knabb övers.). Les Lèvres Nues, (9), november. Situationist international online, <https://www.cddc.vt.edu/sionline/si/theory.html> [2022-01-25]
- Di Palma, V. (2016). In the mood for landscape. I: Girot, C., Imhof, D. (red.) *Thinking the Contemporary Landscape*. New York: Princeton Architectural Press. 15-29.
- Diedrich, L. och Lee, G. (2019). Transareal excursions into landscapes of Fragility and endurance: A contemporary interpretation of Alexander von Humboldt's mobile science. I: Steiner, H. & Braae, E. (red.). *Routledge Research Companion to Landscape Architecture*, New York och Oxon: Routledge. 90-102.
- Foxley, A. & Vogt, G. (2010). *Distance & engagement: walking, thinking and making landscape*. Baden: Lars Muller Publishers.
- Hutchison, E. (2016). *Drawing for Landscape Architecture*. London: Thames & Hudson.

- Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lange, E. & Bishop, I.D. (red.) (2005). *Visualization in landscape and environmental planning: technology and applications*. London: Taylor & Francis.
- Nationalencyklopedin (u.å.). Landskap. Tillgänglig: [http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/landskap-\(vår-omgivning\)](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/landskap-(vår-omgivning)) [2022-09-08]
- Oles, T. (2014). How and Why to Use This Book. I: Oles, T., Timmermans, M. & Abelman, J. (2014). *Go with Me: 50 Steps to Landscape Thinking*. Amsterdam: Academy of Architecture.
- Schultz, H. (2014). Designing large-scale landscapes through walking. *Journal of Landscape Architecture*. 9, 15-6.
- Schultz, H. (2016). Exploring and designing dynamic sites through experimental walking. I: Dahl, C., Lisa Diedrich, L., Lindholm, G., Vicenzotti, V. & Vogel, N. (red.) *Proceedings beyond ism: the landscape of landscape urbanism*, Oktober 19-21, Alnarp, Sverige. 134-141. https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/fuse/conf-beyond-ism/beyond-ism_proceedings_all.pdf
- Shutrick, C. & Wingquist, E. (2005) *Om ritningar*. Kursmaterial. Arkitekturskolan KTH. Tillgänglig: <https://www.kth.se/social/upload/505b1624f2765401e7000016/Ritningskompendium1.pdf> [2022-08-16]
- Sjören, T. (2008). *Det "vita fältet" i Peter Fries Listening – ouppmärksammat eller vill man bara inte kännas vid det?*. Lunds universitet. Avdelningen för konsthistoria och visuella studier/Konsthistoria och visuella studier: Kandidatkurs <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/1320308>
- Solnit, R. (2000). Shape of a walk. I: *Wanderlust: a history of walking*. New York: Vi-king. 267-276.
- Talvitie, T. (u.å.). *Under en het sommardag*. Serlachius museer. <https://serlachius.fi/sv/peterfrie-heat-painting-sv4/> [2022-01-23]
- Wingren, C. (2009). *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik : kunskapsutveckling via en självbiografisk studie*. Alnarp: Department of Landscape Architecture, Swedish University of Agricultural Sciences. Tillgänglig: <http://epsilon.slu.se/200927.pdf>
- Referensmaterial samlat i fält (Storbritannien):
 Alexander, H. (1968). *The Cairngorms*. 4 uppl. Edinburgh: Scottish Mountaineering Club
 Automobile Association GB (1973). *Book of the British Countryside*. London: Drive Publications Limited.
 Liddell, C. (1993). *Pitlochry: Heritage of a Highland District*. Perth: Perth and Kinross District Libraries.
 Maclean, F. (1985). *West Highland Tales*. Edinburgh: Canongate Publishing Limited
 Ordnance Survey (2007). Pitlochry and Loch Tummel - Aberfeldy, Kinloch Rannoch & Schiehallion. [Kartografiskt material]. 1:25000. Southampton, UK: Ordnance Survey. OS Explorer Map Series 386.
 Ordnance Survey (2015). Pitlochry and Loch Tummel - Aberfeldy, Kinloch Rannoch & Schiehallion. [Kartografiskt material]. 1:25000. Southampton, UK: Ordnance Survey. OS Explorer Map OL 49.
 Ronald Macdonald, D. (1995). *The Scots Book : Including Folklore, Clans, Recipes, Place Names, Proverbs and Prose*. Edinburgh: Senate Books.

Självständigt arbete (BILAGOR) · 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landskapsarkitekturprogrammet

Alnarp 2022

Bilagor till:

Landskapsarkitekten och verktygen

- Fem fältstudier testar verktygens villkor, konsekvenser och möjligheter för att uppfatta och representera landskap.

The landscape architect and the tools - Five field studies test the tools' conditions, consequences and possibilities for perceiving and representing landscapes.

Alva Lindau

BILAGA 1: Teman i mina fältstudier

Fysiska aspekter (mer kopplat till materia):

- Form: Jag förhåller mig till form. Volymer och massa kan mättas och definieras i storlek, hur stort är berget? Ett sätt att mäta och få känsla för dimensioner. Formen framträder för någon beroende på perspektiv och placering och är beroende på seendet och människan som ser.
- Formbarhet: säger inget om den substans det består av, men hur något påverkas av en process eller handling. Hur något fått en särskild form.
- Process: Att observera eller visualisera en process, som man kan se spar av eller kan observera, pågående eller i ett längre tidsspann.
- Skala: Något satt i ett storleksförhållande.
- Material: beståndsdelar som kan ha en struktur (solid, vätska, gas) och viss hållfasthet. Grundämnen, ibland många olika såsom komposit och konstellationer. Material kan ha en form. Kan ges uttryck som textur och mönster.
- Färg: Enskilda eller kombinationer av färgspektra. Kombinaioner och dess uttryck.

Palettens harmoni och komplexitet. Påverkas i fält av personen som betraktar, tid och plats.

Sociala/kulturella aspekter (mer kopplat till föreställningar om plats):

Kategoriseringar och system

- Markanvändning - abstrakta kategoriseringar genom planering och markbestämmelser, kan vara mer eller mindre synliga i fält.
- Signaler och skyltar: Symbolsystem som signalerar olika saker till användaren, ett typ av språk och kommunikation. Kan till exempel vara textbaserade eller mer grafiska. Vägvisare, vägskyltar, varningar, instruktioner. Förutsätter förkunskap om symbolernas betydelse eller någon typ av nyckel.
- Symboler:
- Ekologier - System och karaktäriseringar av flora och fauna, studier av till exempel förändringar i sammansättning längs en vandring över ett större område.

Platsspecificitet

- Platsspecifika aspekter: "placemakers", spår av liv och markeringar för appropriering. Kan vara tolkningsbart och ha mening i ett

socialt system/kultur. Kan vara kännetecken för något. vad utgör plats, vad är plats?

- Platsskapare: Något som genererar förändring på en plats, fysiskt och/eller socialt.
- Namn och smeknamn: Ofta meningsbärande markörer för platser och områden. Viktigt för orientering och lokalisering till, från eller vid en plats.
- Karaktär: En värdering och tolkning av vad något uttrycker. På till exempel former (naturliga, geometriska, artificiella, moderna).
- Konstruerat narrativ: Form och symbolik i ett landskap för att beteckna och berätta en särskild historia eller idé. (Monument, lekplats). Styr ofta beteenden hos den som vistas i det landskapet, men fungerar bara inom en viss kultur/regelsystem.
- Komposition: En sammansättning av delar/objekt. Kan vara kopplat till måleri och en klassisk förståelse för sammansättningen av delar i ett landskap men även mer experimentellt. Vad utgör det grundläggande i ett landskap? (What constitutes the foundations of this landscape?)

- Relationer och relationens karaktär: Överraskningar och juxtaposering, homogenitet, intensitet (komplexitet och enkelhet)
- Rumslighet:
- Topologi
- Typologi

Mänsklig aktivitet och rörelse

- Rörelsemönster: Upprepade rörelser över terräng bildar ett mönster, kan vara i form av spår som till exempel stigar.
- Flöden: Intensiteten hos rörelsen vid samlingar av sådant som vatten, människor, djur eller fordon.
- Utsiktspunkter/utsikter (View's/vistas): utsiktspunkter över exempelvis terräng i förhållande till placering av aspekter, objekt, strukturer och observatören/betraktaren.

Platsens förflutna

- Historia: Kan vara historia, vad som har hänt, sådant vi inte vet allt om. Vissa saker kan man läsa av och få förståelse för genom att använda förkunskap, eller basera på andras eller egen kunskap och forskning. Vi kan veta vissa saker om jordens förändring,

utan att själva ha upplevt det, vi kan genom dessa kunskaper läsa av mycket ur landskapet.

- Historiografi: hur historieskrivningen kring en plats ser ut. Motsättningar och intriger. Menings- och betydelseskiften, minnesbar-/minnesvärdhet i fysiska aspekter eller historiska händelser.
- Spår: Lämningar av något som skett tidigare.

Förutsättningar för betraktaren:

- Läsbarhet och förförståelse och föredömen/förlagor/ (precedents): Likheter med från tidigare kända landskap. Likheter och olikheter, vanlighet och ovanlighet. Nyhet eller igenkänningsbar. Förförståelsen hos den enskilde betraktaren och dennes kännedom om förlagor (precedents).
- Perspektiv och position: Betraktarens synvinkel, ögonhöjd, kroppens position och individuella förutsättningar för upplevelser med sinnena (first-person/shooter view). Ett typ av betraktande.
- Placering och tidpunkt: Atmosfär, tidpunkt på dag och år, ljusförhållanden, placering i

världen,

- Klimat: Kallt, varmt, fuktigt, torrt, soligt, regnigt, dimmigt, snöigt.

BILAGA 2: Uppdragsbeskrivning

- Tillvägagångssätt för att närma sig landskap.

Begränsningar

Ett brief definieras i ett tidigt läge genom att forskaren sätter upp och hanterar begränsningar i studierna för till exempel tid, antal områden eller andra sorts kriterier. Forskaren begränsas även av hinder utifrån. På så sätt reducerar forskaren initialt sin rörelse och smalnar av uppgiftsbeskrivningen.

I studierna i Storbritannien begränsades min rörelse/studieområde den första veckan särskilt av karantän i och med smittskyddsåtgärder mot Corona. Arbetet begränsades till ett slutet utrymme och forskaren var 'confined to space'. Här skapas en studio för att börja avgränsa övergripande studieområden.

I tid begränsades fältstudierna till tre veckor. Genom att resa bort blev gränserna tydligare för när studierna börjar och tar slut. Jag är mer driven nu och har mer erfarenhet, går det snabbare nu att hitta platser och fokus som är intressanta?

Vilket fält? - sökande och definition

I arbetet söker forskaren inledningsvis *ett fält att studera*. Hon behöver identifiera sitt studie-

objekt. Fältet definierades som någon typ av kunskapskälla som är fysisk eller symbolisk och forskaren söker denna kunskap. Detta kan göras matematiskt genom att lägga till, ta bort och ordna om. Strategier och principer definierades för att driva arbetet framåt. Dessa avgränsade succesivt den valda uppgiften.

Jag tog utgångspunkt i begreppen *plats och fokus* för att smalna av undersökningsområdet och komma närmare något jag fann intressant att undersöka. Begreppen hanterades på en semantisk nivå som ord och koncept (associativa), exempelvis teman eller fokus, och på materialistisk nivå (del av jordens skorpa).

Kriterier för övergripande fältområde

Två övergripande karaktärer valdes som kriterier för valet av fält; njutbara fält och behov- och vardagslandskap. De två karaktärerna kompletterar varandra och ansågs kunna ge svar på många olika frågeställningar.

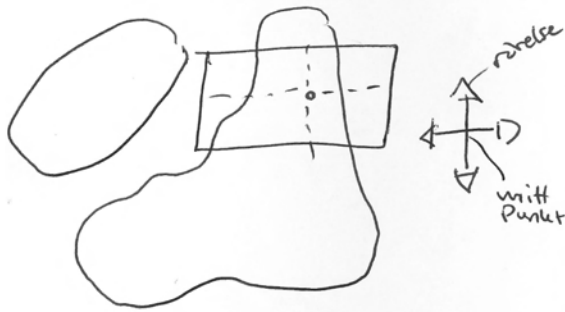
Njutbara fält kan liknas vid rekreationslandskap och beskrivs som till synes 'färdiga' platser. Vanligtvis vackra platser, med glitter i vattnet, sol och vind. Pittoreska landskap som ofta präglas

av turism. I dessa landskap sågs möjligheter att fokusera på konstnärskap och njutbarheten i studerandet där forskaren kan utveckla sitt skissande.

Behov- och vardagsfält ses som landskap som inte nödvändigtvis är uttalade destinationer, sådant som forskaren möter i genomresa och i sitt närområde; på väg mot och redan där. Här finns en bred variation av landskapstyper och teman, men också en större chans att komma närmare något allmänt och generiskt/generellt.

Studieområdena skulle också vara platser som inte var för livliga och med för mycket folk. Med handledare diskuterades att för mycket folk kan ta över fokus i en studie och att det blir svårt att se platsen. Därför undveks studier på platser såsom mitten av London. Kriteriet definierades som platser med lagom mycket människor, så att det inte blir överväldigande, men inte heller så avlägset att det inte finns något att studera. Någonstans där det åtminstone finns spår av människor.

Inom tidsramen och kriterierna valdes två huvudområden ut; Byn Collingham i centrala England, samt området runt Lake Tummel och Pitlochry i nationalparken Cairngorms i Skottland.

Visuell beskrivning av "Gå ut, inventera och hitta vandring x"

Gå ut, inventera och hitta vandring x
Princip: *Vandra till många för att hitta en.*

Forskaren går ut, skissar och testar sin magkänsla. Hon känner på landskapet och testar sig fram. I detta görs en inventering av landskapet där hon går till många platser och på många vandringar för att hitta en plats att studera; vidare kallat område X. *Område X* finner hon genom att identifiera en större avgränsning av ett område som sedan skannas av och ringas in genom vandring. Inom det området ska X hittas.

I detta arbete gäller en *närhetsprincip* där man utgår ifrån det som är fysiskt möjligt att nå för forskaren. I Storbritannien används bil och gång.

Faktorer i detta är: utgångspunkt, åtkomlighet, återvända (översatt från de engelska begreppen: location, access, return. Engelska användes tillsammans med svenskan som arbetspråk)

Hjälpande frågeställningar: Var befinner sig forskaren nu? Vart kommer forskaren när hon rör sig? Vad hittar forskaren? Hur återvänder forskaren till utgångspunkten?

Strategier och principer genererar och styr den sökande rörelsen

För att utforska landskapet i en större avgränsning utgår forskaren från olika principer för rörelse. Forskaren styr sina rörelsemönster med hjälp av regler för hur rörelsen ska ske, såsom att definiera en rutt, rörelsemönster eller riktning. Valet av rörelse baseras på förkunskaper och studier av området genom vistelse i fält. Olika strategier kan med fördel användas i samma område.

I tidigare studier har jag exempelvis arbetat utifrån en princip om rörelser från A till B, med en definierad start och slutpunkt, runda med samma start- och slutpunkt. Reglerna fungerar som ett strukturerande element som möjliggör sökandet i rörelse. Om sökandet sker i rörelse utan regel tar

the wayfinding mycket av forskarens uppmärksamhet. Rörelsen i sig kan också studeras.

En utgångspunkt. Forskaren definierar en geografisk utgångspunkt, detta är hennes utgångsläge som hon återkommer till. Denna plats har också fungerat som en studio under resan. Utifrån denna punkt rör sig forskaren på olika sätt och regler för hur rörelsen ska ske och genereras sätts upp.

I fält används ett angreppssätt baserat på intuition där forskaren, genom sinnena, reagerar på landskapet. Hon undviker faror och närmar sig det som lockar. Genom detta arbete skannar forskaren av och ringar in intressepunkter i landskapet.

Hjälpande frågeställningar: Vad söker jag? Vad undersöks?

Rörelsestrategierna har, i vissa fall, kombinerats inom samma fallstudie. I Storbritannien användes dessa rörelse regler:

1. *Rörelser i fyra väderstreck.* Linjer dras på en karta från startpunkten i de fyra väderstrecken vilket bjuder in slumpmässiga element i inventeringen. Under vägen kan forskaren fråga sig olika frågor: Var och när svarar forskarens intuition på

vad den möter? När ringer upptäcktsklockan? Hur länge behöver forskaren vandra för att hitta sina kriterier? Detta utforskar avstånd, till och med GSM-koordinater. Forskaren skapar indelningar av landskapet.

2. *Följer landskapets konturer och terräng.* Jag rör mig och följer landskapet i ett öppen undersökande. Genom att befinna sig i fält blir forskaren mer lyhörd inför aspekter och karaktärer av landskapet och ser interaktion mellan det stabila och det rörliga.

Stabila aspekter: Mer fasta och konstanta aspekter av landskapet. Sådant med till synes stabila egenskaper. Terräng, form, placering.

Rörliga aspekter: Djur, bin, människor vatten, solen.

3. *Definiera rutt med hjälp av en representation av fältet.* Denna strategi innebär att en rörelse definieras innan vistelse i fält, med hjälp av till exempel karta eller vägbeskrivningar. Inspiration till detta tillvägagångssätt har tagits från till exempel Travelling Transect, men även tekniker inom naturvandringar och orientering med karta och kompass.

4. *Följer andra.* Att följa andra innebär att jag leds av andra genom deras vardagslandskap ofta i närheten av deras boplatser. I denna strategi definierades rutten och rörelsemönster av någon annan än mig. Dessa personer har även haft djupare förkunskaper om landskapet och i vandringsgruppen möttes den insatte och nykomlingen (jag).

Intuition som grundprincip för urval

Valet av studieplats, tema och fokus i sökandet i landskapet sker genom intuition och inte huvudsakligen på logik eller andra etablerade fältmetoder. *Intuition och magkänsla är forskarens verktyg.* Intuition kan dock ses som en kombination av expertkunskap och känslostyrning. Det intuitiva valet ses på så sätt inte som endast objektivt eller subjektivt; medvetet eller omedvetet utan en kombination av många förhållningssätt till det landskap som studeras. Här i finns dock internaliserade mönster hos mig (som människa och landskapsarkitekt) i hur jag svarar, reagerar och tar ställning till det jag möter i landskapet.

Att göra förstudier genom böcker eller online arbetar mot forskarens magkänsla i fält och styr förståelsen för landskapet. Under studierna i

Storbritannien används sekundära källor kontinuerligt innan, under och efter studierna, men kunskaper om fältet hämtas och val görs primärt under vistelsen i fält. Dessa data och ställningstaganden värderas högt.

Identifiera relationer

I fält abstraherar forskaren genom *de fem sinnen*, se höra, känna, smaka, lukta. De är resurser för att uppleva landskap och en tillgång i arbetet genom att de kan bidra till att hitta mer allmänmänskliga karaktärer. Forskaren använder sig själv, genom att hon är en människa, för att hitta representativa reaktioner. Att använda sinnen gör att experimentet kan utföras igen med andra människor för att ge en mer varierad bild och hitta gemensamheter. Detta skulle kunna ge ett socialt resultat.

Definiera slutsatser

Efter arbete i fält har forskaren uppgift att bryta ner sina observationer.

Slutsatserna är endast sanna inom dess kontext. Sanningar på jorden är inte sanningar på månen. Här finns dock möjlighet att hitta koder för vilka lagar som är giltiga/gällande. I

detta kan definition av konstanter och variabler vara en nyckel. Genom att betrakta hur något kan identifieras inom en uppsättning lagar kan forskaren undgå att fastna i diskussioner kring vad något betyder.

Hjälpande frågeställningar: Är aspekt X variabel eller konstant? Är den alltid större när det är ljust respektive mörkt?

